

16 Marknadsövervakning

De finns två myndigheter som övervakar naturgasmarknadens funktion, Konkurrensverket och Energimyndigheten. I följande avsnitt redovisas myndigheternas verksamheter och förslag till åtgärder för att förbättra tillsynen.

16.1 Konkurrensverket

16.1.1 Konkurrenslagen

Konkurrensverket skall verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna. Konkurrensverkets övervakar efterlevnaden av konkurrenslagen (1996:20), KL. Lagen innehåller förbud mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning samt regler om prövning av större företagskoncentrationer.

För Konkurrensverket är det angeläget att få reda på om företag samarbetar om priser och delar upp marknader eller om företag missbrukar sin marknadsmakt. Verket är därför intresserat av att hushållskunder, företag och myndigheter kontaktar verket vid misstankar om sådant beteende. Om konkurrerande företag uppträder enligt vissa mönster kan det tyda på att de samarbetar på ett otillåtet sätt. Konkurrensverket har av denna anledning bl.a. tagit fram en checklista över omständigheter som kan tyda på att företag samarbetar vid en upphandling. Checklistan är tänkt som ett hjälpmedel. Självfallet kan även andra omständigheter tala både för och emot otillåtna samarbeten.

En förutsättning för att avtal omfattas av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete är att det begränsar konkurrensen på ett märkbart sätt. Begränsningar av konkurrensen på ett märkbart sätt kan ha kvalitativ eller kvantitativ betydelse. I uttrycket märkbart finns både ett kvantitativt krav och ett kvalitativt krav. Det

kvantitativa kravet innebär att de samarbetande företagens storlek och marknadsandelar är av betydelse för bedömningen. Det kvalitativa kravet innebär konkurrensbegränsningar som är objektivt nödvändiga för avtalets genomförande eller som krävs för att t.ex. leverantörer skall våga ta den stora kommersiella risk som ett marknadsinträde kräver.

16.1.2 Konkurrensverkets verksamhet

Naturgasmarknaden har uppmärksammats särskilt vid tre tillfällen sedan Konkurrensverket bildades, dels 1993 och 1997 i samband med ett tiotal ansökningar om icke-ingripandebesked, dels 2004 då verket prövade ett koncentrationsärende, genomförde en s.k. gryningsråd på grund av misstanke om konkurrensbegränsande samarbete samt inledde en förnyad granskning av gällande leveransavtal.

Under 1993 och 1997 prövade Konkurrensverket ett tiotal leveransavtal som tecknats av Nova naturgas eller Sydkraft i deras egenskap som återförsäljare. Samtliga leveransavtal som prövades innehåller klausuler som innebär att köparen endast får sälja naturgas vidare inom sitt verksamhetsområde.

Ett av de prövade avtalen är ett ramavtal om samarbete mellan Sydkraft och Nova naturgas.¹ Avtalet innehåller villkor avseende marknad, teknik, underhåll av anläggningar för naturgasverksamhet, information samt agerande i förhållande till myndigheter och centrala organisationer. Av avtalet framgår att Sydkraft har ensamrätt i förhållande till Nova naturgas att sälja naturgas till återdistributörer och slutförbrukare inom sitt verksamhetsområde, dvs. ungefär söder om linjen Falkenberg–Västervik. Klausulen har dessutom tolkats som att Sydkraft inte tillåts sälja naturgas utanför sitt verksamhetsområde. Enligt Nova naturgas har denna klausul sagts upp och företagen har sedan dess agerat på den totala marknaden.

Av de ärenden som prövats av Konkurrensverket har samtliga *leveransavtal* som anmälts till verket meddelats icke-ingripandebesked. Verket konstaterade att det finns delar av avtalen som under vissa betingelser kunde strida mot bestämmelser i KL. Som exempel anges avtal som innebär att företag under lång tid åtar sig att köpa en kvantitet naturgas som uppgår till hela eller huvuddelen av sina behov.

---

¹ Konkurrensverkets dnr 1815/93 och 1821/93.

I verkets beslut angående *samarbetsavtalet* mellan Nova naturgas och Sydkraft konstaterades att statsmakternas inflytande över introduktionen av naturgas i Sverige varit betydande samt att det aktuella avtalet innehåller inköpsåtaganden, ensamrätter och områdesbegränsningar som kan vara konkurrensbegränsande i konkurrenslagens mening. Verket noterade vidare att det då, 1997, inte fanns någon annan än Nova Naturgas som kunde leverera naturgas till den svenska marknaden, samt att vissa begränsningar kunde anses objektivt nödvändiga för att avtalen och därmed naturgasintroduktionen i Sverige skulle kunna genomföras. Sammantaget ansågs avtalen därför inte begränsa konkurrensen på ett märkbart sätt. Avtalen beviljades s.k. icke-ingripandebesked.

Av Konkurrensverkets beslut framgår att det inte kan uteslutas att en marknadsöppning i enlighet med gasmarknadsdirektivet kan utgöra grund för Konkurrensverket att initiera en omprövning av aktuella avtals förenlighet med konkurrenslagen.

Den 1 maj 2004 reformerades tillämpningen av EU:s konkurrensregler. Detta innebär bland annat att förhandsbeskeden, de så kallade icke-ingripandebeskeden och möjligheten att få individuella undantagen har försvunnit. Med anledning av de förändrade reglerna inom EU har den svenska konkurrenslagen setts över för att anpassas till de regler som gäller inom EU. Förändringarna i den svenska konkurrenslagen trädde i kraft den 1 juli 2004. I och med att förändringarna trädde i kraft i svensk lagstiftning måste företagen själva bedöma om deras avtal strider mot konkurrensreglerna.² Konkurrensverket kan fortfarande på eget initiativ pröva avtal och samarbeten. Under 2004 har verket beslutat att inleda granskning av leveransavtal på naturgasmarknaden. Avtalen granskas med avseende på om de strider mot förbudet i KL om konkurrensbegränsande samarbete.

Under 2004 har verket granskat DONG:s förvärv av Nova naturgas handelsverksamhet. Beslutet har beskrivits närmare i kapitel 14.3.

---

² För att göra detta kan de ta hjälp av EU:s gruppundantagsförordningar samt kommissionens riktlinjer om hur artikel 81:3 skall tillämpas. Företagen kan hänvisa till denna artikel inför en nationell domstol eller myndighet. På Europeiska unionens webbplats finns bland annat information om regler för företag. Avtalet, beslutet eller beteendet är lagligt om företaget kan visa att det uppfyller de villkor som fastställs i artikel 81:3.

16.1.3 Utredningens överväganden

Konkurrensverket har i ett tiotal beslut 1993 och 1997 kommit fram till att avtalen vid sammantagna bedömningar inte strider mot bestämmelserna i KL. Bedömningarna gjordes mot bakgrund av att marknaden inte öppnats för konkurrens för slutkunder och att det i huvudsak är riksdag och regering som bestämt att naturgas skall introduceras i landet och lagt fast den huvudsakliga organisationsstrukturen på den svenska naturgasmarknaden.

När naturgasen introducerades 1985 ökade användningen i snabb takt fram till 1992 för att därefter öka i mer måttlig takt. Naturgasen distribueras för närvarande i ungefär 30 kommuner. I dessa kommuner står naturgasen för omkring 20 procent av energianvändningen. Detta motsvarar nivåerna för energiförsörjningen i andra länder med naturgas. Naturgasen måste därmed anses vara introducerad i Sverige. När marknaden nu dessutom har öppnats för konkurrens synes de omständigheter som legat till grund för verkets beslut ha förändrats väsentligt. Utredningen instämmer i Konkurrensverkets bedömning av att det finns delar i leveransvillkoren mellan naturgasmarknadens aktörer som är konkurrensbegränsande. Utredningen ser därför positivt på att Konkurrensverket beslutat att granska gällande avtal.

Utredningen utgår från att företagen känner till de nya reglerna i Konkurrenslagstiftningen och att de konkurrensbegränsande delarna i avtalen omförhandlas. Eftersom nya leveransavtal har tecknats och kommer att tecknas inom kort förutsätts att Konkurrensverket följer denna utveckling.

16.2 Energimyndigheten

16.2.1 Naturgaslagen och dess förarbeten

Tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen (SFS 2000:599) och av föreskrifter eller villkor som meddelats med stöd av lagen utövas av Energimyndigheten. Lagen trädde i kraft den 1 augusti 2000. I lagens 6 kapitel om tillsyn m.m. anges att tillsynen gäller efterlevnaden av naturgaslagen och av föreskrifter eller villkor som meddelats med stöd av lagen. Här anges också att tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs och att myndigheten kan meddela de förelägg-

ganden som behövs för att trygga efterlevnaden enligt ovan. Begäran och förelägganden får förenas med vite.

Av naturgaslagens förarbeten framgår samlat vad som avses med tillsyn.³ Den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn enligt följande:

- efterlevnad av vad som föreskrivs om framdragande och användande av naturgasledningar samt regler om återställning.
- kontroll av skäligheten av villkoren för överföring av naturgas för annans räkning
- kontroll av villkoren för anslutning till naturgasledningar.
- granskning av överförings-, distributions- och lagringsföretagens årsrapporter och revisorsintyg.

I myndighetens övriga uppgifter ingår, enligt förarbetena, att utfärda föreskrifter och ge ut allmänna råd samt att bereda koncessionsärenden. Dessutom skall tillsynsmyndigheten lämna råd och information till kunder, naturgasföretag, organisationer och andra myndigheter. Utöver detta skall myndigheten mer övergripande bevaka naturgasmarknadens utveckling. I detta ingår att utifrån ett konsumentperspektiv bevaka naturgasföretagens beteende och villkor gentemot den enskilda konsumenten, vilket innebär att även icke-berättigade kunders intressen skall bevakas. Myndigheten kan vidta åtgärder med anledning av enskilds anmälan eller på eget initiativ (*ex officio*).⁴

Den verksamhet som tillsynsmyndigheten bedriver finansieras via en allmän avgift. Avgiften tas ut av de aktörer som myndigheten utövar tillsyn över, dvs. sådana naturgasföretag som bedriver överföringsverksamhet och lagringsverksamhet. Avgiften avses att finansiera beredning av koncessionsärenden, granskning av naturgasföretagens särredovisning av överföringsverksamhet och lagringsverksamhet samt tillsyn när det gäller naturgasföretagens skyldigheter.⁵

---

³ Prop. 1999/2000:72, s. 64.

⁴ Prop. 1999/2000:72, s. 161.

⁵ Prop. 1999/2000:72, s. 67.

16.2.2 Energimyndighetens regleringsbrev

Enligt myndighetens regleringsbrev skall verksamhetsgrenen ”Tillsyn enligt naturgaslagen” återrapporteras enligt följande indelning; föreskriftarbete, tillsyn, koncessionsärenden och klagomål/förfrågningar. Energimyndigheten skall förutom att bedriva tillsyn även följa utvecklingen på naturgasmarknaden vilket ingår under ett annat verksamhetsområde.

16.2.3 Energimyndighetens verksamhet

I Energimyndighetens årsredovisning för 2003 står att myndighetens arbete med tillsyn enligt naturgaslagen förutom tillsyn även omfattar föreskriftsarbete, koncessionsärenden samt klagomål och förfrågningar.⁶ Energimyndigheten har således redovisat sin tillsynsverksamhet enligt indelningen i regleringsbrevet.

I tabellen redovisas en sammanställning av antalet inkomna och avslutade ärenden.

Tabell 16.1. Ärendebalans och genomsnittlig handläggningstid

Ärendekategorier	Inkomna 2001	Avslutade 2001	Inkomna 2002	Avslutade 2002	Inkomna 2003	Avslutade 2003	Tid [dagar] 2003
Föreskriftsarbete	-	1	-	0	-	0	
Tillsyn	1	3	1	2	1	1	240
Koncessionsärenden	4	0	2	1	7	2	266
Klagomål/ Förfrågningar	13	9	12	12	10	9	2,5
Totalt	18	13	15	15	18	12	

Källa: Energimyndighetens årsredovisning för verksamhetsåret 2003.

Avsaknaden av praxis har enligt myndigheten lett till långa handläggningstider. Inga förelägganden har utfärdats. Samtliga tillsynsärenden har avskrivits utan åtgärd. Enligt Energimyndigheten beror detta på antingen att företaget i fråga rättat sig efter myndighetens

⁶ Årsredovisningen 2003, Energimyndigheten, s. 38.

bedömning innan beslut fattats eller att inga lagliga medel för ingripanden funnits att tillgå.

Intäkter för att finansiera tillsynsverksamheten för 2003 uppgick till 2 844 000 kr. Kostnader för verksamheten uppgick till 3 160 000 kr, vilket motsvarar 1,1 procent av myndighetens totala kostnader för verksamheter.⁷

Företrädare för de största naturgaskunderna i Sverige har i kontakter med utredningen framfört att man begärt granskning av tarifferna för överföring av naturgas vid flera tillfällen utan att myndigheten öppnat något tillsynsärende. Ett av företagen har sedan dess upphört att använda naturgas som huvudsakligt bränsle med hänvisning till bl.a. de höga överföringstarifferna i Sverige. Enligt Energimyndigheten har ett möte ägt rum i informations-syfte. Myndigheten har vidare hänvisat till svårigheter med tillsyn med hänsyn till den rättsliga oklarhet som rått vad gäller "överföring för egen räkning".

Myndighetens svårigheter med rättsliga oklarheter bekräftas i rapporten "Översyn av naturgaslagen" från 2002. I rapporten skriver myndigheten att det är mycket svårt att bedriva en effektiv och rättvis tillsyn på grund av den oklarhet som råder till följd av reglerna om överföring och överföring för egen räkning. Energimyndigheten har vidare i sin årsredovisning för 2003 konstaterat att naturgaslagen visat sig alltför svår att tillämpa vid skälighetsprövning av tariffer.

I det reviderade EG-direktivet om den gemensamma marknaden för naturgas finns föreskrifter om oberoende nationella tillsynsorgan och deras uppgifter. Det framhålls att tillsynsmyndigheterna anses ha en avgörande betydelse för ett icke-diskriminerande tillträde till näten. Vissa uppgifter som skall tillkomma tillsynsorganen läggs fast, bl.a. att myndigheterna åtminstone skall fastställa eller godkänna beräkningsmetoderna för överförings- och distributionstariffer. Genomförandet av direktivet i Sverige har behandlats i utredningens delbetänkande. Som framgår där ingår bl.a. att årlig rapportering skall lämnas från tillsynsorganen till EG-kommissionen. Rapporteringen innefattar bl.a. frågor om tilldelning av sammanlänkningskapacitet, mekanismer för åtgärdande av överbelastning, offentlighet och transparensfrågor, särredovisning, villkor för lagring osv.

---

⁷ Motsvarande intäkter för tillsyn enligt ellagen var 23 029 000 kr för 2003. Kostnaderna uppgick till 23 748 000 kr, vilket motsvarar 8,6 procent av myndighetens totala kostnader för verksamheter.

Enligt regeringens proposition för 2005 års statsbudget föreslås att Energimyndigheten tillförs ytterligare resurser för att effektivisera sin tillsynsverksamhet. Förberedande arbete har redan inletts. I kontakter med myndigheten kan utredningen bl.a. konstatera att arbete med att förstärka tillsynen påbörjats. Dessutom avser myndigheten att bedöma skäligheten i nu gällande tariffer. Utgångspunkten kommer att vara en analys av utvalda överföringsföretags årsrapporter för 2003.⁸ Enligt Energimyndighetens regleringsbrev för 2004 skall en metodik utvecklas för att kunna användas som ett instrument i tillsynen enligt naturgaslagen av tariffer för överförings- och lagringsverksamhet. Energimyndigheten avslutar under 2004 detta arbete som avses ligga till grund för det fortsatta tillsynsarbetet. I arbetet har myndigheten också inkluderat frågor gällande de framtida kraven på godkännande *ex ante* av beräkningsmetoder.

16.2.4 Utredningens överväganden

Utredningens bedömning: Regeringens återrapporteringskrav för verksamhetsområdet "Tillsyn enligt naturgaslagen" bör återspegla lagstiftarens avsikter med tillsyn över naturgasmarknaden. Om annan verksamhet skall återrapporteras inom samma verksamhetsområde bör detta i sådana fall tydligt framgå.

Målen för Energimyndighetens tillsyn bör utvecklas och konkretiseras av myndigheten, bl.a. vad som omfattas och hur tillsynen skall bedrivas av myndigheten.

Metoderna för tillsynen bör utvärderas fortlöpande av tillsynsmyndigheten bl.a. genom analyser av vilka åtgärder som är mest effektiva.

Regler om tillsyn har som syfte att säkerställa en väl fungerande marknad. För att nå detta syfte är det avgörande att regelverket följs. Därför finns det regler om tillsyn. Ett stort antal svenska myndigheter bedriver tillsyn i olika omfattning på central, regional och lokal nivå. Det finns dock betydande skillnader i uppfattningen om vilka uppgifter som skall omfattas i begreppet tillsyn. Även inom svensk lagstiftning används en mångfald av begrepp för att beskriva tillsynsfunktionen. Begreppet har analyserats och kom-

⁸ Dnr N2004/6383/ESB.

menterats i flera utredningar.⁹ Ofta används tillsynsbegreppet som övergripande beteckning för normering, utvärdering, rådgivning, föreskriftsarbete och inspektion. Som särskild myndighetsuppgift har tillsyn under senare år alltmer kommit att förknippas med kontroll av regelefterlevnad.

Begreppet "tillsyn" är oklart inom många verksamhetsområden. Ofta får tillsynsmyndigheter själva identifiera gränserna för vad som är möjligt och ges stort handlingsutrymme att välja inriktningen för tillsynen. Oklarheterna kring innebörden av begreppet har skapat osäkerhet om hur tillsyn bör bedrivas och det har därmed i vissa fall varit svårt att omvandla lagstiftarens avsikter i praktisk tillämpning.

För tolkning av innebörden av tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen finns vägledning i lagens förarbeten. Skillnaderna mellan begreppet i naturgaslagens förarbeten och indelningen i regleringsbrevet skapar osäkerhet om vad som omfattas av myndighetens tillsyn. Vidare försvåras bedömningar av tillsynsverksamhetens effektivitet och som en följd av detta även behoven av resursförstärkning. En rimlig slutsats av detta är att tillsynen bör vara klart och tydligt avgränsad, t.ex. i regeringens styrdokument.

Tillsynsverksamheten bör ges utrymme för flexibilitet och möjligheter att anpassa insatserna till behoven. Energimyndigheten har fått frihet att inom ramen för sitt allmänna uppdrag och med beaktande av i regleringsbrev eller på annat sätt specifikt lagda uppdrag, att prioritera arbetsuppgifter och välja arbetsmetoder. Utredningen kan konstatera att Energimyndigheten inte öppnat tillsynsärenden på eget initiativ, dvs. *ex officio*. Denna prioritering kan antas leda till minskade risker för naturgasföretagen att bli upptäckta vid regelbrott. Riskerna att upptäckas vid regelbrott torde påverka företagens sätt att agera t.ex. att överprissätta överföringarna. Myndighetens åtagande att under 2005 analysera informationen i överföringsföretagens årsrapporter kan leda till tillsyn *ex officio*. Myndigheten har inom ramen för sitt uppdrag att följa naturgasmarknadens utveckling kunnat konstatera att överföringstarifferna i Sverige är avsevärt högre än i andra länder. Detta bör också kunna vara en utgångspunkt för myndigheten att öppna tillsyn *ex officio*.

---

⁹ För ytterligare analyser om tillsynsbegreppet hänvisas till rapporterna "En till syn på tillsyn – hur svenska tillsynsmyndigheter påverkas av EU" (Statskontoret 2001:14), "Att se till eller titta på – om tillsynen inom miljöområdet" (Ds 1998:50) samt "Statlig tillsyn – ett förvaltningspolitiskt styrmedel" (RRV 1996:10).

Kraven på tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen är i det närmaste lika omfattande som motsvarande krav enligt ellagen. Med hänsyn till naturgasmarknadens storlek i Sverige är det dock inte motiverat att bedriva lika omfattande tillsyn på som på elmarknaden. Naturgasmarknadens mindre omfattning avspeglas också i att avgifterna som finansierar tillsyn på naturgasmarknaden uppgår till ett avsevärt mindre belopp än motsvarande avgifter för tillsyn av elmarknaden. Energimyndigheten har således tvingats göra prioriteringar.

Naturgaslagens krav kommer genom införandet av EG-direktivet att skärpas. Det är tydligt att dessa uppgifter och denna nya rapportering kommer att sätta fokus på tillsynsfrågorna. Detta sammantaget med rapporteringen enligt ovan och det förhållandet att naturgasmarknaden expanderar gör det troligt att tillsynsfrågorna framledes kommer att vara i ett annat fokus än under de första åren av tillämpningen av 2000 års naturgaslag. Hittills har naturgasföretagen inte behövt särredovisa kostnader för transporter för egen räkning och övrig överföring. Detta problem försvinner när direktivet införs i svensk lagstiftning. När handelsverksamhet skiljs från överföringsverksamhet kommer överföringstariferna att bli mer transparenta. Svårigheterna att tillämpa naturgaslagen vid skälighetsprövning av tariffer torde därmed försvinna.

Det är utredningens bedömning att Energimyndigheten kommer att utöka sin tillsynsverksamhet under kommande år och att det därför är betydelsefullt för den fortsatta utvecklingen att metoderna för tillsynen utvärderas fortlöpande av tillsynsmyndigheten bl.a. genom analyser av vilka åtgärder som är mest effektiva. För att öka transparensen och möjligheterna att följa upp verksamheten bör mål utvecklas och konkretiseras av myndigheten avseende tillsynsverksamheten, bl.a. vad som omfattas och hur tillsynen skall bedrivas av myndigheten. Målen bör följas upp av regeringen.

17 Marknadsanalys

I följande kapitel presenteras en analys av naturgasmarknadens funktion. I syfte att redogöra för utredningens samlade bedömning förekommer vissa upprepningar av vad som nämnts i tidigare avsnitt.

17.1 Inledning

EU har som mål att skapa en integrerad europeisk naturgasmarknad med konkurrens och fri prisbildning. De samhällsekonomiska fördelarna med en sådan marknad är bland annat ett effektivare resursutnyttjande. Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG skall samtliga marknader vara helt konkurrensutsatta senast år 2007. De olika medlemsländerna har valt olika takt och tillvägagångssätt för att konkurrensutsätta den egna inhemska marknaden.

För att s.k. perfekt konkurrens skall uppkomma på en ideal marknad måste antalet köpare och säljare vara så stort att ingen av dem kan påverka priset på egen hand. Inga säljare och köpare får samverka med varandra. Dessutom skall konsumenterna ha fullständig information om vad som äger rum på marknaden, t.ex. skall det lägsta priset finnas tillgängligt utan förbehåll. Förutom detta skall det finnas möjligheter att omedelbart överge säljare som tar ut orimliga priser. På den ideala marknaden får marknadskrafterna inte sättas ur spel av regleringar. Företagen skall kunna ta sig in på marknaden utan att möta hinder. Dessutom skall information om befintlig teknik finnas tillgänglig för tillverkarna så att alla kan välja den för dem bästa lösningen. Det är svårt, om inte omöjligt, att uppfylla samtliga dessa kriterier. Här är den perfekta marknaden utgångspunkten för analyser av marknadens funktion, som ett riktmärke snarare än slutmålet.

Naturgasmarknaden har hittills haft karaktären av naturligt monopol på grund av de stordrifts- och samproduktionsfördelar som funnits i verksamheten inom ett visst geografiskt område. Under tiden då naturgasmarknaden byggdes upp fanns det tekniska och ekonomiska förhållandena som motiverade vertikalt integrerade företag. Integrerad utbyggnad och drift av överföringsanläggningar kunde t.ex. medföra betydande samordningsvinster. I takt med den tekniska utvecklingen och den växande marknaden har de ekonomiska förutsättningarna för organisationen av naturgasföretag förändrats. Företagens monopolställning inom sitt geografiska område är inte längre lika naturlig och den vertikala integrationen kommer inte att vara lika fördelaktig. När det gäller överföringsverksamheten, är dock stordriftsfördelarna fortfarande sådana att dessa led alltjämt har karaktären av naturligt monopol.

Naturgasmarknadsreformen år 2000 har bl.a. inneburit att ett tiotal stora naturgasförbrukare fått möjlighet att välja naturgasleverantör.

Marknaden har nyligen övergått från en situation med lokala monopol till en delvis konkurrensutsättning. De stora företagen har haft en tradition av att diktera villkoren på marknaden, vilket i viss mån lever kvar. Inte sällan har utredningen mötts av att de mindre leverantörerna inte vill uttala sig av oro för relationen till det företag som säljer naturgas till dem. Konkurrenssituationen på naturgasmarknaden kan därför beskrivas som outvecklad. Det finns ett antal bidragande förklaringar till detta. I följande avsnitt redovisas utredningens utvärdering och analys av naturgasmarknadens funktionssätt.

17.2 Den fortsatta utvecklingen av naturgasmarknaden

Tillgång

För att kunna konkurrera om slutkunderna är det av betydelse att naturgasföretagen kan köpa naturgas på lika villkor. Om något företag gynnas framför andra finns det risk för att andra företag konkurreras ut eller att nya företag förhindras att etablera sig på marknaden. En viktig beståndsdel för priskonkurrens är därför import utan konkurrensbegränsningar.

Det tyska företaget E.ON Ruhrgas har för avsikt att under år 2005 markant öka sin närvaro i Sverige genom att börja sälja naturgas direkt till Sydkraft som ingår i E.ON-koncernen. Detta innebär att Sydkraft kommer att importera ungefär 50 procent av den gas som förbrukas i Sverige från E.ON-koncernen. Detta kommer dock inte att ändra Sydkrafts marknadsandelar på grossistmarknaden eftersom Sydkrafts inköp av naturgas inte påverkar dess grossistförsäljning. Det bör dock påpekas att Sydkrafts grossistverksamhet minskas avsevärt från hösten 2005 eftersom Lunds Energi och Öresundskraft försvinner som kunder.

En utbyggd infrastruktur

Den svenska stamledningen har för närvarande en överkapacitet. Under flera års tid har utbyggnadsplaner av naturgassystemet funnits. Mot bakgrund av ovan beskrivna utbyggnadsplaner samt en maximal överföringskapacitet runt 15 TWh är det en rimlig bedömning att naturgassystemet kommer att förstärkas med hjälp av kompressorer inom en snar framtid.

En förutsättning för att få en väl utvecklad konkurrenssituation är att den svenska infrastrukturen byggs ut. Ända sedan introduktionen i Sydsverige har nackdelarna med bara en tillförselväg och stora dominerande aktörer påtalats från användarna av naturgas. Detta bekräftas av att när den ökade efterfrågan läggs till den befintliga kapaciteten visar resultatet att Sverige inom kort är i behov av ytterligare tillförselledningar, alternativt stationer anpassade för att ta emot LNG. Med en mer utbyggd infrastruktur skulle dessa nackdelar kunna minskas eller helt elimineras.

Regeringen har beviljat tillstånd att bygga en tillförselledning från Tyskland till Sverige. Detta talar för en gynnsam utveckling av en fungerande naturgasmarknad. Sannolikt ökar konkurrensen på marknaden eftersom möjligheterna för att köpa in naturgas från flera håll kommer att kunna skapa prispress.

Inträdeshinder

När en marknad konkurrensutsätts har ofta de företag som redan finns på marknaden konkurrensfördelar framför nya företag. Det är därför viktigt att försöka förhindra att de redan etablerade företa-

gen får omotiverade konkurrensfördelar. Det är svårt att uppskatta hur många aktörer det finns plats för på naturgasmarknaden, särskilt då marknaden karaktäriseras av höga etableringskostnader och begränsade förutsättningar att köpa naturgas.

I dag finns endast ett tiotal berättigade slutkunder på den svenska naturgasmarknaden. Detta innebär att en ny leverantör på marknaden har ett mycket begränsat antal kunder att konkurrera om, vilket är ett inträdeshinder.

Under år 2005 blir i stort sett alla näringsidkare berättigade kunder. Naturgasmarknaden karaktäriseras av långa leveransavtal, vilket medför att berättigade kunder är förhindrade att byta leverantör under relativt långa perioder. Avtalen upphör vid olika tidpunkter varför det dessutom normalt sett inte finns stora volymer utsatta för konkurrens vid ett och samma tillfälle. Trots att en del detaljhandlare och slutkunder har avtal som går ut under år 2005 sträcker sig många andra avtal fram till år 2008 och i en del fall ännu längre. Detta försvårar ytterligare för potentiella leverantörer att etablera sig och att snabbt ta marknadsandelar.

Då samtliga naturgasföretag på grossistmarknaden är vertikalt integrerade är det svårt för företag som inte är vertikalt integrerade att träda in på marknaden. För att vara konkurrenskraftig på marknaden måste företagen i praktiken vara verksamma på både grossist- och detaljistmarknaderna. Detta innebär ett inträdeshinder.

Värt att notera är att t.ex. elhandelsföretag i andra delar av Sverige, som i dag inte har någon naturgasverksamhet nu får möjlighet att sälja även naturgas till företaget i västra Sverige trots att dessa elhandelsföretag inte ligger i närhet av någon naturgasledning.

Leverantörsbyten

Sedan år 2000 då den svenska marknaden avreglerades har hittills endast en slutförbrukare bytt leverantör. Anledningen till detta är flera. Exempelvis har de berättigade kunderna varit inlåsta i långa avtal som hindrat dem från att byta. Det har dessutom funnits en uppdelning av marknaden mellan naturgasföretagen som hindrat leverantörer att sälja utanför sitt verksamhetsområde.

De aktiva naturgasföretagen säger själva att det är först nu som marknaden konkurrensutsätts. Att 3 500 kunder kommer att få möjlighet att byta leverantör samtidigt som de långa leveransav-

talen löper ut medför att förutsättningarna för en fungerande marknad ökar väsentligt.

Avtalen för flertalet av de energibolag som köper naturgas av grossisterna i dag löper ut under år 2005. En handfull företag har ännu inte ingått avtal för tiden efter år 2005. När det gäller de avtal som nyligen har tecknats för naturgasförsäljning från år 2005 kan konstateras att Sydkraft förlorat kunderna Lunds Energi till Nova Supply (numera DONG) och Öresundskraft till DONG. På grund av att den svenska marknaden kännetecknas av långa kontrakt med take or pay-villkor, kommer öppnandet av de svenska naturgasnäten inte att leda till att kunder omgående överväger att byta leverantör. Öppnandet kommer därför inom den närmaste framtiden inte att leda till en nämnvärt ökad konkurrens om naturgaskunderna.

Kontraktens formerna begränsar konkurrensen

Det är utredningens bedömning är att de stora aktörerna kommer att kunna hantera den volymrisk de åtar sig och att den naturgas som säljs av en grossist till en detaljhandlare även fortsättningsvis kommer att ha mottagningsförpliktelser i form av take or pay i sina avtal. Det föreligger däremot alltid en risk att de små aktörerna kan drabbas om de tar på sig stora risker.

Sannolikt kommer avtal med mottagningsplikt i form av take or pay att finnas på marknaden till dess att öppna och likvida marknadsplatser skapas. En utveckling av marknadsplatser har startat på mer mogna marknader än den svenska, dvs. med väl utbyggd infrastruktur och flera tillförselvägar. I vilken takt utvecklingen kan gå i Sverige styrs av just nämnda förutsättningar. I avvaktan på en sådan utveckling är det enligt utredningens uppfattning angeläget att en väl fungerande marknad med möjligheter till vidareförsäljning av naturgas skapas.

En konsekvens av att endast tillåtas sälja naturgas inom sitt eget verksamhetsområde är utebliven konkurrens från andra leverantörer som har motsvarande avtal. Om en aktör på marknaden *inte* tecknat ett motsvarande avtal har den aktören endast en konkurrent att möta på den lokala marknaden, dvs. den gamla leverantören. Om den gamla leverantören i det läget mister en slutkund finns inte möjligheten att sälja gasen till en ny slutförbrukare utanför verksamhetsområdet, enligt rådande princip. Detta ökar

kostnaderna för den gamla leverantören och ger därmed konkurrensfördelar för den nya aktören.

På den öppna marknaden skyddas inte leverantörerna längre av lokala monopol, vilket bekräftas av att grossisten även själv säljer naturgas direkt till slutmarknaden. Ett exempel är att DONG levererar naturgas direkt till Göteborg Energi, samtidigt som företaget även levererar naturgas till Nova Naturgas, som i sin tur också säljer till Göteborg Energi. DONG har även tecknat avtal för framtida leveranser till slutkunder i Sverige.

De långa avtalstiderna motverkar rörligheten på marknaden eftersom kunderna är inlåsta i avtal utan möjligheter att byta leverantör. Detta får till följd att företagets drivkraft att konkurrera genom attraktiva avtalsvillkor, lägre priser, bra kundservice mm. fördröjs tills tiden för nytt avtalsskrivande närmar sig. Detta motverkar konkurrensen på naturgasmarknaden.

Take or pay-klausuler är ett frivilligt åtagande mellan två avtalsparter. Avtalen tecknades dock innan möjligheter till leverantörbyten fanns och riskerna var mindre för leverantören att få betala för outnyttjad gas. Ett rimligt antagande är att slutkunderna får betala högre priser för att täcka leverantörernas merkostnader i de fall då den efterfrågade kvantiteten understiger minimigränsen för vad leverantören måste köpa in. För konsumenterna är detta inte en effektiv prissättning. För säljarna av naturgas innebär take or pay-klausulerna en möjlighet att sälja mer naturgas än vad som efterfrågas av slutkunderna. Ur detta perspektiv har situationen försämrats för köparna och förbättrats för säljarna av naturgas. Merkostnaderna för outnyttjad gas skulle dessutom kunna leda till att leverantören underprissätter gasen för att få åtminstone en del av sina fasta kostnader täckta. Detta skulle sannolikt påverka konkurrensförhållandena.

Prisbildningen

Med utgångspunkt i de figurer som presenterats om prisutvecklingen för hushåll och industrier i Sverige är det utredningens bedömning att oljepriserförändringar, inklusive dollarkursens utveckling, är den helt dominerande orsaken till de prisetförändringar som har skett sedan marknadsöppningen.¹

---

¹ ÅF: "Naturgasmarknad i förändring – Komplettering", Rapport 6b.

Prissättningen mot användarens alternativkostnad är nu inte lika stark som när naturgasen introducerades i Sverige 1985. Trots detta är det ett rimligt antagande att oljan kommer att ha fortsatt betydelse för prissättningen under den kommande tioårsperioden. Detta bekräftas bl.a. av att oljepriset är avgörande när naturgasen prissätts i samband med att nya avtal tecknas. Det utvecklas dock alternativa prissättningar. Som en följd av den pågående öppningen av den europeiska naturgasmarknaden och en utveckling av en spotmarknad för naturgas väntas kopplingen mellan naturgaspriset och oljepriset därför att minska. Istället torde priset på naturgas på längre sikt att i allt högre grad baseras på relationen mellan utbud och efterfrågan på naturgas.

En direkt effekt av att delar av marknaden för industrikunder har konkurrensutsatts är att det finns nya avtalsformer där naturgaspriset indexregleras mot elpriset. Avtalet mellan DONG och Göteborg är banbrytande i Sverige genom dess omfattning. Det faktum att marknaden öppnas för ytterligare 3 500 företagskunder innebär att detta avtal sannolikt kommer att få efterföljare.

Det finns en blandning av avtal på marknaden, dels avtal ingångna innan marknaden öppnades, dels nya avtal där priset för överföring och priset för naturgas har separerats. I takt med att avtal för överföring och energi delas upp kommer överföringspriset sannolikt i högre utsträckning påverka priset på naturgas. Detta ökar kraven på tillsynsmyndigheten att övervaka överföringsstarifernas skälighet och att dessa är utformade på sakliga grunder.

Om det byggs en direktförbindelse mellan Sverige och Tyskland kommer detta sannolikt bl.a. att leda till en ökad prispåverkan mellan Sverige och övriga Europa. Likaså torde en anslutning till Norges exportsystem öppna för prispåverkan genom avtal om leveranser från olika deltagare i norsk naturgasproduktion. Internationellt sett relativt gynnsamma transportkostnader borde sannolikt uppnås genom den korta leveranssträckan från källorna på norsk kontinentalsockel.

På en öppen konkurrensutsatt marknad ökar förutsättningarna för att priserna i importavtalen kommer att ligga på samma nivå som för övrig naturgas som levereras från den danska delen av Nordsjön. Höga överföringskostnader till Sverige och lastutjämningskostnader kommer dock alltså att påverka priset på den svenska marknaden negativt.

De svenska slutkundspriserna riskerar att bli högre än på andra marknader till följd av relativt sett höga överföringskostnader i lan-

det. En utveckling mot större efterfrågan och därmed högre kapacitetsutnyttjande samt förbättrade metoder för tillsyn av överföringstarifferna bör dock kunna leda till lägre överföringskostnader.

Sverige har haft återkommande ändringar av energi-beskattningen. Energi- och miljöbeskattningen har stor betydelse för viljan att investera i anläggningar för gasöverföring och gaskraftproduktion. Överföring av naturgas kräver omfattande investeringar i infrastruktur i form av rör, reglerstationer, lager m.m. Kapitaltunga investeringar medför stora kostnader innan företaget börjar få intäkter. Göteborg Energi anger att ett avgörande beslut för att investera i Ryaverket var den förändrade kraftvärmebeskattningen.

Om ökad konkurrens leder till att den nuvarande alternativkostnadsprissättningen försvinner så torde konsekvenserna av ändrade skatteregler för andra bränslen att minska i betydelse.

Prisutvecklingen

Naturgasmarknaden har särdrag som har betydelse för prisbildningen och utformningen av de spelregler och institutioner som krävs för att marknaden skall fungera.

Det finns drygt tio företag på naturgasmarknaden som anses vara berättigade kunder. Endast dessa kan utnyttja den ökade konkurrensen för att få lägre priser medan t.ex. hushållssektorn ställs utanför. Naturgasföretagen som lyckas få de berättigade kunderna, får avsevärda konkurrensfördelar på marknaden om de kan agera samtidigt på en konkurrensutsatt marknad och en skyddad marknad. För det enskilda företaget kan prispressen på den konkurrensutsatta marknaden kompenseras med ett överpris på den icke-konkurrensutsatta marknaden. På kort sikt kan företaget till och med sätta priset på naturgas under marginalkostnaden för att på så vis konkurrera ut andra företag från marknaden som inte har möjlighet att prisdifferentiera. På lång sikt minskar antalet företag och därmed konkurrensen.

Generellt sett betalar kunder med låg förbrukning, hushållskunder, högre priser på naturgas än kunder med hög förbrukning, industrikunder.² Ytterligare en möjlig förklaring till detta är att den relativa kostnaden för hushållskunder att byta energislag är högre

---

² Energimyndigheten: "Tariffstruktur för transmission av naturgas", Naturgasmarknadsrapport 2003:1.

än för industrikunder. En annan tänkbar förklaring är att industrikunderna tidigare än hushållen kommer att kunna välja leverantör i takt med att marknaden öppnas för konkurrens. Hushållskunderna har ännu ingen möjlighet att välja leverantör och erbjuds högre priser.

När marknaderna för överföring och handel separeras kommer kunden att få ett pris på den energi som köps och ett på överföringen. Eftersom det skett en subventionering mellan verksamheterna kommer sannolikt vissa kundkategorier att få ökade kostnader för naturgasanvändning. Enligt samma princip kan andra kundkategorier förväntas få minskade kostnader, eftersom uppdelningen av naturgaspriset i en handelsdel och i en överföringsdel inte bör höja det totala prisuttaget för kunderna.

Marknadens ökade efterfrågan kommer att få effekter på priset som är svåra att överblicka. En knapphet på kapacitet kan komma att innebära att priserna på överföring internationellt sett förblir höga.

På grund av att naturgasföretagen inte haft en skyldighet redovisa överföringstariffer och naturgaspriser åtskiljt har det visat sig svårt att statistiskt redovisa prisutvecklingen. Den statistik som finns att tillgå är officiell statistik från SCB som bygger på insamlingsmetoder som EU:s statistikmyndighet Eurostat har fastställt. Metoderna har visat sig problematiska för den svenska marknaden, eftersom de förutsätter en väl utvecklad marknad med många aktörer. Detta problem torde försvinna när reglerna om juridisk åtskillnad träder i kraft och företagen måste bedriva och redovisa verksamheterna separat.

Marknadsövervakning

Det är nödvändigt att avgöra vilka verksamheter som med hänsyn till tekniska och ekonomiska faktorer bör höra till branschens monopoldelar respektive konkurrensutsatta delar. Blandningen av monopol och konkurrensutsatta verksamheter ställer tillsynsmyndigheterna inför många svårigheter. Det är också viktigt att monopolverksamhet hålls åtskild från den konkurrensutsatta verksamheten för att undvika korssubventionering och andra former av konkurrensbegränsningar. I frånvaro av konkurrens är monopolverksamheten reglerad för att undvika överpriser. Till detta kommer att vertikalt integrerade branschdominerande företag sällan har

några incitament att ändra på branschstrukturen och öppna för den konkurrens som under de nya betingelserna skulle kunna medföra välfärdsvinster för samhället. En speciell typ av reglering avser branschens eller företagets prissättning och övriga kommersiella relationer till kunderna. Regleringen i fråga kan vara utformad på olika sätt. En annan aspekt på regleringen av de priser som sätts av ett företag med naturligt monopol rör tariffernas struktur och relation till underliggande kostnader.

Ett incitament för efterlevnad av regelverket är i många fall en tillsynsmyndighet som aktivt övervakar marknaden. Sedan marknadsöppningen har Energimyndighetens tillsyn varit av begränsad omfattning. En delförklaring är oklarheter kring vad som ingår i myndighetens uppdrag, en annan att myndigheten sett svårigheter att bedriva tillsyn på grund av utformningen i regelverket främst kring överföring för annan respektive för egen räkning. En annan förklaring är att resurserna fokuserats till koncessionsprövningar varför myndigheten hittills prioriterat ner tillsynsverksamheten.

Under 2004 har Energimyndigheten arbetat fram metoder för att godkänna naturgasföretagens transmissionstariffer. Vidare medför ny naturgaslagstiftning ytterligare uppgifter för tillsynsmyndigheten. I regeringens budgetproposition för 2005 tilldelas Energimyndigheten 25 miljoner för att utöka sin tillsynsverksamhet. Detta får antas leda till effektivare tillsyn som kan ha positiva inverkan på marknads fortsatta utveckling.

Utredningen ser positivt på att Konkurrensverket inför ytterligare konkurrensutsättning mer aktivt prövar gällande avtal. Detta torde ha förebyggande effekt mot konkurrenshämmande beteende.

Under våren 2004 sålde Nova naturgas sin handelsverksamhet till det danska företaget DONG. Förvärvet godkändes av Konkurrensverket efter en fördjupad granskning i oktober samma år. Under handläggningen av ärendet åtog sig DONG frivilligt att erbjuda samtliga av Nova Supplys kunder en möjlighet att säga upp sina avtal i förtid. Åtagandet förenades med vite, vilket fastställdes av tingsrätten. Energimyndigheten har uttryckt en oro för effekterna av att marknaden koncentrerats ytterligare till följd av förvärvet. Utredningen instämmer i detta, och förutsätter att Konkurrensverket följer effekterna av marknadskoncentrationen.

DONG:s roll

Ett företag som i avsevärd utsträckning kan agera oberoende av sina konkurrenter och kunder anses ha en dominerande ställning på den marknad där företaget verkar. En viktig bedömningsgrund är företagets marknadsandel på den relevanta marknaden. Andra faktorer som har betydelse för bedömningen av om dominerande ställning föreligger är t.ex. finansiell styrka, inträdeshinder till marknaden, tillgång till insatsvaror, patent och andra immaterialrättigheter, teknologi och annan kunskapsmässig överlägsenhet.³ Det finns dock inga absoluta kriterier för bedömningen av om ett företag har en dominerande ställning, utan varje fall måste bedömas för sig.

I takt med att marknaden öppnas kommer företagen att utsättas för nya risker. Det är viktigt med mångfald redan tidigt i naturgaskedjan, annars kommer det att finnas en aktör med betydande konkurrensfördelar. Det innebär en ny situation för svenska företag att DONG etablerar sig på den svenska marknaden.

Teoretiskt sett skulle DONG kunna ta ut ett pris av svenska naturgasföretag i egenskap av ensam importör och sedan konkurrera med samma naturgasföretag om de berättigade kunderna genom att erbjuda ett pris som ligger under konkurrentens. Företaget skulle kunna täcka de låga priserna i Sverige med överprissättning i det andra landet och på lång sikt konkurrera ut svenska företag. DONG som är dominerande på grossistmarknaden kan således avstå eller hota med att avstå från att sälja gas till en detaljist, till exempel ett lokalt energibolag, som önskar konkurrera med DONG om större industrikunder.

Det är med rådande regelverk mycket svårt att fastställa om överskott från monopolverksamhet används för att subventionera konkurrensutsatt verksamhet.

DONG:s höga marknadsandel tillsammans med ägandet av strategisk infrastruktur, tillgången till naturgas och den låga potentiella konkurrensen gör att DONG har en dominerande ställning på den dansk-svenska grossistmarknaden. Den dansk-svenska grossistmarknaden kännetecknas redan i dag av en hög grad av marknadskoncentration. Antalet aktörer på grossistmarknaden av vikt kommer i och med förvärvet att reduceras från tre till två. Detta minskar konkurrensen på marknaden. De faktorer som gör att DONG har en dominerande ställning kommer inte att föränd-

³ Konkurrensverkets beslut 556/2004.

ras på medellång sikt. Sydkraft kommer dock efter förvärvet att behålla en stark ställning på detaljistmarknaden. Förvärvet leder därför inte till att det skapas eller förstärks en dominerande ställning för DONG på den svenska detaljistmarknaden för naturgas.⁴

Koncentrationen leder även till att en konkurrent som önskar inträda på grossistmarknaden endast har möjlighet att konkurrera om ungefär 20 procent av volymerna på grossistmarknaden eftersom resterande 80 procent säljs vidare direkt från DONG och Sydkraft till deras slutkunder.

17.3 Sammanfattande bedömning

En väl fungerande konkurrensutsatt naturgasmarknad minskar möjligheter för företagen att ta ut alltför höga vinstmarginaler. Denna finns inte i dag och det finns flera faktorer som hindrar uppkomsten av en effektiv naturgasmarknad. Begränsningar i kapacitet, avtal som låser in kunder under lång tid och den vertikala integrationen med insyn i konkurrenternas prissättning är exempel på sådana faktorer. När ett nytt regelverk träder i kraft och marknaden öppnas ytterligare torde dock förutsättningarna öka för att Sverige skall få en fungerande konkurrensutsatt marknad. Detta bekräftas inte minst av naturgasföretagens gemensamma ansträngningar för kunna hantera t.ex. leverantörsbyten.

De avtal som tecknades för mer än 20 år sedan har förlängts utan några större förändringar med undantag för att avtalstiderna blivit kortare. Det har skett utifrån följande utgångspunkter för naturgasmarknaden:

1. en enda importör/leverantör av gas,
2. endast en tillförselväg,
3. endast en aktör i respektive region av landet,
4. god tillgång på naturgas från Danmark, fördelaktiga priser,
5. alternativprissättning till alla stora kunder,
6. få aktörer på marknaden och
7. pris för transport av gas och energi i samma leverans.

Nu tecknas nya avtal, med nya eller befintliga kunder. Den fortsatta utvecklingen den närmaste fem – tio åren kan väntas se ut enligt följande:

---

⁴ Konkurrensverkets beslut 556/2004.

1. Två importörer, Ruhrgas och DONG,
2. ytterligare tillförselledning/LNG,
3. försäljning i konkurrens utan regional indelning,
4. fortsatt god tillgång på naturgas
5. fortsatt alternativprissättning
6. fortfarande få aktörer på marknaden och
7. separata priser på energi och transport gör att kunderna får en annan kostnadsbild beroende på kapacitetsutnyttjande och placering i nätet.

I kommande lagstiftning blir fler kunder berättigade att välja leverantör samtidigt som handel och överföring skiljs åt. Dessutom försvinner fördelarna med överföring för egen räkning. Energimyndigheten får ytterligare uppgifter och resurser för att förstärka sin tillsynsverksamhet. Den fortsatta utvecklingen på naturgasmarknaden ser därför bättre ut än vad den har varit.

Vad gäller prisbildningen har vi redan sett effekter av konkurrensutsättning när några återförsäljare har förhandlat nya leveransavtal med sin grossistleverantör. Något oroande för den framtida utvecklingen är dock att samtliga nya avtal tecknats med en och samma leverantör.

18 Ekonomiska och andra konsekvenser av utredningens förslag

Bedömning: Våra förslag medför ett behov av ökade resurser hos Energimyndigheten, Konkurrensverket och Finansinspektionen och i viss mån ökade kostnader för elhandels- och naturgasföretag.

Enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) skall utredningen redovisa om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda samt en beräkning av dessa konsekvenser. Om förslagen innebär samhälls-ekonomiska konsekvenser i övrigt skall även dessa redovisas. Om förslagen medför en kostnadsökning och intäktsminskning för det allmänna skall förslag till finansiering lämnas.

Utredningen skall också enligt direktiven bedöma vilken miljöpåverkan som förslagen får om de genomförs. Vidare skall utredningen, när det gäller redovisning av förslagets konsekvenser för små företag, samråda med Näringslivets nämnd för regelgranskning. Dessutom skall utredaren bedöma konsekvenser för resursbehovet för tillsynen av el- och naturgasmarknaderna av de förslag som läggs fram.

Vårt förslag att lägga en ökad prioritet på utbyggnaden av överföringskapaciteten för el mellan de nordiska länderna innebär i första hand en tidigareläggning av kommande investeringar. Det är dock utredningens bedömning att de tidigarelagda kostnaderna, som finansieras över stamnätstarifferna, bör uppvägas av sänkta kostnader för att hantera prisosäkerheter.

Utredningens förslag att det skall krävas ett särskilt tillstånd för att vara verksam som elleverantör, samt de särskilda uppgifter som läggs på elleverantörerna för att få tillstånd, innebär i viss mån ökade kostnader för företagen. Vi bedömer dock att förslagen om ytterligare åtgärder är måttliga, och att de i stor utsträckning inbegriper åtgärder som företagen redan hanterar (t.ex. prisinforma-

tion). Därför bedömer vi att kostnadsökningen är både rimlig och hanterbar för de berörda företagen.

Vi lämnar också förslag om ett antal åtgärder som syftar till att underlätta situationen för elkunder som önskar byta elleverantör eller som blivit anvisade en elleverantör. Förslagen är inriktade på en utökad informationsplikt för nätföretag och elleverantörer samt ett snabbare informationsutbyte mellan företagen vid leverantörsbyten. Vår bedömning är att dessa föreslagna åtgärder, tillsammans med förslaget om införande av ett centralt anläggningsregister (se nedan), kommer att innebära ökade kostnader för nätföretag och elleverantörer, och därmed för företagens kunder, men att dessa kostnader bör uppvägas av minskade kostnader för kunderna till följd av en smidigare och mindre resurskrävande leverantörsbytesprocess.

Det är i detta sammanhang framför allt förslaget om ett centralt anläggningsregister som medför kostnader. Som redovisats i avsnitt 7.5 uppskattas förslaget innebära en initial investering på 20–30 miljoner kronor, samt därefter årliga kostnader på 14–21 miljoner kronor. Detta innebär en initial kostnad om ca 6 kronor per elanvändare, och därefter ca 4 kronor per år. Besparingspotentialen, i form av en förbättrad leverantörsbytesprocess och därmed en större prispress, bör vara betydligt större.

Ett centralt anläggningsregister enligt föreslagen utformning innebär ett mer begränsat behov av investeringar hos marknadens aktörer. Utredningen har emellertid inte kunnat uppskatta företagens kostnader för att anpassa de egna systemen till anläggningsregistret. Vi har dock även i denna del gjort bedömningen att de potentiella besparingarna som kan uppnås genom registret med tillhörande förslag väger tyngre än kostnaderna för de berörda företagen.

Utredningens förslag om tillstånd för elleverantörer och om ett centralt anläggningsregister innebär nya uppgifter för Energimyndigheten. Åtminstone inledningsvis medför detta ett ökat behov av resurser för att tillse att genomförandefasen sker på ett sådant sätt att den framtida nyttan av tillstånden och det centrala anläggningsregistret säkerställs. Detta medför ett behov av resursförstärkning.

Utredningen föreslår att vissa bestämmelser i ellagen avskaffas som innebär avgiftsbefrielse för småskaliga elproduktionsanläggningar (4 kap. 10 § och 3 kap. 14 §). Som påpekats i samband med förslaget skulle kostnadsökningar om 4–10 öre/kWh direkt belasta de små produktionsanläggningarna. Enligt utredningens bedöm-

ning kommer dock dessa ökade kostnader att kunna hanteras inom systemet med elcertifikat. I tillägg innebär förslaget att de ekonomiska drivkrafterna att utnyttja tillgängliga skalfördelar stärks och därmed möjligheterna att sänka kostnaderna per levererad kWh el.

Utredningen har också haft i uppdrag att föreslå alternativ till att ta bort den ovan nämnda bestämmelsen i 4 kap. 10 § ellagen. Det är dock utredningens uppfattning att något sådant stöd inte behövs, eftersom systemet med elcertifikat måste anses som tillräckligt för att möjliggöra investeringar i nya anläggningar för förnybar elproduktion. Skulle någon form av kompletterande stöd ändå anses nödvändigt förordar utredningen ett övergångsstöd till småskaliga anläggningar med 3 öre/kWh som trappas ned under sex års tid. Stödet bör finansieras genom en särskild nätavgift för stöd till småskalig elproduktion som betalas av elanvändarna.

Utredningen föreslår att krav på en områdeskoncession införs för att anlägga och driva naturgasledningar. Enligt nuvarande lagstiftning är ledningar belägna efter en mät- och reglerstation undantagna koncessionsplikt. Förslaget kommer att innebära ökade kostnader för såväl myndighet som naturgasföretag, och det kan inte uteslutas att det kan komma att behövas ytterligare resurser. Mot bakgrund av naturgasmarknadens begränsade utbredning i Sverige, väntas dock behovet bli måttligt. Ett motiv för att föreslå krav på en områdeskoncession är att möjliggöra en rationell utbyggnadsplanering och att ge samhället möjlighet att motverka parallella investeringar. Detta innebär minskade kostnader. Vi har dock inte kunnat uppskatta den samlade långsiktiga kostnads-effekten.

Vi föreslår i flera sammanhang att ett närmare samarbete mellan de myndigheter som har till uppgift att följa elmarknadens utveckling och konkurrenssituationen på denna marknad, dvs. förutom Energimyndigheten främst Konkurrensverket och Finansinspektionen. Detta samarbete förutsätter förstärkta möjligheter att internt bygga upp och bevara marknadskunskaper inom framför allt de två senare myndigheterna. Detta medför i sin tur krav på resursförstärkning eller omprioriteringar av existerande resurser.

Sammantaget är vår bedömning att den utökade tillsynsverksamhet som våra förslag förutsätter, framför allt beträffande konkurrensövervakningen på elmarknaden och hanteringen av koncessionsärenden på naturgasmarknaden, kräver ökade resurser hos Energimyndigheten i form av cirka tre manår. Detta omfattar även myndighetens uppgifter vad gäller hantering av tillstånd för elleve-

rantörer samt det centrala anläggningsregistret, som åtminstone inledningsvis kommer att medföra ett utökat resursbehov.

Det ökade resursbehov för Konkurrensverket och Finansinspektionen som bedöms uppkomma genom utredningens förslag, dvs. främst deltagande i samrådsgrupper och möjligheter att utveckla en kompetens som kan bevaras över tid beräknas uppgå till ett manår för respektive myndighet.

I vilken utsträckning våra förslag kommer att påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna är svårt att förutsäga. Vissa av våra förslag om nya åtgärder kan komma att leda till överklaganden och processer i domstolarna. Vi bedömer det dock inte som troligt att processerna inom elmarknads- och naturgasmarknadsområdena i sig kommer att bli märkbart fler eller mer omfattande än idag.

Det är vår bedömning att förslagen inte kommer att ha någon påverkan på miljön.

Vi har gjort bedömningen att våra förslag i övrigt inte kommer att påverka små företags arbetsförutsättningar vare sig positivt eller negativt.

I enlighet med utredningens direktiv har vi samrått med Näringslivets Regelnämnd, som tagit del av utredningens utkast till betänkande. Nämnden har bl.a. efterlyst mer precisa uttryck rörande kostnadsbedömningar för berörda företag av utredningens förslag, samt en mer detaljerad kartläggning och beskrivning av olika kundgruppers incitament att byta elleverantör.

19 Finansiering

Förslag: Energimyndighetens verksamhet skall fortsatt finansieras genom årliga avgifter, som betalas av naturgasföretagen och elnätsföretagen. Detta bör även gälla det utökade resursbehovet för Finansinspektionen i relevanta delar.

Medel för Konkurrensverkets utökade resursbehov anvisas över statsbudgeten.

Utredningen förslag om tillkommande åtgärder innebär som re-
dovisats i föregående kapitel i flertalet fall en direkt avgifts-
finansiering. Det gäller förslagen om ökad prioritet på utbygg-
naden av överföringsförbindelserna, ett centralt anläggnings-
register samt en områdeskoncession för naturgas.

De direkta kostnadsökningar som skulle följa av utredningens
förslag att avskaffa viss avgiftsbefrielse för småskaliga elproducen-
ter bedöms, som påpekats tidigare, kompenseras genom bidrag
över elcertifikatsystemet.

Skulle någon form av kompletterande stöd till småskaliga an-
läggningar anses nödvändigt förordar utredningen ett övergångs-
stöd med tre öre/kWh som trappas ned under sex års tid. Stödet
bör finansieras genom en särskild nätavgift för stöd till småskalig
elproduktion som betalas av elanvändarna.

Energimyndighetens tillsynsverksamhet enligt ellagen finansie-
ras i dag genom allmänna avgifter vilka betalas av elnätsföreta-
gen. Myndighetens verksamhet enligt naturgaslagen finansieras
genom avgifter som betalas av naturgasföretagen. Den nuva-
rande ordningen för finansiering av Energimyndighetens verk-
samhet bör bibehållas. Det ökade resursbehov som beräknas
följa av utredningens förslag bör därvid fördelas på el- och
naturgassektorerna så att de ökade avgifterna speglar resurs-
åtgången.

Finansinspektionen finansieras huvudsakligen genom anslag över statsbudgeten. För att täcka kostnaderna tar Finansinspektionen ut avgifter av företagen under tillsyn. Huvuddelen av avgifterna är årliga tillsynsavgifter. Finansinspektionen tar även ut ansökningsavgifter för tillståndsärenden och anmälningar. Fr.o.m. år 2004 disponerar Finansinspektionen intäkterna från avgiftspliktiga tillstånds- och anmälningsärenden.

Konkurrensverkets verksamhet finansieras via statsbudgeten.

20 Författningskommentarer

20.1 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

1 kap. Inledande bestämmelser

4 § Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledningar till förfogande för överföring av el. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningar, ställverk och transformatorstationer, anslutning av elektriska anläggningar, mätning och beräkning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra el på det elektriska nätet.

Med anslutning av elektriska anläggningar avses också återinkoppling av en befintlig anläggning och höjning av avtalad effekt i inmatnings- eller uttagspunkt.

Lag (1999:770).

Med balansansvar avses det ekonomiska ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i uttagspunkt.

Med uttagspunkt avses därvid den punkt där elanvändare, enligt avtal med innehavaren av nätkoncession, tar ut el för förbrukning.

Paragrafen ändras så att definitionerna av balansansvar och uttagspunkt överförs från 8 kap. 4 § till nya tredje och fjärde stycken. Definitionerna har samma betydelse som tidigare.

5 kap. Anläggningsregister

1 § För att främja konkurrensen på elmarknaden skall samtliga aktörer och myndigheter på ett effektivt sätt ges tillgång till säkra och entydiga uppgifter om överföring och leverans av el. Ett centralt register över uttagspunkter (anläggningsregister) fört med automatisk databehandling skall därför finnas hos den myndighet regeringen bestämmer (registermyndigheten).

Innehavare av nätkoncession skall i anläggningsregistret föra in uppgifter enligt 3 § om samtliga uttagspunkter belägna i anslutning till koncessionshavarens ledningar.

Kapitlet är nytt och innehåller bestämmelser om ett centralt register, anläggningsregister, innehållande vissa uppgifter om elmarknaden. Motiven till upprättandet av anläggningsregistret och dess utformning finns närmare beskrivet i kapitel 7.

I första paragrafen anges i första stycket att det grundläggande syftet med att inrätta ett centralt register, anläggningsregister, över uttagpunkter är att främja konkurrensen på elmarknaden genom att säkerställa att samtliga aktörer på lika villkor ges tillgång till korrekta uppgifter om förhållanden som skall anges vid påbörjande eller övertagande av elleverans. Registret har också till syfte att ge myndigheterna tillgång till dessa uppgifter för deras verksamhet enligt ellagen. Av stycket följer vidare att registret skall föras med hjälp av automatisk databehandling och att regeringen skall utse en myndighet, benämnd registermyndigheten, hos vilken registret skall finnas. Myndigheten skall således svara för att utveckla den databas som används för registret och för att driva och underhålla denna, ett ansvar som i huvudsak rör registrets teknik.

Av andra stycket följer att en innehavare av nätkoncession är skyldig att registrera de för det egna nätet relevanta uppgifterna. Koncessionshavarna har idag egna register med uppgifter om elleveranser i det egna elnätet. Genom registrering i anläggningsregistret samlas vissa av dessa uppgifter i en central databas tillgänglig för samtliga aktörer på elmarknaden.

Ändamål i fråga om personuppgifter

2 § Registret skall i fråga om personuppgifter ha till ändamål att tillhandahålla uppgifter för

1. verksamhet för vilken innehavare av nätkoncession, elleverantörer eller balansansvariga svarar enligt denna lag eller föreskrift utfärdad med stöd av lagen

2. verksamhet för vilken staten ansvarar enligt denna lag eller föreskrift utfärdad med stöd av lagen

a) som avser sådant förhållande som registrerats

b) som för att kunna utföras förutsätter tillgång till registrerade uppgifter, eller

c) som avser fullgörande av underrättelseskyldighet.

Med personuppgift avses i denna lag detsamma som i personuppgiftslagen (1998:204).

I paragrafens första stycke anges de ändamål som registret skall ha i fråga om personuppgifter. Ändamålsbeskrivningarna får genom den reglering personuppgiftslagen innehåller betydelse för vilken behandling av personuppgifter i registret som är tillåten. I första punkten stadgas att uppgifterna i registret skall användas för att tillhandahålla uppgifter för innehavare av nätkoncession, elleverantörer och balansansvariga. Detta gäller inte bara företagens direkta verksamhet med övertaganden och påbörjande av elleverans och balansansvar. Uppgifterna får dock bara användas för den verksamhet som följer av ellagens reglering. Enligt andra punkten får anläggningsregistret användas för verksamhet som staten ansvarar för enligt ellagen. Detta gäller den verksamhet som nätmyndigheten, men även tillsynsmyndigheterna för elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, ansvarar för. Dessutom omfattas den systemansvariga myndighetens verksamhet. I punkten begränsas syftet till att avse den del av myndigheternas verksamhet som avser förhållanden om vilka uppgift finns i registret och som för att kunna utföras förutsätter tillgång till de registrerade uppgifterna. Slutligen skall uppgifterna kunna tillhandahållas myndigheterna för att dessa skall kunna fullgöra underrättelseskyldighet, exempelvis enligt den bestämmelse om sekretess som föreslås.

I tredje stycket stadgas att med personuppgift avses i ellagen det samma som i personuppgiftslagen.

Registerinnehåll

3 § Anläggningsregistret skall för varje uttagspunkt i landet innehålla uppgift om innehavare av nätkoncession, elleverantör, balansansvarig, anläggningsidentitet och elanvändarens person- eller organisationsnummer samt tidpunkt för uppgiftens registrering.

Med anläggningsidentitet avses därvid en för uttagspunkten unik beteckning utformad enligt ett av regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, föreskrivet system.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om undantag från första stycket samt närmare föreskrifter om uppgifter enligt första stycket.

Paragrafen reglerar vilka uppgifter som skall finnas i registret. I kapitel 7 har redogjorts för skälen till valet av uppgifter. I första stycket stadgas att registret skall innehålla uppgifter om samtliga uttagspunkter i det nationella elsystemet. För varje uttagspunkt

skall uppgift finnas registrerad om i vilken nätkoncessionshavares elnät punkten finns, vem som levererar el i uttagspunkten, vem som är balansansvarig i punkten, uttagspunktens identitetsbeteckning och organisations- eller personnummer för den elanvändare som enligt avtal med nätkoncessionshavaren tar ut el i uttagspunkten. För varje registrerad uppgift skall uppgift finnas om vid vilken tidpunkt den infördes i registret.

I andra stycket regleras hur uttagspunktens identitetsbeteckning, anläggningsidentiteten, skall utformas. Beteckningen skall bestå av en för punkten unik beteckning utformad enligt ett för samtliga punkter enhetligt system. Vilket system som därvid skall användas föreskrivs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

I tredje stycket ges regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, möjlighet att meddela föreskrifter dels om undantag från kravet i första stycket på att samtliga uttagspunkter skall omfattas av anläggningsregistret och dels från kravet på angivande av de i andra stycket uppräknade uppgifterna. I första hand torde sådana undantag kunna bli aktuella för punkter där försvarsmakten är elanvändare och punkter där elanvändaren är en person med skyddad identitet eller som saknar person- eller organisationsnummer.

Registrering

4 § Innehavare av nätkoncession skall fortlöpande registrera uppgifter enligt 3 §.

Registermyndigheten får medge annan att registrera uppgifter för koncessionshavarens räkning.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela närmare föreskrifter om tid och sätt för registrering av uppgifter.

I förevarande paragraf ges bestämmelser om hur registrering skall ske. I första stycket stadgas att koncessionshavarna skall registrera uppgifter fortlöpande, dvs. kontinuerligt uppdatera registret med uppgifterna från den egna verksamheten.

I andra stycket ges registermyndigheten möjlighet att medge att annan än koncessionshavaren utför registrering för koncessionshavarens räkning. Detta möjliggör för koncessionshavare att anlita ett annat företag för registerföring. Den som anlitas kan exempelvis vara ett annat företag som bedriver nätverksamhet inom samma

koncern som koncessionshavaren, eller ett företag som specialiserat sig på området.

Det är inte lämpligt att i lag ange exakt hur och vid vilken tidpunkt olika registreringsåtgärder skall vidtas. I tredje stycket ges därför regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, möjlighet att utfärda närmare föreskrifter för att komplettera de idag gällande föreskrifterna om rapportering.

5 § Den som registrerar uppgifter skall lämna registermyndigheten de upplysningar som behövs för att myndigheten skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag och föreskrifter utfärdade med stöd av lagen.

För att registermyndigheten skall kunna upprätthålla en säker drift av anläggningsregistret kommer myndigheten att behöva upplysningar om såväl tekniska förhållanden som avtal om att registrera uppgifter från den som skall utföra registrering, dvs. den som faktiskt skall utföra den registrering som nätkoncessionshavarna är ansvariga för. I denna paragraf åläggs de berörda företagen att lämna de nödvändiga upplysningarna till myndigheten.

Tillgång till uppgifter

6 § Registermyndigheten skall bereda elleverantörer möjlighet att ta del av uppgift om anläggningsidentitet och innehavare av nätkoncession för de uttagspunkter som en särskild elanvändare finns registrerad för. För de uttagspunkter vilka elleverantören själv är registrerad för skall han beredas möjlighet att ta del av samtliga uppgifter med undantag av uppgift om övertagande elleverantör.

Registermyndigheten skall bereda balansansvariga möjlighet att ta del av samtliga uppgifter om de uttagspunkter som de är registrerade för med undantag för uppgift om elanvändare och anläggningsidentitet.

För att anläggningsregistret skall medföra den åsyftade förbättringen av elmarknadens funktionssätt måste aktörerna ges tillgång till de registrerade uppgifterna på ett effektivt sätt.

I förevarande paragraf stadgas därför att elleverantörer och balansansvariga på egen hand skall ges möjlighet att söka i registret och få svar på frågor. De skall dock inte ha möjlighet att själva bearbeta innehållet.

I första stycket bestäms att elleverantörer skall kunna söka och få svar på frågor om anläggningsidentitet och nätkoncessionshavare för en viss elanvändares uttagspunkter. Elleverantören skall i fråga om de uttagspunkter där han levererar el kunna se samtliga uppgifter registrerade för punkten med undantag för uppgift om ny elleverantör.

Enligt andra stycket skall registermyndigheten också bereda balansansvariga möjligheter att kunna se de uppgifter om uttagspunkter i registret som de är registrerade för. För den balansansvarige begränsar sig denna möjlighet till uppgift om nätkoncessionshavare, elleverantör och balansansvarig.

En nätkoncessionshavare har i egenskap av registerförare tillgång till samtliga uppgifter för alla de uttagspunkter han registrerat.

Den elanvändare som vill ta del av uppgifter i registret om sin uttagspunkt kan göra detta med stöd av bestämmelserna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen eftersom uppgifterna finns hos en myndighet. Elanvändaren kan också enligt 26 § personuppgiftslagen ansöka om att en gång per kalenderår gratis få skriftlig information om vilka uppgifter om elanvändaren som behandlas, varifrån dessa uppgifter har hämtats, ändamålen med behandlingen, och till vilka kategorier av mottagare som uppgifterna lämnas ut.

Rätten att ta del av uppgifter begränsas av bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Personuppgiftsansvarig

7 § Innehavare av nätkoncession är personuppgiftsansvarig enligt personuppgiftslagen (1998:204) för de personuppgifter denne registrerat.

Innehavarna av nätkoncession skall vara personuppgiftsansvariga för de personuppgifter de registrerar i anläggningsregistret. Skälen till detta redovisas i avsnitt 7.8.5.

Innebörden i detta ansvar slås fast i personuppgiftslagen. Förutom den i kommentaren till 6 § beskrivna informationsskyldigheten kan som exempel här nämnas att den personuppgiftsansvarige skall se till att behandlingen av uppgifter sker på ett korrekt sätt, information lämnas till den registrerade och att oriktiga uppgifter rättas samt att ersättning utges för skada och kränkning av den personliga integriteten som orsakats vid behandlingar som står i strid med lagen.

När det gäller skadestånd finns bestämmelser om detta i 9 §.

Skadestånd

8 § För skada till följd av tekniskt fel i anläggningsregistret svarar registermyndigheten. Skadeståndsansvar föreligger dock inte, om myndigheten visar att felaktigheten beror på en omständighet utanför dess kontroll vars följder myndigheten inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit. Motsvarande gäller om felaktigheten beror på någon som har anlitats av myndigheten.

I förevarande paragraf regleras det ersättningsansvar som åvilar registermyndigheten gentemot tredje man till följd av tekniska fel i anläggningsregistret.

Enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler då något avtal inte ingåtts kommer främst skadeståndslagens (1972:207) bestämmelser om utomobligatoriskt skadeståndsansvar att gälla. Skadeståndslagen innebär dock mycket begränsade möjligheter till ersättning för den typ av skada, ren förmögenhetsskada, som riskerar att inträffa vid tekniska fel i registret. Då hållandet av registret inte kan anses innefatta myndighetsutövning kommer 3 kap 2 § skadeståndslagen (1972:207) inte att kunna grunda ersättningsskyldighet. Däremot kan bestämmelserna om det allmännas ansvar för ren förmögenhetsskada enligt 3 kap. 3 § skadeståndslagen aktualiseras om registermyndigheten genom fel eller försummelse lämnar felaktiga upplysningar eller råd. Detta ansvar är dock begränsat av ytterligare villkor i bestämmelsen.

Mot denna bakgrund är skadeståndsansvaret i denna paragraf utformat. Ansvaret omfattar alla typer av skador och är ett s.k. kontrollansvar.

9 § Utöver vad som följer av 8 § gäller bestämmelserna i 48 § personuppgiftslagen (1998:204) om skadestånd vid behandling av personuppgifter enligt detta kapitel.

I paragrafen slås fast att personuppgiftslagens bestämmelse om skadestånd gäller även för behandling av personuppgifter enligt ellagens bestämmelser om anläggningsregistret.

10 § Den som tar del av uppgifter om en uttagspunkt i registret och därvid finner en uppgift felaktig skall snarast anmäla detta till den innehavare av nätkoncession som är registrerad för uttagspunkten.

För att anläggningsregistret på ett effektivt sätt skall fylla sitt syfte krävs att också elleverantörer och balansansvariga gör regelbundna kontroller av de uppgifter som rör dem. Av denna paragraf följer att om en felaktig uppgift upptäcks vid en sådan kontroll skall en anmälan om felet snarast sändas till den nätkoncessionshavare i vars nät uttagspunkten är belägen. En anmälan skall således inte sändas till registermyndigheten eller den som eventuellt har registrerat uppgiften för koncessionshavarens räkning.

6 kap. Leverans av el m.m.

Tillstånd

1 § För att få leverera el i uttagspunkter krävs tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten.

Kapitlet är nytt och innehåller bestämmelser om leverans av el.

I första paragrafen stadgas en grundläggande skyldighet för elleverantören. Den som skall leverera el i uttagspunkter får endast göra detta efter tillstånd från regeringen eller efter regeringens bemyndigande nätmyndigheten.

2 § Avtal om leverans av el i en viss uttagspunkt skall ingås med den elanvändare som enligt avtal med innehavaren av nätkoncession, tar ut el för förbrukning i punkten.

Bestämmelsen är ny och lagfäster den regel som hittills tillämpats genom de allmänna avtalsvillkor för leverans av el som framtagits av branschorganisationen Svensk Energi. För att kunna sluta avtal om leverans av el i en uttagspunkt krävs att elanvändaren har ett giltigt avtal med en innehavare av nätkoncession om rätt att ta ut el för förbrukning i punkten.

3 § *Leverans av el får bara ske i uttagspunkter där någon åtagit sig balansansvar.*

Bestämmelsen har överförs från 8 kap. 4 § och är oförändrad i sak.

4 § *Tillstånd enligt 1 § får endast ges till den som*

- a) själv eller genom annan gjort ett åtagande om balansansvar för de uttagspunkter i vilka leverans av el kommer att ske,*
- b) har tillgång till de tekniska system som krävs för att kunna inhämta och lämna information i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag eller i föreskrifter utfärdade med stöd av lagen,*
- c) är registrerad som producent eller leverantör av elektrisk kraft enligt skattebetalningslagen (1997:483) och*
- d) innehar F-skattsedel.*

I paragrafen anges de krav som ställs på en elleverantör för att få tillstånd.

Han skall i första hand tillse att han själv eller någon annan kommer att vara balansansvarig för elleveranserna.

Han skall också själv eller genom avtal med annan ha tillgång till de tekniska system för användande av anläggningsregistret samt elektronisk kommunikation och behandling av de anmälningar och meddelanden som skall utbytas enligt ellagen och föreskrifter utfärdade med stöd av ellagen.

Vidare skall elleverantören vara registrerad för energiskatt och inneha F-skattsedel.

5 § *En ansökan om tillstånd skall vara skriftlig och innehålla uppgifter om sökandens identitet och verksamhetens organisation samt uppgifter som styrker att kraven i 4 § uppfylls.*

Närmare föreskrifter om ansökan meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten.

I paragrafens första stycke ges bestämmelser om formen för en ansökan om tillstånd och vad ansökan skall innehålla för att identifiera sökanden och de personer som ansvarar för verksamheten samt möjliggöra en prövning av om sökanden uppfyller kraven i 4 §.

I paragrafens andra stycke ges regeringen eller efter regeringens bemyndigande nätmyndigheten rätt att meddela närmare föreskrifter om ansökans innehåll och utformning.

6 § Den som erhållit tillstånd enligt 1 § skall lämna uppgift om de priser han tillämpar för leverans av el till elanvändare. Om de förhållanden som tillståndshavaren lämnat uppgift om i en ansökan enligt 5 § förändras skall detta meddelas nätmyndigheten.

Närmare föreskrifter om lämnande av uppgifter enligt första stycket meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om informationsskyldighet för den som har tillstånd att leverera el i uttagpunkter.

I första stycket stadgas i denna paragraf en skyldighet för de elleverantörer som bedriver tillståndspliktig verksamhet att lämna uppgift om de priser elleverantörerna tillämpar. Han skall också lämna uppgifter om förändringar av de förhållanden han uppgivit vid sin ansökan om tillstånd.

I andra stycket ges regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om uppgiftslämnande enligt första stycket.

Leveransskyldighet

7 § En elleverantör som levererar el till en elanvändare i en viss uttagpunkt är skyldig att fortsätta leverera el tills leveransskyldigheten upphör enligt andra eller tredje stycket.

Leveransskyldigheten upphör om elanvändaren slutar att ta ut el i uttagspunkten, om någon annan elleverantör börjar leverera el till elanvändaren i uttagspunkten eller om överföringen av el enligt 11 kap. 3 eller 4 § eller enligt avtal får avbrytas på grund av att elanvändaren har försummat sina skyldigheter gentemot elleverantören.

Leveransskyldigheten upphör också när tillstånd enligt 1 § upphör att gälla.

Den som är skyldig att leverera el enligt denna paragraf och har ett tidsbestämt avtal med elanvändaren om leverans av el skall med minst 30 dagars varsel meddela elanvändaren att avtalet löper ut.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte de elleverantörer som avses i 9 §.

Bestämmelserna i paragrafen har överförts från 8 kap.5 §.

I tredje stycket har införts en ny bestämmelse med innebörden att leveransskyldigheten upphör också om tillståndet enligt 1 § upphört.

I det nya fjärde stycket stadgas att elleverantörer som har ingått avtal om leverans av el under viss bestämd tid är skyldiga att informera elanvändaren om att avtalet upphör. Påminnelse om detta bör med hänsyn till att de flesta avtal normalt löper ut vid månadsskiftet och att anmälan om byte skall göras senast den 15:e i månaden innan ske minst 30 dagar innan så sker.

Paragrafen är i övrigt oförändrad i sak.

Anmälan om elleverans

8 § En elleverantör, som skall börja leverera el i en uttagspunkt skall omedelbart anmäla detta till berörd innehavare av nätkoncession. Anmälan skall även innehålla en uppgift om vem som har åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten.

En elleverantör som övertar leveranserna till en elanvändare i dennes uttagspunkt får bara göra detta från och med den första dagen i en kalendermånad. Anmälan enligt första stycket skall därvid ske senast den femtonde dagen i kalendermånaden innan övertagandet skall ske.

En elleverantör som övertar leveranserna till en elanvändare i dennes uttagspunkt får dock göra detta också från och med den femtonde dagen i en kalendermånad om den elleverantör som är leveransskyldig i uttagspunkten enligt 7 §, första stycket anvisats enligt 10 § första stycket och övertagandet sker inom tre månader från dagen för anvisningen. Anmälan enligt första stycket skall därvid ske senast den första dagen i kalendermånaden då övertagandet skall ske.

Bestämmelserna i första, andra och tredje stycket gäller inte de elleverantörer som avses i 9 §.

En innehavare av nätkoncession som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om elleverantörers skyldigheter enligt första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser vilka överförts från 8 kap. 6 § och är oförändrade i sak. Detta gäller första, femte och sjätte stycket.

I andra stycket har tiden för anmälan av övertagande av elleverans ändrats så att en sådan anmälan nu skall anmälas senast den femtonde dagen i kalendermånaden innan ett övertagande skall ske.

I tredje stycket införs en extra möjlighet för den elanvändare som anvisats en elleverantör att inom tre månader från anvisningen byta elleverantör även den femtonde dagen i en kalendermånad. Anmälan om ett sådant övertagande skall göras senast den första dagen i den kalendermånad övertagandet skall ske.

Fjärde stycket har ändrats till följd av införandet av ett tredje stycke.

9 § En elleverantör som avser att under en angiven tid leverera en fastställd mängd el till en elanvändare skall anmäla detta till den elleverantör som enligt 7 § första stycket är leveransskyldig i elanvändarens uttagspunkt och till den som åtagit sig balansansvaret i uttagspunkten

Bestämmelsen har överförts från 8 kap. 7 § och är oförändrad i sak.

Anvisningskyldighet

10 § Elanvändare som saknar elleverantör med erforderligt tillstånd skall av berörd innehavare av nätkoncession anvisa en elleverantör, som gentemot nätkoncessionshavaren har åtagit sig att leverera el till sådana elanvändare.

Nätkoncessionshavaren skall omedelbart underrätta elanvändaren om anvisning enligt denna paragraf och om innebörden av bestämmelserna i 8 §, andra och tredje stycket.

Den anvisade elleverantören skall omedelbart underrätta elanvändaren om de villkor för leveransen han avser att tillämpa och om den dag då han avser att påbörja leveransen enligt avtalet.

För förbrukningen av den el som inte levererats enligt ett leveransavtal med en elleverantör som innehar erforderligt tillstånd skall elanvändaren betala till den anvisade elleverantören enligt de villkor som denne tillämpar.

Bestämmelsen har överförts från 8 kap. 8 §.

I första stycket har förtydligats att en anvisning enligt paragrafen skall ske om elanvändaren saknar en elleverantör med erforderligt tillstånd.

I andra stycket stadgas en skyldighet för den koncessionshavare som anvisar en elleverantör att lämna information till elanvändaren

om anvisningen och innehållet i bestämmelserna om leverantörsbyte i 8 §, andra och tredje stycket.

Tredje och fjärde stycket är oförändrade i sak.

11 § För förbrukningen av el som sker i uttagspunkter där ingen har åtagit sig balansansvar skall den elleverantör som är leveransskyldig i uttagspunkten enligt 7 §, första stycket betala till den systemansvariga myndigheten enligt de villkor som myndigheten tillämpar mot balansansvariga.

Bestämmelsen är ny. I paragrafen regleras ersättningsskyldigheten för den förbrukning av el som sker i uttagspunkter under den tid som balansansvarig saknas på ett sätt som motsvarar regleringen i 10 § fjärde stycket. Elleverantören skall ersätta den systemansvariga myndigheten för denna el enligt de villkor myndigheten tillämpar för balansansvariga.

Återkallande av tillstånd

12 § Ett tillstånd enligt 1 § skall återkallas om elleverantören i väsentlig mån inte längre uppfyller kraven i 4 §.

Ett tillstånd får också återkallas om tillståndshavaren begär det.

Frågor om återkallelse av tillstånd prövas av nätmyndigheten.

Paragrafen stadgar under vilka förutsättningar ett tillstånd enligt 1 § skall återkallas.

I första stycket föreskrivs att återkallelse skall ske om elleverantören i väsentlig mån inte längre uppfyller de krav för tillståndet som uppställs i 4 §. Att sakna ett åtagande om balansansvar för de uttagspunkter i vilka leverans skall ske torde alltid vara att anse som att kraven i väsentlig mån inte är uppfyllda. Detta innebär dock inte att varje bristande uppfyllelse av kraven omedelbart skall föranleda ett beslut om återkallelse. En elleverantör kan utan egen förskyllan komma att sakna balansansvar om den senares avtal med den systemansvariga myndigheten upphört att gälla. Elleverantören måste i ett sådant fall ges rimlig tid att själv träffa avtal med myndigheten eller överenskomma med någon annan om balansansvar för elleveranserna. Det skulle inte heller vara rimligt om tillfälliga brister i elleverantörens tekniska system ledde till att hans tillstånd återkallades.

Att förutsäga alla de olika situationer där en bristande uppfyllelse av kraven är så allvarlig att ett tillstånd skall återkallas låter sig

inte göras. Det får därför överlämnas till de rättstillämpande myndigheterna att avgöra när kraven inte uppfylls i väsentlig mån.

Enligt andra stycket får ett tillstånd återkallas om elleverantören begär det. Att ett tillstånd får återkallas på begäran innebär att en prövning skall göras av om detta är lämpligen skall göras. Skulle elleverantören i någon omfattning fortfarande vara leveransskyldig enligt 7 § torde så inte vara fallet.

I tredje stycket utpekas nätmyndigheten som den myndighet som skall pröva frågor om återkallelse.

13 § Ett ärende eller mål om återkallande av tillstånd skall handläggas skyndsamt.

I ett ärende eller mål om återkallande kommer normalt stora ekonomiska värden att riskeras. I denna paragraf föreskrivs därför att ärenden och mål om återkallande av tillstånd skall handläggas skyndsamt.

8 kap. Systemansvar och balansansvar

4 § Ett åtagande om balansansvar skall göras genom ett avtal med den systemansvariga myndigheten.

Paragrafen har ändrats till följd av att övriga bestämmelser i paragrafen överförts till 1 kap. 4 §, tredje och fjärde stycket samt 6 kap. 3 §.

4 a § När den systemansvariga myndigheten får kännedom om att ett avtal med myndigheten om balansansvar enligt 4 § skall upphöra att gälla skall myndigheten utan dröjsmål underrätta *nätmyndigheten* och de innehavare av nätkoncession på vars ledningsnät de uttagpunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla. Innehavarna av nätkoncession skall utan dröjsmål underrätta berörda elleverantörer.

När någon, som i ett avtal med en elleverantör har åtagit sig balansansvaret i de uttagpunkter där elleverantören levererar el, får kännedom om att detta avtal skall upphöra att gälla skall den balansansvarige utan dröjsmål underrätta den systemansvariga myndigheten, *nätmyndigheten* och de innehavare av nätkoncession på vars ledningsnät de uttagpunkter är belägna där balansansvaret sålunda kommer att upphöra att gälla.

Paragrafen har ändrats så att den systemansvariga myndigheten skall meddela nätmyndigheten när ett avtal om balansansvar upphör och att en balansansvarig på motsvarande sätt skall meddela nätmyndigheten när dennes åtagande om balansansvar inte längre skall omfatta en viss elleverantör.

Bestämmelserna om anvisad balansansvarig upphävs.

9 § Den som övertar balansansvaret i en elanvändares uttagpunkt får bara göra det från och med den första *eller femtonde* dagen i en kalendermånad. Den elleverantör som enligt 6 kap. 7 §, första stycket är leveransskyldig i uttagpunkten skall enligt de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar underrätta berörd innehavare av nätkoncession om övertagandet senast *den första dagen i kalendermånaden då övertagandet skall ske respektive den femtonde dagen i kalendermånaden* innan det skall ske.

Den systemansvariga myndigheten får, om det finns särskilda skäl, i det enskilda fallet medge att balansansvaret i en uttagpunkt skall börja gälla tidigare än vad som följer av första stycket.

En innehavare av nätkoncession som tar emot en anmälan enligt första stycket skall sända underrättelser i anledning därav enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten. Lag (1999:770).

Paragrafen har ändrats i första stycket till följd av bestämmelsen 6 kap. 8 § tredje stycket om övertagande av elleverans från anvisad elleverantör.

9 kap. Skyddsåtgärder

2 § Om en elektrisk anläggning genom inverkan på en redan befintlig sådan anläggning kan vålla person- eller sakskada eller störning i driften, svarar innehavaren av den förstnämnda anläggningen för de åtgärder som behövs vid hans anläggning för att förebygga sådan skada eller störning.

Vad som sägs i första stycket gäller också då en elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig naturgasledning, för vilken det krävs koncession *för naturgasledning* enligt naturgaslagen (2000:599). Lag (2000:602).

Paragrafens sista stycke ändras så att den nya benämningen i 2 kap. 1 a § naturgaslagen på den avsedda koncessionen införs.

10 kap. Skadestånd

1 § Har någon tillfogats person- eller sakskada genom inverkan av el från en starkströmsanläggning, skall skadan, även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser, ersättas av innehavaren av den starkströmsanläggning från vilken elen senast kommit.

Ansvar enligt första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatoren har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller en naturgasledning, för vilken det krävs koncession *för naturgasledning* enligt naturgaslagen (2000:599), eller

4. om den elektriska anläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skada uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran. Lag (2000:602).

I paragrafen ändras andra styckets tredje punkt så att den nya benämningen i 2 kap. 1 a § naturgaslagen på den avsedda koncessionen införs.

12 kap. Tillsyn m.m.

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas, såvitt avser frågor om elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Tillsynen i övrigt över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten.

Tillsynen enligt andra stycket omfattar inte efterlevnaden av bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap.

Paragrafen har ändrats så att tillsynen omfattar även elleverantörernas skyldigheter.

2 § En tillsynsmyndighet har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. En begäran får förenas med vite.

En begäran gäller omedelbart.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela föreskrifter om insamling av de uppgifter som behövs för bedömning av nättariffers skälighet. Lag (2002:121).

Innehållet i det första stycket är oförändrat.

Enligt det nya andra stycket skall tillsynsmyndigheternas begäran om uppgift eller handling gälla omedelbart.

Det tidigare andra stycket utgör nu tredje stycket och är i sak oförändrat.

3 a § Om nätmyndigheten avser att utöva tillsyn över en nätkoncessionshavares nättariff skall koncessionshavaren underrättas om detta.

Nätmyndigheten får inte meddela ett föreläggande enligt 3 § som avser en nätkoncessionshavares nättariff för ett visst räkenskapsår om inte nätmyndigheten har underrättat nätkoncessionshavaren enligt första stycket senast ett år efter utgången av detta räkenskapsår. Lag (2002:121).

Ett sådant föreläggande får dock meddelas inom fem år från utgången av det aktuella räkenskapsåret om nätkoncessionshavaren lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter vilka varit av avgörande betydelse för nätmyndighetens beslut om att inte utöva tillsyn.

I paragrafens första stycke stadgas att nätmyndigheten måste underrätta en nätkoncessionshavare om att myndigheten avser att utöva tillsyn över koncessionshavarens tariff. I andra stycket begränsas myndighetens möjligheter att utfärda förelägganden med anledning av tillsyn över en koncessionshavares tariff. Förelägganden kan inte utfärdas om underrättelse enligt första stycket skedde mer än ett år efter utgången av det räkenskapsår nättariffen avsåg.

Ett nytt tredje stycke införs i vilket tidsfristen för förelägganden förlängs till fem år från utgången av det räkenskapsår nättariffen avsåg i de fall nätkoncessionshavaren lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter av avgörande betydelse för myndighetens beslut om att inte inleda tillsyn.

Nätmyndighetens beslut om tillsyn är i hög utsträckning grundat på uppgifter som innehavare av nätkoncession själva lämnar till myndigheten. En koncessionshavare skulle genom att lämna

felaktiga eller vilseledande uppgifter om sin verksamhet kunna undgå förelägganden om det rätta förhållandet upptäcks först efter mer än ett år. Genom bestämmelsen i tredje stycket ges nätmyndigheten en rimlig tid att uppdaga det rätta förhållandet.

13 kap. Övriga bestämmelser

5 § Beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. 18–20 §§, 3 kap. 3 §, 6–8 §§, 11, 14 och 15 §§, 4 kap. 6 och 7 §§, 6 kap. 1 och 12 §§ samt 12 kap. 8 och 11 §§, beslut av en tillsynsmyndighet enligt 12 kap. 2–4 §§ samt beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 8 kap. 2 § beordrats öka eller minska produktionen av el får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

I första stycket har införts en rätt att överklaga nätmyndighetens beslut om tillstånd enligt 6 kap. 1 § och beslut om återkallande av tillstånd enligt 6 kap. 12 §. Stycket har också ändrats till följd av förslaget om att 4 kap. 10 § upphävs.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006. Bestämmelserna i 5 kap. 6 § och 6 kap. 1 § gäller dock först från och med den 1 januari 2007.

Bestämmelsen stadgar att lagen träder i kraft den 1 juli 2006. I fråga bestämmelserna om insyn i anläggningsregistret och krav på tillstånd för att få leverera el enligt 6 kap. 1 § skall dessa dock inte gälla förrän den 1 januari 2007.

2. Har en ansökan om tillstånd enligt 6 kap. 1 § ingetts senast den 31 december 2006 får verksamheten, utan hinder av vad som sägs i 6 kap. 1 §, fortsätta att bedrivas. Detta gäller dock längst till dess att lagakraftvunnet avslagsbeslut föreligger.

Bestämmelsen reglerar vad som gäller om en i Sverige redan verksam elleverantör gett in en ansökan om tillstånd enligt 6 kap. 1 § men slutligt beslut om ansökan inte hunnit träffas före den

1 januari. Verksamheten får då fortsätta längst till dess att lagakraftvunnet avslagsbeslut föreligger.

20.2 Förslag till lag om ändring i naturgaslagen (2000:599)

Författningsförslagen kompletterar de förslag till ändringar i naturgaslagen som utredningen lämnat i delbetänkandet ”El- och naturgasmärknaderna – europeisk harmonisering” (SOU 2003:113).

2 kap. Koncession

1 § En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession meddelats.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde.

Regeringen får föreskriva undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar. *En sådan föreskrift får dock inte avse utlandsförbindelser.*

Regeringen får bemyndiga tillsynsmyndigheten att pröva frågor om nätkoncession som inte avser en utlandsförbindelse.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, tillsynsmyndigheten får i det enskilda fallet meddela ett bindande besked om huruvida en eller flera naturgasledningar omfattas av föreskrifter om undantag från kravet på koncession.

Andra stycket har ändrats så att koncession krävs för samtliga naturgasledningar som inte uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde. Ändringen får till följd att koncession krävs för naturgasledningar oavsett om dessa är belägna före eller efter en mät- och reglerstation.

I tredje stycket införs en bestämmelse som begränsar undantagsmöjligheten till naturgasledningar inom landet.

I fjärde stycket införs en möjlighet för regeringen att bemyndiga tillsynsmyndigheten att pröva frågor om koncession som inte avser utlandsförbindelser.

Femte stycket innebär att den som innehar en naturgasledning kan få bindande besked från regeringen, eller efter regeringens

bemyndigande tillsynsmyndigheten, om koncession krävs för ledningen.

1 a § *En koncession skall avse en naturgasledning med i huvudsak bestämd sträckning (koncession för naturgasledning) eller ett nät av naturgasledningar inom ett visst område (koncession för område).*

I paragrafen stadgas att det skall finnas två sorters koncession för naturgasledningar.

Den första motsvarar den koncession för ledningar med bestämd sträckning som finns i den nu gällande naturgaslagen och benämns koncession för naturgasledning. Huruvida en ledning skall omfattas av koncession för naturgasledning bestäms inte av om ledningen används för transmission eller distribution. Även enskilda naturgasledningar som används för distribution kan byggas och användas med stöd av denna sorts koncession.

Den andra sortens koncession, som är ny och benämns koncession för område, skall avse ett nät av ledningar inom ett visst geografiskt område. Att koncessionen omfattar ett ledningsnät inom ett visst område innebär att den i huvudsak kommer att gälla distributionsnät dvs. sammanlänkade naturgasledningar, med en eller flera anslutningar till en mät- och reglerstation, vilka används för distribution av naturgas till naturgasanvändare anslutna till ledningsnätet.

Bakgrunden till bestämmelsen redovisas i avsnitt 13.4.

1 b § *En koncession för naturgasledning får endast om det finns särskilda skäl meddelas inom ett område som omfattas av koncession för område.*

I paragrafen föreskrivs att den som innehar koncession för område i princip har monopol på att bygga och använda naturgasledningar inom det geografiska område som koncessionen gäller. Endast om särskilda skäl föreligger har därför koncessionsmyndigheten möjlighet att inom detta område bevilja en koncession för naturgasledning. En situation när särskilda skäl kan anses föreligga är när kostnaderna för att ansluta en ny stor naturgasanvändare till distributionsnätet är avsevärt större än kostnaderna för en anslutning direkt till transmissionsnätet. En annan situation när särskilda skäl kan anses föreligga är när en koncession för en

ledning för vilken det idag finns koncession för naturgasledning behöver förnyas. Ytterligare en situation kan vara att koncessionshavaren går med på att en naturgasanvändare inom hans område ansluts direkt till transmissionsnätet.

2 a § *En anläggning för kondenserad naturgas får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen.*

Koncession krävs inte för en anläggning för kondenserad naturgas som inte ansluts till en naturgasledning eller som ansluts till en naturgasledning för vilken det inte krävs koncession för naturgasledning.

Paragrafen är ändrad så att undantaget i andra stycket fortsatt skall gälla anläggningar anslutna till distributionsnät.

4 a § *Koncession för område får meddelas endast om området utgör en med hänsyn till överföringsverksamheten lämplig enhet. Koncession får inte meddelas för område som helt eller delvis sammanfaller med ett annat koncessionsområde.*

Paragrafens första stycke innehåller bestämmelser om att koncessionsmyndigheten har att bedöma om en sökt koncession för område avser en lämplig geografisk enhet.

En faktor som bör vara vägledande för koncessionsmyndighetens ställningstagande härvidlag är att en koncession för område bör täcka ett geografiskt område med både kunder som medför höga kostnader och kunder som medför låga kostnader. En annan faktor bör vara att området inte är större än vad som är motiverat med hänsyn till det befintliga nätet eller planerade nätet.

För att upprätthålla ordning vad gäller ansvarsfördelningen mellan områden som gränsar till varandra införs ett förbud mot att låta områden sammanfalla helt eller delvis.

5 § *Koncession för naturgasledning, naturgaslager eller anläggning för kondenserad naturgas får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.*

Ändringen i paragrafen är föranledd av att det i 1 a § införts två sorters koncession avseende naturgasledningar.

6 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession för *naturgasledning, naturgaslager eller anläggning för kondenserad naturgas* skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession för *naturgasledning, naturgaslager eller anläggning för kondenserad naturgas*. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Vad som där sägs om tillståndsmyndighet skall gälla regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Ändringen i paragrafen är föranledd av att det i 1 a § införts två sorters koncession avseende naturgasledningar.

7 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Härvid skall särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten. *Koncession för område får beviljas endast den som dessutom är lämplig att bedriva överföring av naturgas i det begärda området.*

I paragrafen föreskrivs att endast den får beviljas koncession som bedöms lämplig från allmän synpunkt att bedriva nätverksamhet. Detta krav gäller både för koncession för naturgasledning koncession för område. För ansökan om koncession för område införs dessutom en bestämmelse om att sökanden skall vara lämplig att bedriva överföring av naturgas i just det begärda området. Eftersom områdena har olika omfattning och struktur måste sökandens organisation vara anpassad för just det enskilda området.

8 § En koncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att naturgasledningen, naturgaslagret eller anläggningen för kondenserad naturgas skall vara färdigställd inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl kan den angivna

tiden förlängas. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden.

Koncession för område får villkoras av att en utbyggnad av naturgasnätet i området utförs inom viss tid.

Innehållet i paragrafens tidigare första stycke har flyttats till 1 a §.

Ett nytt tredje stycke införs för de fall det geografiska området för en koncession för område bestämts med hänsyn till en planerad byggnad av nät. Koncessionsmyndigheten skall då ha möjlighet att villkora koncessionen av att utbyggnaden utförs inom en angiven rimlig tid.

9 a § Gränserna för en koncession för område får ändras av tillsynsmyndigheten, om det behövs för ändamålsenlig överföring av naturgas och det kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Paragrafen är ny och kan användas för gränsändringar under löpande koncessionstid.

Syftet med en gränsändring skall vara att åstadkomma en mer ändamålsenlig överföringsverksamhet. I detta begrepp ingår både en lämplig geografisk omfattning och en för prissättning av verksamheten lämplig fördelning av olika kundkategorier och ledningstyper.

10 § En koncession för naturgasledning, naturgaslager och anläggning för kondenserad naturgas skall meddelas för fyrtio år. En koncession för område skall meddelas för tjugofem år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

Paragrafen anger koncessioners giltighetstid till 40 år. I paragrafen införs en särskild kortare tid för giltigheten av en koncession för område. Med hänsyn till det svenska naturgasnätets utveckling kan det antas att skäl kommer att föreligga att ompröva koncessioner för område betydligt oftare än koncessioner för naturgasledning. En tid om 25 år bedöms kunna vara en rimlig avvägning mellan koncessionshavarens behov av säkerhet och behovet av omprövning.

11 § Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget *eller med tjugofem år i taget om koncessionen avser område*. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

I ett ärende om förlängning av giltighetstiden skall 4–8 §§ tillämpas.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningsen har prövats slutligt.

Ändringen i paragrafen är föranledd av den i 10 § införda kortare giltighetstiden för koncession för område.

3 kap. Skyldigheter för den som innehar en naturgasledning

Skyldighet att ansluta ledning

4 a § *Vill någon ansluta en naturgasledning som innehas av en berättigad kund till en naturgasledning som omfattas av en koncession för naturgasledning istället för till ett ledningsnät som omfattas av en koncession för område, får den som har koncession för naturgasledning göra anslutningen endast efter medgivande från den som har koncession för området.*

Om sådant medgivande inte lämnas får tillsynsmyndigheten, om det finns särskilda skäl, meddela tillstånd till anslutningen.

Paragrafen är ny. Ibland vill någon göra en anslutning till en ledning som omfattas av koncession för naturgasledning i stället för till det ledningsnät som omfattas av koncession för område. Utgångsläget är att båda koncessionshavarna är anslutnings-skyldiga. Huvudregeln är då att anslutningen skall ske till området och inte till ledningen. Huvudregeln i denna paragraf syftar alltså inte bara till att befria innehavaren av koncessionen för naturgasledning från anslutningsskyldigheten utan också till att förbjuda honom att göra anslutningen. Om innehavaren av koncessionen för området medger det får dock anslutning ske till ledningen. Om sådant medgivande inte lämnas kan innehavaren av koncessionen för ledningen ansöka hos tillsynsmyndigheten om tillstånd att få göra anslutningen. Vid bedömningen av denna fråga bör samma kriterier tillämpas som angivits ovan under 1 b § vid prövning av frågan huruvida koncession för naturgasledning skall meddelas trots att anslutning kan ske på det lokala nätet. Samhällsekonomiska bedömningar bör läggas till grund för prövningen.

Anskaffande av energi för drift av naturgasledningar

8 § *Den som innehar koncession för naturgasledning skall på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt anskaffa den energi som behövs för att bedriva överföring av naturgas.*

Paragrafen ändras så att distributionsnät även fortsatt undantas från bestämmelsen.

11 kap. Övriga bestämmelser

4 § Beslut av en myndighet enligt 2 kap. 14 och 15 §§, 3 kap. 4 a § samt 10 kap. 3,6 och 9 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Paragrafen ändras så att även beslut enligt 3 kap. 4 a § om att tillåta anslutning till ledning som omfattas av koncession för naturgasledning istället för till ledning som omfattas av koncession för område kan överklagas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

I paragrafen bestäms lagens ikraftträdande till den 1 juli 2006.

2. Innehavare av naturgasledning byggd innan den 1 juli 2006, för vilken koncession krävs enligt denna lag, och som vid ikraftträdandet saknar koncession, skall inge ansökan om koncession senast sex månader efter lagens ikraftträdande. Regeringen eller den myndighet regeringen bemyndigar får för sådan ansökan om koncession meddela undantag från bestämmelser om vad som skall ingå i en koncessionsansökan.

Har ansökan om koncession ingivits i föreskriven tid får naturgasledningen, utan hinder av vad som sägs i 2 kap. 1 §, få fortsätta att användas. Detta gäller dock längst till dess att lagakraftvunnet avslagsbeslut föreligger.

Bestämmelserna i punkten 2 anger dels i första stycket att innehavare av redan befintliga naturgasledningar som uppförts utan

koncession men som blir koncessionspliktiga den 1 juli 2006 har en tid om sex månader på sig att förbereda och inge en ansökan om koncession. Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande annan myndighet, kan meddela särskilda bestämmelser för vad som skall ingå i en sådan ansökan.

I andra stycket stadgas att om en ansökan om koncession enligt första stycket inkommit i föreskriven tid skall naturgasledningen fortsatt få användas även efter sexmånadersperiodens utgång. Dock längst till dess att lagakraftvunnet avslagsbeslut föreligger.

20.2 Förslag till lag om ändring i Miljöbalk (1998:808)

11 kap. Vattenverksamhet

23 § Tillstånd skall lämnas till följande vattenverksamhet, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:

1. vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 § har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,
2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,
3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar,
4. verksamhet som bearbetningskoncession har meddelats för enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,
5. anläggande av naturgasledningar i vatten som koncession för *naturgasledning* har meddelats för enligt naturgaslagen (2000:599). Lag (2000:600).

Paragrafen ändras i femte punkten så att den nya benämningen i 1 a § naturgaslagen på den avsedda sortens koncession införs.

20.3 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

8 kap. Sekretess med hänsyn främst till enskilda ekonomiska förhållanden

30 § Sekretess gäller i myndighets verksamhet som avser hållande av anläggningsregister enligt ellagen (1997:857) för uppgift om registrerad, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör lider skada.

Trots sekretessen får uppgift lämnas till den som ingått avtal om elleverans, balansansvar eller överföring av el med den som uppgiften berör. Uppgift om anläggningsidentitet och innehavare av nätkoncession får dessutom utlämnas till den som innehar tillstånd enligt 6 kap. 1 § ellagen. Den registerhållande myndigheten skall lämna ut uppgift i anläggningsregistret till nätmyndigheten.

Bestämmelsen är ny och har kommenterats i avsnitt 7.8.4.

Särskilda yttranden

Särskilda yttranden har inkommit från sakkunniga Karima Björk, Bertil Persson, Christer Söderberg och Charlotte Zackari, samt från experterna Stig-Arne Ankner, Sylvia Lindell och Johan Öhnell i förening.

Särskilt yttrande av sakkunniga Karima Björk

I detta särskilda yttrande behandlas förslagen om snabbare leverantörsbyten, centralt anläggningsregister och återkallande av tillstånd för elleverantörer. Vidare kommenteras avsnitten om anslutningsavgifter, elproduktion och råkraftsmarknaden, effekterna för konsumenterna samt förslaget om åtskillnad av nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.

Jag anser inledningsvis att utredaren haft alltför kort tid till sitt förfogande, vilket lett till förändringar av förslagen in i det sista och medfört att dessa i alla delar inte är tillräckligt analyserade och genomarbetade. En orsak till detta, vilken också påtalats, har varit utredningens omfattning och de många tillägg som gjorts beträffande uppdraget.

Snabbare leverantörsbyten

Aktiva kunder är grundläggande för en väl fungerande konkurrensmarknad för el. Jag delar utredarens uppfattning att ju större andel av kunderna som är aktiva desto bättre för marknadens funktion. På detta följer att elmarknaden skall vara utformad på ett sådant sätt att ett leverantörsbyte skall kunna genomföras snabbt, enkelt och säkert. Elkundens möjligheter att vara aktiv och fritt välja elleverantör är en viktig bedömningsgrund för om elmarknadsreformen kan betraktas som en framgång eller inte.

Utredaren kritiserar att det kan ta upp till två månader från det att anmälan om övertagande av elleverans inkommit tills leverantörsbytet genomförs. Dessutom kan elleverantören ställa krav på kunden att avtalet ska slutas mer än två månader före bytesdagen, vilket förlänger kundens väntan på bytet ännu mer. Det finns två aspekter av detta problem. Beträffande den tid (nedan kallad bytesfrist) som gäller nätföretagets hantering så är denna reglerad i ellagen genom kravet på elleverantören att sända in anmälan senast en månad innan bytet ska ske samt att byte endast får ske den första dagen i en kalendermånad. Detta innebär att om en korrekt anmälan sänds in strax innan månadsskiftet så tar bytet inte längre tid än en dryg månad. Nätföretagen har ansetts behöva denna tid för att kontrollera och bekräfta/avvisa anmälan samt ta fram preliminära andelstal.

Den andra aspekten, nämligen vilken handläggningstid som elleverantören vill ha för att kunna administrera bytet, är oreglerad eftersom det är en fri marknad. Detta innebär att det är ett konkurrensmedel för elleverantörerna att kunna erbjuda kunden att få ett leverantörsbyte så snabbt som möjligt.

Utredaren föreslår att bytesfristen generellt förkortas från en månad till två veckor genom att flytta fram senaste anmälningsdatum till den 15:e i månaden före bytet. Vidare föreslår utredaren att de elanvändare som blivit anvisade en elleverantör ska ges rätt att byta leverantör både den 1:a och den 15:e i månaden under en tremånadersperiod.

Utredarens förslag om förkortad bytesfrist är en förändring som leder till kraftigt ökad administration för nätföretagen. Det innebär att speciella rutiner för elanvändare med anvisad elleverantör måste utarbetas. Sådana rutiner finns inte idag. Förslaget leder vidare till en sämre kvalitet på de preliminära andelstalen. Detta kommer i sin tur att leda till större skillnader mellan de preliminära och slutliga andelstalen, vilket kommer att öka såväl kostnaderna som riskerna för elleverantörer, balansansvariga och nätföretagen (nätförluster).

Jag föreslår istället att bytesfristen en månad minskas till tjugo dagar. Dvs. att bytesfristen kortas ned genom att sista datum för anmälan om leverantörsbyte flyttas fram till den 10:e i månaden före leverantörsbytet. Däremot kvarstår kravet att ett leverantörsbyte endast får ske den 1:a i månaden. För att kunna bibehålla kvaliteten på de preliminära andelstalen måste datum för rapportering av dessa senareläggas från den 15:e till den 20:e. Den förkortade

bytesfristen innebär att den totala tiden för ett leverantörsbyte kan minskas till kortare tid än en månad för elanvändaren.

Jämfört med dagens regelverk innebär detta förslag:

- Kortare framförhållning för ett leverantörsbyte.
- Anvisade kunder kan ofta använda detta då inflyttning i många fall sker i månadsskiftet och det då är möjligt att hinna få in en anmälan före den 10:e och därmed en ny elleverantör fr o m månaden därpå.

Flera fördelar finns med detta förslag i förhållande till utredarens:

- Enklare administration med en leverantörsbytesrutin för alla elanvändare istället för att ha speciella rutiner för elanvändare med anvisad elleverantör.
- Kvaliteten på andelstalen kan bibehållas.
- Kortare men ändå rimlig tid för planering av avläsningar.

Centralt anläggningsregister

Att informationsutbytet mellan aktörerna kan ske på ett effektivt sätt är väsentligt såväl för att leverantörsbyten ska kunna genomföras i tid som för elmarknadens funktion i stort. Det är emellertid av vikt att en sådan lösning inte antar en alltför byråkratisk form.

Enligt utredaren är den vanligaste orsaken vid felaktigheter i leverantörsbytesprocessen inkorrekta uppgifter beträffande anläggningsidentitet och kundidentitet. Dessa leder till utredning som behöver utföras manuellt och kan försena byten.

Svensk Energi har till utredaren lämnat konkreta förslag om förändringar i ellagen som leder till att leverantörsbyten ska kunna genomföras säkrare och snabbare enligt följande:

1. Endast en elanvändare med nätavtal ska kunna sluta elavtal.
2. Identifiering av kund vid leverantörsbyte ska ske med hjälp av personnummer/organisationsnummer.
3. Anläggningsidentitet ska bestå av unika EAN-koder och appliceras på såväl uttags- som inmatnings- och gränspunkt.

Svensk Energi har som ett led i arbetet med att förbättra för elkunden under hösten studerat hur informationsflödet mellan aktörerna kan utvecklas. Resultatet från detta arbete visar på vikten av att kontroll av informationen kan göras innan den skickas till annan

aktör. Svensk Energis arbete utgår från behovet av informationsutbyte mellan marknads aktörer. Denna omfattar informationsutbytet vid alla tillfällen, inte enbart vid leverantörsbyten utan även exempelvis när en kund flyttar.

Det finns fler olika tekniska lösningar på hur ett effektivare informationsutbyte ska kunna åstadkommas. Det föreslagna centrala anläggningsregistret är bara en möjlig lösning. Innan beslut tas om utformningen är det viktigt att olika tekniska lösningar analyseras. Hänsyn måste också tas till kravet på månadsavläsning och hur det därmed större informationsutbytet ska kunna hanteras på ett effektivt sätt.

Utredaren har inte tillräckligt tydligt definierat det centrala anläggningsregistrets ändamål och omfattning. Utredarens förslag saknar vidare underlag vad avser analys i väsentliga delar såsom t.ex. nyttan med registret genom en beskrivning av hur ett effektivt informationsutbyte skall se ut, sekretessfrågor samt en noggrann studie av kostnader för införande och drift av systemet samt anpassning för aktörerna.

Mot denna bakgrund föreslås att unik anläggningsidentitet, personnummer/organisationsnummer som kundidentitet och krav på att endast en elanvändare med nätavtal ska kunna sluta elavtal införs som ett första steg för förbättrat informationsflöde. Dessa uppgifter är också en förutsättning för vidare utveckling av informationsflödet mellan aktörerna.

Krav på tillstånd för elleverantörer samt återkallelse av tillstånd

Konsekvenserna av en återkallelse av tillstånd innebär ett allvarligt ingrepp gentemot den som bedriver elhandelsverksamhet och kan jämföras med näringsförbud.

Utredaren föreslår att den som ”i väsentlig mån” inte uppfyller kraven på tillstånd skall kunna få detta återkallat. Detta är inte tillräckligt precist för att kunna utgöra grund för återkallelse. Det bör uttryckligen formuleras vilka kriterier som kan utgöra grund för återkallelse. I lagen om näringsförbud (Lag [1986:436] om näringsförbud) uppställs tydligt vilka omständigheter som kan leda till att näringsverksamhet inte får bedrivas.

Återkallelse av tillstånd hänger samman med kriterierna för tillstånd. Elleverantörens bristande efterlevnad av kraven som uppställts vid tillståndsgivningen utgör ramen för bedömningen vid en

återkallelse. Detta visar vikten av utformningen av kraven för tillstånd, men också behovet av att särskilt ange vilka omständigheter som skall kunna leda till att tillståndet återkallas. Av angivna kriterier bör endast avsaknad av balansansvarig kunna leda till återkallelse. Att inte kunna leva upp till övriga krav enligt utredningens förslag bör inte leda längre än ett förläggande om vite i ett första steg.

Det har av utredaren inte närmare beskrivits hur processen kring återkallelseförfarandet ser ut och jag förutsätter att denna process medger elleverantören möjlighet att vidta rättelse innan tillståndet återkallas.

Svensk Energi har tillsammans med Svenska Kraftnät till utredaren lämnat ett förslag, som förordas alltjämt, kring förfarandet om återkallelse av tillstånd vilket endast tar sikte på när balansansvarig saknas.

Anslutningsavgifter

Såvitt är känt avser regeringen inte i nuläget att ge myndigheten en föreskriftsrätt avseende anslutningsavgifter. Eftersom det beträffande anslutningsavgifter rör sig om ärenden vars förutsättningar till stor del är individuella och därför sinsemellan kan skilja sig mycket åt, anser jag att det dessutom är olämpligt att på ett generellt sätt i förväg detaljreglera ytterligare hur en anslutningsavgift ska vara utformad. Den möjlighet som ellagen medför för den enskilde kunden att få anslutningsavgiften prövad som ett enskilt ärende, och inte inom ramen för en tillsyn, är viktig för såväl kunden som nätföretaget. Det medger en prövning av dels anslutningsavgiftens storlek, dels uppdelning mellan vad den enskilde kunden ska betala (kundspecifikt) och vad kundkollektivet ska stå för (till nytta för övriga kunder) i de fall det sker nyanslutningar.

Elproduktion och råkraftsmarknaden

När det gäller konkurrenssituationen på elmarknaden är de fakta som presenteras korrekta, men tyvärr är slutsatserna otydliga. För produktionsmarknaden redovisas av utredaren tydligt dels att såväl köpare som säljare alltid måste relatera till priset på den nordiska elbörsen, dels att Sverige i praktiken ytterst sällan är ett separat

prisområde. Trots detta är den underförstådda slutsatsen att det finns en svensk marknad under en icke ringa del av tiden.

Utredarens definition av en nordisk marknad verkar endast utgå från den tid som det finns ett gemensamt nordiskt pris. Dock bortser man då från verkligheten där t ex utformningen av kraftsystemet i västra Danmark och den bristande överföringskapaciteten medför att sannolikheten för ett gemensamt nordiskt pris i praktiken är tämligen liten.

Utredaren kan genom sina formuleringar underförstått låta läsaren få uppfattningen att branschen utövar marknadsstyrning. Den teoretiska definitionen på oligopol redovisas, men däremot påpekas inte tillräckligt tydligt att detta inte per automatik innebär en begränsning av marknadens funktion. Att vissa förutsättningar föreligger innebär inte att aktörerna agerar på ett visst sätt. Inte heller kan man peka på några indikationer att någon form av kollektiv dominans förekommer.

Effekter för konsumenterna

Vad gäller detta avsnitt vill jag särskilt kommentera kapitlet om prisutvecklingen. Perioden från hösten 2002 till hösten 2004 har ur ett hydrologiskt perspektiv varit det värsta på mer än 50 år, till vilket dessutom ska läggas en tredubbling av kolpriserna, vilket har återspeglats i prisbildningen på Nord Pool. Den prisutveckling som redovisas i kapitlet är visserligen sann men ger en begränsad bild av utvecklingen, särskilt med tanke på den omfattande skatteväxling som skett. Energiskatten på el har stigit med 150 % sedan 1996. Härutöver tillkommer moms och elcertifikatavgifter. Det kan därför anses motiverat att redovisa hur priserna och skatterna utvecklats under ett längre perspektiv, särskilt som statistik från år 1970 finns tillgänglig.

Beroende på den unika hydrologiska situationen är det också olyckligt att jämföra med priserna den 1 januari 2004. Sedan årsskiftet har den hydrologiska balansen återställts samt priserna sjunkit tillbaka och denna statistik finns tillgänglig.

En aspekt som inte heller lyfts fram är ett av syftena med liberaliseringen, nämligen valfrihet för konsumenterna. Sedan 1999 har kunderna numera möjlighet att välja inte bara mellan olika leverantörer utan också mellan olika avtalsformer. Det är därför inte fel att vid en prisjämförelse utgår ifrån det avtal som vore bäst för

kunden vid varje givet tillfälle. En konkurrensutsatt marknad måste sätta kunden i centrum, men innebär också att kunden själv kan välja att utnyttja eller avstå de möjligheter som står till buds.

Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.

Jag har inget att erinra mot den komplettering i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet som utredaren föreslår. Avseende denna fråga vill jag emellertid återigen understryka att de argument för ett undantag som Svensk Energi framfört tidigare alltså är relevanta för att motivera varför Sverige, i likhet med andra europeiska länder, ska införa ett undantag för företag som har färre än 100 000 kunder från det nu aktuella förbudet.

Svensk Energi har låtit KPMG göra en särskilda analys angående utredningens konsultrapport från Öhrlings PricewaterhouseCoopers "Ersättning till styrelse och vd som indikation på korssubventionering mellan nätföretag och elhandelsföretag". Resultatet av denna analys stödjer inte farhågorna om korssubventionering som utredaren motiverar det föreslagna förbudet med. På intet sätt och inte i något sammanhang har det därför, enligt Svensk Energis uppfattning, kunnat påvisas misstanken om att korssubventionering förekommer mellan företag i elbranschen. Detta har också framförts till Näringsdepartementet i brev av den 7 september 2004 jämte en redovisning av KPMGs rapport.

Härutöver hänvisas till särskilt yttrande av givet av sakkunnig Hans Sylvén i Delbetänkande av El- och gasmarknadsutredningen SOU 2003:113 och Svensk Energis remissvar över samma delbetänkande.

Karima Björk

Särskilt yttrande av sakkunnige Bertil Persson

Förslaget till centralt anläggningsregister

Jag delar inte utredningens tro på att inrättandet av ett s.k. centralt anläggningsregister skulle lösa eller förbättra elmarknadens funktionalitet på det sätt utredningen gör gällande. Så kan t.ex. ett sådant register knappast lösa dagens huvudproblem med sena eller uteblivna mätaravläsningar. Likaså är det svårt att förstå varför uppgifterna i ett centralt anläggningsregister skulle bli mer korrekta än i de enskilda nätföretagens egna register, från vilka uppgifterna med största sannolikhet hämtas. För att uppnå en bättre fungerande leverantörsbytesprocess torde det i nuläget vara tillräckligt att införa ett enhetligt system för benämning av anläggningsidentiteter. Detta kan lämpligen ske genom användande av EAN-koder. Ett sådant system med EAN-koder har ju också införts i bl.a. våra grannländer Danmark och Norge samt synes också på frivillig väg vara på väg att införas i Sverige. För att få till stånd en bättre identifiering av elkunderna är det troligen tillfyllest att tillåta att dessa får identifieras med hjälp av person- och organisationsnummer.

För det fall ett centralt register ändå skulle bedömas medföra vissa fördelar är de risker som är förknippade med inrättandet av ett riksomfattande centraliserat register av sådan art att dessa risker i sig är skäl nog att inte genomföra utredningens förslag i denna del. Här kan nämnas de ofrånkomliga betydande risker som föreligger med avseende på frågor som t.ex. datasäkerhet, sekretess och integritet. Detta gäller särskilt som förslaget innebär att ett stort antal företag/myndigheter avses ha mer eller mindre obegränsad tillgång till registret. Det måste tyvärr konstateras att utredningen har i stort negligerat dessa minst sagt allvarliga risker i sin redovisning av förslaget till register. Till detta kommer kostnadsaspekten. De kostnader som detta stora centrala anläggningsregister för med sig, vägs inte upp av den eventuella nytta den kan ge. Detta speciellt med beaktande av det nya regelverk om månadsvis avläsning som införs 2006. De kostnads- och nyttoberäkningar härvidlag som redovisas av utredningen bär inte sannolikhetens prägel.

Om det nu i alla fall skulle övervägas att införa ett register av sådant slag som utredningen föreslår, uppkommer den principiella frågan om detta register skall hanteras av staten. Enligt min mening kan det naturligtvis inte vara ett statligt åtagande att föra ett regis-

ter som i realiteten huvudsakligen är ett privat kundregister. Det måste självfallet som beträffande all annan kommersiell verksamhet vara en uppgift för aktörerna på marknaden. Om dessa skulle finna det nödvändigt att införa ett centralt register kan en möjlighet vara att välja en lösning motsvarande den som valts inom teleområdet; en lösning som synes ha fungerat väl.

Återkallelse av tillstånd

Ellagen innehåller i 8 kap. 4 § ett absolut krav på att en elleverantör endast får leverera el i uttagspunkter där någon åtagit sig balansansvaret. Samma krav skall enligt utredningens förslag till ändrad ellag (6 kap. 3 § ellagen) gälla också framdeles. Avsaknad av balansansvarig bör därför alltid leda till återkallelse av meddelat tillstånd; ett förhållande som enligt min mening skall framgå direkt av lagtexten.

Förslaget till författningstext

Vad angår utredningens förslag till författningstext har vissa delar av detta, bl.a. vad avser det föreslagna anläggningsregistret, erhållits i ett sådant sent skede av utredningsarbetet att det inte varit möjligt att göra en seriös analys av det. Det kan dock konstateras att författningstexten måste ses över och i vissa delar få en mer stringent utformning än vad nu är fallet. Det måste bl.a. av lagtexten klart och tydligt framgå vad ändamålet med det föreslagna s.k. anläggningsregistret är.

Bertil Persson

Särskilt yttrande av sakkunnige Christer Söderberg

Yttrandet avser kapitel 10 i utredarens betänkande.

Uppdraget

En utredare har tillkallats för att bland annat kartlägga konsekvenserna av att bestämmelsen om att de småskaliga elproducenterna endast skall betala för den del av nättariffen som motsvarar årlig kostnad för mätning och rapportering tas bort.

Utredaren ska även föreslå ett alternativ till att ta bort bestämmelsen.

Sammanfattning

Utredaren har gått ett steg längre än uppdraget och föreslagit att bestämmelsen tas bort. Utredaren har även framtagit ett alternativ till borttagande av bestämmelsen men föreslår inte dess införande.

Utredaren föreslår även borttagande av undantagsbestämmelsen för småskalig elproduktion avseende kostnaden för mätutrustningen och dess installation i mätningpunkten (3 kap. 14 § ellagen), något som inte ingick i uppdraget och där dessutom innebörden av detta avsnitt i ellagen har missförstått.

Utredaren ger stort utrymme till beskrivningen av tidigare stöd och av elcertifikatsystemet, men har inte uppmärksammat det överskott av certifikat som finns i detta system, vilket för närvarande pressar priserna och sannolikt kommer att gör så i flera år eftersom överskottet beräknas bestå under ca fyra år.

Utredaren ger likaså ett stort utrymme att beskriva den småskaliga elproduktionens inverkan på elnäten men tar då enbart med den negativa delen, ej den positiva. Beskrivningen är således inte neutral.

Utredaren finner att ersättningsnivån kommer att ligga på 50–56 öre/kWh för småskalig elproduktion, jag finner att den kommer att ligga på 47–50 öre/kWh baserat på forwardpriser på Nordpool de närmaste tre åren och realistiska priser på elcertifikat (miljöbonus är inte medtaget eftersom det är under avtrappning och upphör efter 2008).

Vad gäller produktionskostnaderna utgår utredaren från en av Elforsk år 2003 lämnad rapport, där av olika skäl samtliga kostnadselement ej medtagits och där spannet mellan låg och hög produktionskostnad är stort. Utredaren konstaterar att "en försvarlig del av spannet täcks av intäkterna" och drar därav slutsatsen att den småskaliga elproduktionen tål en nätavgift. Något försök till en mer noggrann bestämning av produktionskostnaderna görs inte, ej heller beaktas den av SERO för vind- och småskalig vattenkraft framtagna beräkningen av produktionskostnaderna avseende år 2004 (bilaga 1 och 2), vilka visar kostnader som oftast ligger över intäkterna utan att marginal för risk och vinst inräknats.

Några övriga konsekvenser för producenterna eller för situationen på elmarknaden redovisar inte utredaren.

Det av Svensk Energi framarbetade förslaget till nätavgift ger småskalig elproduktion en kostnadsökning på 4–10 öre/kWh. För storskalig elproduktion redovisade Elcertifikatutredningen en nätavgift på 1–5 öre/kWh.

Svensk Energis och utredarens förslag är svåröverskådligt och innehåller kostnadskomponenter som är av diskriminerande karaktär och torde strida mot EU:s Direktiv 2001/77/EG, både vad gäller hinder för utveckling av förnybar elproduktion som reglerna om icke diskriminering.

De senaste åren har konflikterna mellan småskaliga producenter och nätbolag ökat och en olycklig polarisering har uppstått. Med utredarens förslag kommer konflikterna att ytterligare öka med ökad belastning av prövningsinstanserna som följd.

Förslaget medför även en ökad administration för nätbolagen eftersom monopolreglerna enbart tillåter en maximerad vinst och när intäkterna från producenterna ökar måste tarifferna till elkunderna minska i motsvarande grad. Det är därför förvånansvärt att förslaget till nätavgifter ursprungligen kommer från nätbolagen.

För att minska konflikterna och den ojämna kostnadsbelastningen på både producenter och nätbolag bör ett utjämningsystem införas. För detta ändamål bör en fond skapas, vilken bör administreras av en särskild partssammansatt nämnd i likhet med Prisregleringsnämnden för elektrisk ström, vilken fanns i det tidigare monopolsystemet på elmarknaden. En sådan nämnd skulle medföra många fördelar som att avlasta Energimyndigheten och rättssystemet, fördela medel ur utjämningsfonden samt utgöra ett forum för lösningar av konflikter där båda parter är representerade liksom Energimyndigheten. Det skulle minska den frustration många pro-

ducenter känner eftersom de befinner sig i ett underläge mot nätbolagen, både kunskapsmässigt och vad gäller möjligheter att få ta del av underlag till anslutningskostnader liksom att de tvingas acceptera kostnader för att överhuvudtaget kunna genomföra sina projekt inom givna tidsramar.

För att uppfylla Sveriges åtaganden enligt Direktiv 2001/77/EG föreslår jag att gränsen för undantagsbestämmelse för nätavgift flyttas från 1,5 MW till 10 MW, vilket är den gräns som EU Kommissionen satt för småskalig vattenkraft. Vidare föreslår jag att en fond skapas finansierad med schablonavgifter från småskalig elproduktion upp till 10 MW samt kvotpliktsavgifter från elcertifikatsystemet, en regleringsnämnd tillskapas samt att en utredning tillsätts för att utreda principer för tariffsättning på elnätet.

Allmänt

Jag tolkar direktivet till utredaren som att konsekvenserna av ett borttagande av undantagsbestämmelsen i 4 kap. 10 § ellagen skall belysas samt att ett alternativ till ett borttagande ska föreslås.

Utredaren har enligt min uppfattning gått ett steg för långt, själv föreslagit ett borttagande av bestämmelsen samt redovisat ett alternativ, vilket dock utredaren inte vill föreslå. En mening med att redovisa konsekvenserna är rimligen att uppdragsgivaren mot bakgrund av konsekvenserna ska kunna ta ställning till ett borttagande eller ej alternativt ersätta med annan föreslagen lösning.

Utredaren har givit en omfattande beskrivning av de tidigare stödsystemen för småskalig elproduktion, elcertifikatsystemet samt den småskaliga elproduktionens inverkan på elnäten där enbart de negativa delarna lyfts fram. Det vore rimligt för jämvikten om även de positiva delarna behandlades, det har jag istället gjort i ett senare avsnitt. Jag anser att utredaren brustit i objektivitet på denna punkt.

Själva konsekvensbedömningen, den som uppdragsgivaren ville ha redovisad, har enbart kortfattat behandlats.

Den som ska ta ställning till huruvida den bestämmelse som avses i detta fall kan tas bort eller ej behöver tillgång till korrekt underlag avseende den småskaliga elproduktionens intäkter och produktionskostnader samt övriga faktorer som påverkas av en sådan förändring.

Nedan följer min bedömning av de konsekvenser ett borttagande av bestämmelsen kommer att få för producenterna, nätbolagen samt övriga delar av energisektorn som påverkas av denna ändring.

Vad är småskalig elproduktion?

Efter oljechockerna på 1970-talet ansåg staten det viktigt att stödja inhemsk energiproduktion och man bedömde att om småskalig sådan skulle kunna utvecklas behövdes ett stöd eftersom denna produktion är behäftad med skalnackdelar. Utan närmare utredning valdes 1 500 kW som gräns för stöd och vid den tiden, i slutet av 1970-talet, var det närmast vattenkraften som avsågs. Senare har denna gräns kommit att avse all förnybar elproduktion i Sverige, medan EU-kommissionen har definierat småskalig vattenkraft som anläggningar med högst 10 MW effekt. Sverige valde således gräns tidigt och med nuvarande utveckling av förnybar elproduktion finns anledning att se över denna låga gränssättning.

Varför småskalig elproduktion?

I ett strängt marknadsekonomiskt energisystem borde inte finnas utrymme för småskalig elproduktion eftersom den p.g.a. skalnackdelar har högre produktionskostnader än den storskaliga.

Men så gott som alla EU-länder har stödsystem för småskaliga produktionsformer eftersom de har samhällsfördelar som väl väger upp, en del av dessa anges nedan.

Distribuerad elproduktion

Mindre anläggningar belägna ute i elnäten hjälper till att hålla uppe spänningsnivån, minskar sårbarheten vid störningar och kan i vissa fall hålla en mindre del av ett lokalnät med elförsörjning vid bortfall av huvudinmatningen.

Teknikutveckling

Innovations- och utvecklingssteg inom elproduktion brukar först provas och få mogna i mindre anläggningar för att kvalificeras där innan de anses färdiga för storskaliga anläggningar.

Rekryteringsbas för energisektorn

Många energiengagerade är verksamma inom småskalig produktion och kvalificerar sig därmed som rekryteringsbas för större energibolag.

Spridning av energiinformation

De småskaliga energiproducenterna arbetar nära "gräsrotsnivån" och har därigenom de bästa förutsättningarna att sprida kunskap och information om energi.

Minskade nätförluster

Eftersom småskalig produktion och konsumtion i allmänhet ligger nära varandra minskas således behovet av distansproducerad elkraft. Energibesparingen kan vara upp till 10 procent baserad på produktionen hos en individuell distribuerad produktionsanläggning.

Miljöfördelar

Den förbränningsfria småskaliga elproduktionen ersätter vanligen importerad fossilproducerad elkraft och med denna förknippade skadliga utsläpp, inte enbart koldioxid utan även svaveldioxid, kväveoxider m.m. Samma gäller när vi exporterar förnybar el, då motsvarande fossila produktion inte behövs.

Regionalpolitik och sysselsättning

Småskalig elproduktion sker vanligtvis i glesbygdsområden och skapar där sysselsättning och inkomster. Det blir allt viktigare att ha möjligheter till alternativa verksamheter som energiproduktion när traditionella näringsgrenar som jordbruk, skogsbruk, boskapskötsel fiske m.m. sviktar allt mer. Småskalig elproduktion skapar fler arbetstillfällen än storskalig eftersom den är mer personalintensiv per producerad energienhet. Det är en anledning till att produktionskostnaden är högre men det är samtidigt en fördel ur samhällets synpunkt.

Stimulans av småföretagande

Småskalig elproduktion sker vanligen i mindre företag eller enskilda företag. Både EU och staten önskar att småföretagandet ökar och verksamheten med småskalig elproduktion är ett utmärkt område för kreativa och entreprenörsinriktade personer.

Industri och exportmöjligheter

Världsmarknaden för utrustningar och teknik avseende förnybar elproduktion ökar kontinuerligt. De länder som stimulerar inhemsk småskalig elproduktion har som ett resultat fått en industriell utveckling, vilken givit exportframgångar och ökad sysselsättning.

Villkoren för småskalig elproduktion i Sverige

Eftersom den småskaliga elproduktionen har samhällets acceptans att få ingå i mångfalden av produktionsslag har den för närvarande följande stödsystem.

- *Miljöbonus*, gäller enbart vindkraft under en övergångsperiod, 9 öre/kWh under 2005 därefter avtrappande till 0 vid ingången av 2009.
- *Elcertifikat*, tilldelas all förnybar elproduktion med undantag av befintlig vattenkraft över 1 500 kW. Nybyggnad och produktionshöjningar i sådana kraftverk berättigar emellertid till certifikattilldelning.

- *Undantag från nätavgift*, fränsett avgiften för mätning och rapportering.

Ersättningar till småskalig elproduktion

Den totala intäkten för småskalig elproduktion består av tre delar, och under 2005 är intäkterna beräknade till

Ersättning för såld elkraft	25 öre/kWh
Ersättning för sålda certifikat	22 öre/kWh
Ersättning för nätnytta	<u>1,5 öre/kWh</u>
	48,5 öre/kWh

För vindkraft tillkommer den tillfälliga miljöbonusen som för 2005 är 9 öre/kWh.

Forwardpriserna på Nordpool ligger de närmaste tre åren på ca 25 öre/kWh och enligt Energimyndighetens bedömning kommer de att stiga till 29 öre/kWh år 2020.

Priset på elcertifikat har under 2004 varit ca 24 öre/kWh men bedöms sjunka till 22 öre under 2005 eftersom det stora överskottet av certifikat, över 30 procent, pressar priset på certifikaten. Detta överskott kommer att ligga kvar till 2009 även om ingen ny certifikatproduktion tillkommer. Om ändå detta sker riskerar priset att ytterligare sänkas.

Ersättningen för s.k. nätnytta, lokalnätägarens minskade kostnader för nätförluster m.m. på grund av lokal inmatning, ligger i allmänhet på 1–3 öre/kWh.

Produktionskostnader

Utredaren har angivit för låga produktionskostnader. Utgångspunkten har varit den av Elforsk 2003 utgivna rapporten *El från nya anläggningar*, nr 03:14, vilken av olika anledningar ej tar med samtliga kostnadselement.

Denna rapport visar emellertid ett kostnadsspann på ca 36 öre/kWh för produktionskostnaderna för vind- och vattenkraft, varvid utredaren valt den nedre delen av spannet och kommit till för låga kostnader, vilket resulterat i att med de samlade intäkterna för den småskaliga elproduktionen, 50–56 öre/kWh, ”täcks en för-

svarlig del av staplarnas högkostnadsdelar" (spannet). Att dra en slutsats så summariskt när dessa kostnader har en avgörande betydelse för de konsekvenser som senare dras är inte försvarbart.

Bakom slutsatsen ligger även ett val av ett elpris (högt) från prognoser för 2020 medan produktionskostnaderna är beräknade i 2003 års nivå. Realistisk prisnivå för 2005 och de närmaste åren skall vara intäkter på 47–50 öre/kWh. Därutöver har vindkraften under en kortare övergångsperiod miljöbonus, 9 öre/kWh under 2005 vilket trappas ned till 0 vid ingången av 2009.

Jag har framlagt produktionskostnader som framtagits genom SERO (bilaga 1 och 2) på mellan 47 och 74 öre/kWh men utredaren har inte tagit hänsyn till dem, heller ej kommenterat dem.

Att enbart få produktionskostnaderna täckta stimulerar inte till investeringar då risker och behov av en viss vinst kräver en marginal utöver produktionskostnaderna. I den första utgåvan av förslaget till kapitel 10 pekar utredaren på detta behov av marginal, men det har försvunnit i senare versioner av förslag till kapitel 10.

Affärsrisken för småskalig elproduktion, i första hand vind- och vattenkraftverk, är riskerna för ett dåligt vindår resp. ett torrår, kraftiga räntevariationer, förändringar i de energipolitiska förutsättningarna samt ändringar i regelverket. Dessa riskfaktorer brukar påpekas av finansieringsinstitut som ger de politiska stödsystemen lågt värde i sina kalkyler och i motsvarande grad kräver högre egeninsats och högre räntor.

Speciellt vattenkraft är utsatt för detta då regelverket har ändrats så att en dammägare numera är strikt ansvarig för dammolyckor samt att en kraftverksägare måste tåla en omprövning av vattendomen (miljötillståndet) så att upp till fem procent av brutto-intäkten kan gå förlorad utan kompensation. En vattenkraftägare har i tillståndet vanligen angivet vilka vattennivåer som ska vidmakthållas i dammen varför en ev nedläggning av kraftstationen ger fortsatt skyldighet att underhålla dammen och vattenståndet alternativt ansöka om tillstånd att riva ut dammen, vilket brukar medföra lika mycket motstånd och kostnader som att uppföra en ny dammanläggning.

En marginal för risker och vinst bör sättas till 2 procent av investeringen och blir då ca 10 öre/kWh. För vattenkraften bör den sättas något högre, 2,5 procent kan vara rimligt, och marginalen blir då ca 13 öre/kWh.

Täckningsbehovet inklusive vinst/riskmarginal blir då för vindkraft 58–84 öre/kWh och för vattenkraft 60–79 öre/kWh.

Utredarens analys

Baserat på en produktionskostnad av ca 36–78 öre/kWh och en intäkt på 50–56 öre/kWh bedömer utredaren att en ”försvarlig del” av produktionskostnaderna täcks in och att det därför finns ekonomiskt utrymme för att småskalig elproduktion ska kunna erlagga en nätavgift 4–10 öre/kWh.

Min analys

Produktionskostnaderna enligt uppgifter inhämtade av SERO ger också ett avsevärt spann beroende på anläggningens storlek, vindförhållanden och fallhöjder. Spannet är ca 30 öre/kWh mellan låg resp hög produktionskostnad. För de små vattenkraftverken varierar produktionskostnaderna huvudsakligen med storlek och utnyttjad fallhöjd. Små anläggningar och låga fallhöjder ger högre produktionskostnader, och dessa varierar mellan 47 och 66 öre/kWh, exklusive marginal för risk/vinst. För vindkraften ligger produktionskostnaderna på 48 till 74 öre/kWh huvudsakligen beroende på vindförhållanden och avskrivningstid.

En marginal för risk och vinst måste finnas för att en verklig utbyggnad resp. ett vidmakthållande av äldre verk ska komma till stånd.

Dessa kostnader måste täckas av realistiska intäkter och långsiktigt tror jag att 49–50 öre/kWh är realistiskt. Man kan då konstatera att det enbart i vissa fall som det blir kostnadstäckning och att det inte blir något över till en marginal. Många kraftverksägare löser detta problem idag genom att inte ta ut ersättning för eget arbete samt att inte kräva avkastning på eget insatt kapital, men detta är inte en realistisk väg för att få till stånd en varaktig utbyggnad av förnybar elproduktion.

Att i en sådan situation lägga på en nätavgift skulle få mycket negativa konsekvenser och ytterligare öka finansierarnas misstro till stabiliteten i denna sektor.

Utredarens förslag till nätavgift

Utredaren har uppdragit åt Svensk Energi att utarbeta en tariffmodell för småskalig elproduktion. Svensk Energi har i sin tur låtit uppgiften huvudsakligen utföras av nätbolagen hos Vattenfall, Sydkraft och Fortum. Inga små nätbolag har deltagit i detta arbete.

Förslaget utmynnar i att småskalig elproduktion ska delta i kostnaden för transporten av el på nätet. Detta föder frågan om vem som ska stå för kostnaderna för transport av el på näten.

En grundprincip för transport av varor är att det är kunden som betalar den (fritt leverantören). I vissa fall inkluderas transporten i varans pris (fritt kunden) men i utredarens förslag skall både producent och kund på något sätt dela på transportkostnaden vilket närmast kan beskrivas som "fritt någonstans på elnätet". En sådan leveranspunkt är mycket otydlig och kommer att leda till många konflikter.

En utgångspunkt för förslaget är att en producent ska erlägga avgift för den del av elnätet som ianspråktagas av inmatningen på det lokala nätet. För att exemplifiera detta har ett "medelnät" konstruerats och man visar i diagramform (kap. 10, sidan 7, figur 1) hur stor andel av lokalnätet som tas i anspråk av olika storlekar av kraftverk. Här kan man dra den slutsatsen att tre lokala kraftverk på ca 600 kW ianspråkar hela "medelnätet", något som förefaller högst osannolikt. Modellen visar också att de producenter som matar in el på lokalnätet från överliggande nät inte erlägger någon nätavgift på lokalnäten, trots att de ianspråkar detta för sin leverans av el till slutkund. Dessa producenter betalar enbart på det nät de ianspråktager i sin anslutning, och där är nätavgiften lägre. Man kan också notera att den föreslagna modellen låter elproducenter som matar in på de lokala näten betala högre avgifter eftersom dessa nät "importerar" kostnader från överliggande nät vilka adderas till de effekt- och energikostnader som uppstår i lokalnäten. Detta innebär att lokala producenter får betala för nät som de överhuvudtaget inte ianspråkar. Dessa två fall torde utgöra klara fall av diskriminerande regler och visar att det bör göras en översyn av nättariffernas konstruktion. Den föreslagna nätavgiften kommer att förorsaka många konflikter och prövningsärenden.

Svensk Energi och utredaren har förslagit en nätavgift för småskalig elproduktion som överhuvudtaget är svår att förstå och som synes leda till högre avgifter än motsvarande avgifter för större kraftverk, där Elcertifikatutredningen redovisade en

kostnad på 1–5 öre/kWh mot 4–10 öre/kWh i det nu lagda förslaget från utredaren.

Utöver konflikter mellan producenter och nätbolag kommer ett införande av förslaget att leda till ökad administration för nätbolagen eftersom dessa ständigt måste justera sina tariffer till slutkund när lokal elproduktion tillkommer (eller försvinner) eftersom deras vinst som monopolföretag enligt ellagen är maximerad. Det är därför obegripligt att detta förslag ursprungligen har väckts av nätbolagen och aktivt drivs av dessa, i första hand de stora nätbolagen.

EU:s direktiv om främjande av förnybar elproduktion

Enligt EU:s direktiv 2001/77/EG ska medlemsländerna stimulera tillkomsten av förnybar elproduktion så att vissa mål uppnås år 2010. Av direktivet framgår att lämpliga stödåtgärder ska vidtas för att nå målet, att administrativa hinder och andra hinder för utveckling ska minskas samt att regelverket skall vara klart, tydligt och icke-diskriminerande.

De föreslagna nätavgifterna motverkar direktivet genom att de minskar verkan av nuvarande stödsystem, utgör ett hinder för ökningen av elproduktionen från förnybara energikällor samt inför diskriminerande regler. Utredaren hävdar att borttagandet av gränsen 1 500 kW skulle påskynda utvecklingen eftersom idag vissa kraftverk som tillverkats med effekter över 1 500 kW ”skruvas ned” till 1 500 kW för att slippa nätavgifter. Jag hävdar att detta beror på en felräkning från utredaren. Ta exemplet ett vindkraftverk på 2 000 kW som ”skruvas ned” till 1 500 kW, där den producerar ca 3 GWh per år. De återstående 500 kW kan utnyttjas ca 400 timmar och ger ytterligare 200 000 kWh. I det första fallet, ersättning 49 öre/kWh, är intäkten 1 470 000 kr. I det andra fallet, ersättning $49-7=42$ öre/kWh, med en produktion på 3,2 GWh blir intäkten 1 344 000 kr, en minskning av årsintäkten med 126 000 kr, vilket minskar intresset för investeringar även i större anläggningar.

Konflikter mellan nätbolag och producenter

Konflikter mellan nätbolag och producenter har ökat på senare år och lett till en olycklig polarisering.

Det är inte ovanligt att konflikter uppstår i gränzonen mellan en fri marknad och en monopolmarknad, och i fallet elproducenter och nätbolag har konflikterna stärkts av att regelverket är oklart och många gånger svårtolkat samtidigt som Energimyndigheten och rättssystemet i övrigt ej har tillräckliga resurser att kunna hantera alla prövningsärenden. Det finns exempel på ärenden som ligger under prövning sedan åtta år och ännu inte är avgjorda.

De små elproducenterna känner sig maktlösa mot många nätbolag eftersom de har ett kunskapsunderläge och nätbolagen kan utnyttja sin monopolsituation för att bestämma pris och villkor för en anslutning. Det finns exempel där nätbolag vägrat anslutning innan projektören godkänt villkoren, ärendet har överlämnats till Energimyndigheten för prövning, men innan beslut där har tagits har offerterna från tillverkaren för länge sedan slutat gälla och det vindkraftverk som ansöktes bidrag för tillverkas inte längre, varför hela ansökan har fått göras om med ytterligare förseningar och problem.

Andra fall där producenten anser sig missgynnad är beräkningar av nätförstärkning p.g.a. den nya inmatningen, kostnader för mätning och rapportering samt storleken på ersättningen för nätnyttan, vilken var betydligt högre före det elhandel och nätverksamhet skildes. Producenterna irriteras också av att nätbolagen tar fullt betalt för en nätanslutning och kan därefter använda den som avskrivningsunderlag.

Nätbolagen å sin sida klagat över att den småskaliga produktionen i vissa fall kan åstadkomma störningar i nätet samt att vissa stora etableringar medför nätförstärkningar som ej kan tas ut av producenten utan måste tas ut av elkunderna. Exempel på detta är områden med goda naturliga förutsättningar för viss elproduktion t.ex. vindkraft, men där det finns ett glest nät som behöver förstärkas för att kunna överföra den producerade elen. Sådana fall kan komma att öka i framtiden och ett system för utjämning av kostnader bör införas. Ett sådant system kan dels finansieras av producenterna genom schablonavgifter dels genom kvotpliktsavgifter från elcertifikatsystemet. Dessa medel bör tillföras en fond som administreras av en nämnd, vilken även skall behandla tvister av teknisk och ekonomisk karaktär. Förebild är den nämnd, Pris-

regleringsnämnden för elektrisk ström, som fanns på den tidigare monopolmarknaden.

Nämnden bör vara partssammansatt men även Energimyndigheten bör vara representerad. Uppgiften skall vara att snabbt hantera en tvist, som någon av parterna anmäler, fördela medel ur fonden samt avlasta Energimyndigheten och rättssystemet ett stort antal prövningsärenden.

Internationella jämförelser

Debiteras små elproducenter överföringsavgifter för eltransport i andra länder? En stickprovsundersökning visar att detta är ovanligt. Länder med betydande småskalig elproduktion som Tyskland, Frankrike och Österrike har enbart avgifter för anslutning och mätning av elproduktion, inga avgifter för överföring av el.

Skillnader mellan Sverige och övriga länder i detta avseende kommer att leda till snedvriden konkurrens när en avreglerad kommer att tillåta konkurrens mellan små elproducenter inom EU.

Kostnaden för mätutrustningen och dess installation

Utredaren förslår ”ett borttagande av bestämmelsen i ellagens 3 kap. 14 § som anger att kostnaden för mätning i inmatningspunkten hos en småskalig producent inte ska debiteras denne”. Det ingick inte i direktivet att föreslå en sådan åtgärd. Dessutom har utredaren missförstått innebörden av denna punkt i ellagen. Småskalig elproduktion betalar redan idag kostnader för mätning. Den bestämmelse som 2003 tillkom i 3 kap 14 § i ellagen hade en anknytning till införandet av elcertifikatsystemet och Svenska Kraftnäts krav på mätvärden för att kunna behandla dem likformigt i sitt system. Svenska Kraftnät krävde entimmesmätning medan elcertifikatsystemet enbart krävde månadsmätning.

För att de små producenterna ej skulle drabbas av det ökade kravet från Svenska Kraftnät tillkom undantagsbestämmelsen, vilken anger att kostnaden för mätutrustning, insamlingsutrustning och dess installation i mätpunkten ej skall debiteras producenten. Det var skälet till att bestämmelsen infördes och skälet är lika starkt idag.

Slutsatser

Konsekvenserna av ett införande av nätavgifter på småskalig elproduktion blir omfattande då de utgör 8–20 procent av bruttointäkten. Det kommer att medföra att investeringarna minskar vilket strider mot riksdagens beslut om omställningen av energisystemet samt EU:s direktiv om främjande av förnybar elproduktion och de mål som där uppsatts för Sverige.

Införandet av utredarens förslag kommer att leda till många överklaganden vilka kommer att belasta både nätbolag och producenter liksom Energimyndigheten och rättsystemet.

Eftersom nätbolagen är monopol är deras vinst maximerad vilket innebär att om de får nya intäktskällor måste tarifferna sänkas för andra kundgrupper, något som kommer att leda till ökad administration för nätbolagen och ännu mer oklara och svårbegripliga nät-tariffer.

Ett införande av överföringsavgifter på småskalig elproduktion strider mot praxis i flertalet andra EU-länder och snedvrider konkurrensen bland EU:s små elproducenter, när elmarknaden kommer att öppnas för sådan konkurrens.

Utredarens förslag strider mot EU:s diskrimineringsregler i Direktiv 2001/77/EG, eftersom enbart vissa producenter förslås få en nätavgift på lokalnäten.

Det finns en ojämn belastning av småskalig elproduktion i vissa lokalnät, men detta bör inte lösas genom en generell nätavgift som inte är anpassad till rådande förhållanden utan genom ett utjämningsystem som är anpassat efter behoven.

Det förslag till nätavgift för små elproducenter som utredaren presenterar innehåller kostnadskomponenter från nät där småskalig elproduktion inte förekommer och det är allmänt krångligt och svårbegripligt.

Små elproducenter anser att de har ett ojämnt förhållande till nätbolagen. Nätbolagen har ett kunskapsöversläge, möjlighet genom sin monopolstatus ta ensidiga beslut samt, genom att i vissa fall lämna uppenbart höga offerter för anslutning, tvinga fram en prövning och en tidsförskjutning som kan leda till förseningar, kostnadsökningar och i vissa fall leda till att hela projektet går i graven.

Förslag

- A. Eftersom utredarens förslag leder till minskad elproduktion från förnybara energikällor förslår jag att gränsen 1,5 MW i 4 kap. 10 § ellagen höjs till 10 MW och att den ska gälla för förnybar energi oberoende av på vilket nät inmatningen sker. 10 MW är den gräns EU Kommissionen har satt för småskalig vattenkraft. På detta sätt skapas bättre förutsättningar för omställningen av det svenska energisystemet samt ökad möjlighet att uppfylla de krav som ställs på Sverige i direktiv 2001/77/EG.
- B. Skapa ett utjämningsystem för nätutbyggnad så att goda naturliga förutsättningar för elproduktion kan utnyttjas utan att lokala nät belastas orimligt ekonomiskt. Om ett projekts genomförande kräver omfattande nätförstärkningar blir det kanske aldrig genomfört. Läggs finansiering helt på producenten blir projektkostnaden för hög och projektet genomförs inte, läggs den på nätbolaget kan detta vägra anslutning med hänvisning till kostnaden för nätförstärkning och projektet stoppas av den anledningen.
- C. Genomför en utredning om nätavgifter och tariffsättning på de svenska elnäten. Av vad ovan framförts i detta yttrande är nätbolagens avgifter och tariffer svårgenomskådliga och har diskriminerande inslag, tveksam saklighet vad gäller anslutningsvillkor, avgifter för mätning och rapportering samt ersättning för nätnytta.
- Elproducenterna har förklarat sig villiga att betala sakliga avgifter för anslutning, mätning och rapportering samt för den del av en nätförstärkning som en ny inmatning medför.
- Finansieringen av en nätförstärkning kan ske genom en schablonavgift på produktionen som tillförs en fond, vilken förvaltas av en särskild nämnd (se nedan). Schablonavgiftens användning ska redovisas öppet.
- Ett nätbolag, GEAB på Gotland, tar redan ut en schablonavgift för nätförstärkning på 1 200 kr per kW vid nyanslutning. Det kan ifrågasättas om denna avgift är saklig och i överensstämmelse med ellagen. Någon redovisning till producenterna av schablonavgiftens nyttjande har inte skett.
- D. Skapa ett forum för hantering av konflikter mellan nätbolag och producenter. Detta forum kan bestå av en partssammansatt nämnd där även Energimyndigheten är representerad. Förebil-

den är den tidigare Prisregleringsnämnden för elektrisk ström, vilken fungerade väl. Nämnden bör vara sammansatt av ledamöter med ekonomisk och teknisk kunskap om elproduktion och elnät. Nämnden ska ta beslut i inlämnade ärenden som rör anslutningar, behov av nätförstärkning, kostnader för mätning och rapportering samt ersättning för nätnytta. Nämnden skall även ta beslut om medel ur den fond som skapas för kostnadsutjämning mellan olika nät.

Christer Söderberg

Bilaga 1**Småskalig vattenkraft – produktionskostnader 2004**

Kostnader för produktion av elkraft utgör grunden för många energipolitiska bedömningar. Få grundliga och realistiska beräkningar har gjorts betr. småskalig elproduktion i allmänhet och småskalig vattenkraft i synnerhet.

Baserat på erfarenhetsmässiga värden görs nedan en beräkning av investerings- och produktionskostnader för små vattenkraftverk mellan 250 kW och 1 500 kW effekt (den svenska definitionen av småskalig vattenkraft är anläggningar med max effekt 1 500 kW).

Det är känt att den specifika produktionskostnaden stiger med lägre installerad effekt i ett vattenkraftprojekt. Det är även känt att den specifika anläggningskostnaden sjunker med högre utbyggd fallhöjd, men de riktigt höga fallhöjderna medförande låga utbyggnadskostnader är sällsynta i Sverige medan de är vanliga i t.ex. Norge.

I här redovisade beräkningar är samtliga i projektet ingående kostnader redovisade, även anskaffning av mark och fallrätter samt nätanslutning.

Drift-, tillsyns- och underhållskostnader för vattenkraft är relativt sett höga eftersom det finns en damm med uppdämt vatten, där nivåer måste hållas med automatiskt eller manuellt opererade luckor. Staten har även genom vattendomen ålagt dammägaren uppgiften att vidmakthålla uppdämning och vattennivåer även efter det anläggningen är tagen ur drift alternativt begära miljötillstånd för utrivning. Intäkterna under driftperioden måste täcka även sådana kostnader.

Förutsättningar

För drift, tillsyn och normalt underhåll har antagits att detta handhas av ett externt företag med kompetens och resurser för detta (t.ex. ett nätbolag med egen vattenkraft).

Följande beräkning av kostnader för drift och tillsyn har antagits.

	Månadskostnad	Årskostnad
Timdebitering för servicepersonal:	450 kr/tim	
Debitering servicebil:	4 kr/km	
Avstånd bas–kraftstation:	50 km	
Rondning, 1 gång/vecka, 1x3 tim:	5 800	70 000
Utryckningar, genomsnitt 2 gånger/månad	1 600	19 000
Beredskap, delas med andra objekt	850	10 000
Bilkostnad, 100 km/vecka	1 700	21 000
<i>Summa drift och tillsyn</i>	<i>9 950</i>	<i>120 000</i>

Tidsåtgång för rondning m.m. är större än 3 timmar för de större verken.

Varje 7–9 år behöver ett fördjupat underhåll av turbin/generator, kontrollutrustning, vattenvägar och utskov göras. Denna kostnad slås ut som en avsättning i den årliga produktionskostnads kalkylen.

Varje 14–16 år måste en förnyelse av anläggningsdelar göras för att uppnå projekterad livslängd. Även denna kostnad avsätts som en årlig kostnad i kalkylen för produktionskostnader.

Sammanfattning

Produktionskostnaderna för små vattenkraftverk mellan 250 och 1 500 kW varierar från 66 till 47 öre/kWh. Därutöver bör en investerare ha vinstmarginal på 2,5 % av investeringen, vilken även fungerar som buffert vid dåliga produktionsår (torrår).

Av produktionskostnaderna utgör ca 70 % kapitalkostnader.

Anläggningskostnaderna har under de senaste åren kunnat pressas genom teknikutveckling, men denna kostnadssänkning har motverkats av ökande kostnader för anskaffning av fallrätter, tillståndsprocessen, projektering och nätanslutning. Tillståndsgivningen (miljötillstånd) har inte enbart blivit mer arbetskrävande och dyrare, även utgången av ansökningen har blivit osäkrare. Detta är en hämmande faktor för utvecklingen av förnybar elproduktion.

Ur ren marknadssynpunkt borde inte små vattenkraftverk byggas eftersom de har högre produktionskostnader än större anläggningar, men samhället har under de senaste 25 åren stött denna typ

av anläggningar p g a andra positiva samhällseffekter som distribuerad elproduktion, regionalpolitiska effekter, ökade arbetstillfällen, minskade överföringsförluster, utveckling av småföretagande, teknikutveckling m.m.

Investerings- och produktionskostnader

INVESTERINGSKOSTN	Anläggningseffekt	250 kW	750 kW	1 500 kW
	Årsproduktion, GWh Kostnader i Tkr	1,0	3,0	6,0
Förvärv av mark o fallrätt		300	750	1 300
Förprojektering		75	100	125
Tillståndsprocessen		400	450	500
Slutprojektering		100	125	150
Anläggning och utrustning m m		4 500	12 750	24 000
Nätanslutning		400	700	1 100
Summa Tkr		5 775	14 875	27 175
Summa kr/årskWh		5,8	4,96	4,53

PRODUKTIONS-KOSTNADER, Öre/kWh

Drift och tillsyn		10,7	5	3
Normalt underhåll och rep		3	3	3
Avsättning till fördjupat underhåll/rep		1,5	1,5	1,5
Avsättning till framtida förnyelse		2,5	2	2
Fastighetsskatt, försäkring, administration		4	3,5	3
Oförutsett		1	1	1
Summa öre/kWh		22,7	16	13,5
Räntekostnad	5%	28,9	24,8	22,6
Avskrivning	2,50%	14,4	12,4	11,3
Summa öre/kWh		43,3	37,2	33,9
Sammanlgd produktionskostnad, öre/kWh		66	53,2	47,4
Skälig vinst, 2,5 % av investering, öre/kWh		14	12	11
Behov av bruttointäkt, öre/kWh		80	65	58

Anm. Anläggningskostnaden kan variera +/- 15 % beroende på fallhöjd m.m.

Bilaga 2

Produktionskostnader för vindenergi på land 2004

Sammanfattning

Svensk Vindkraftförening, SVIF, har gjort en uppdaterad beräkning av produktionskostnader för vindenergi på land. Beräkningen är gjord för tre vindlägen – Mycket bra kustläge, bra kustläge och bra inlandsläge. Vidare är beräkningar gjorda för en ekonomisk avskrivningstid på 12, 15 och 20 år.

Inför EU-kommissionens notifiering av vindkraftens miljöbonus har Svensk Vindkraftförening i januari 2004 gjort en noggrannare beräkning. Den totala genomsnittliga investeringskostnaden, beräknad enligt STEM:s anvisningar för investeringsstöd, är 9 100 kr/kW eller 3,79 kr/årskWh. I denna kostnad är inte inräknat vissa projekteringskostnader och heller inte det 15 %-iga investeringsstödet. Detta är en medelkostnad för alla vindkraftverk, som STEM har givit 15 % investeringsstöd under perioden 1 juli 1997–19 april 2002. Beräkningen baseras på 340 vindkraftverk med den totala effekten 260 MW och en beräknad produktion å 626,3 GWh/år och det totala investeringsstödet 356 miljoner kronor. Det beräknade genomsnittliga antalet fullasttimmar blir 2 409 timmar/år.

Vi har även gjort en beräkning av antalet fullasttimmar på ett mycket bra kustläge. Denna beräkning är gjord för ett 600 kW Vestas vindkraftverk på Lövestaviken i Falkenberg. Vindkraftverket har varit i drift från 1 juni 1996 och den årliga produktionen har beräknats till 1 500 MWh/år. Den verkliga produktionen är under 6 år beräknad till i genomsnitt 1 474 MWh/år eller 2 457 fulltimmar/år. De årliga produktionsvärdena åren 2002–1997 är 1 310+1 347+1 645+1 555+1 674+1 313 MWh. Det är 1,7 % mindre än kalkylerat.

Med hjälp av ovanstående och den månatliga driftstatistiken för vindkraftverk gör vi följande bedömning:

Mycket bra kustläge	2 450 fullasttimmar
Bra kustläge	2 000 fullasttimmar
Bra inlandsläge	1 800 fullasttimmar

Vår beräkning visar att ovan angivna genomsnittliga antalet fullasttimmar 2 409 tim/år under perioden 1 juli 1997–19 april 2002 inte kan vara korrekt.

Enligt EU-direktivet 2001/77/EG 27 september 2001 om främjande av el från förnybara energikällor skall hänsyn tas till särdragen hos olika förnybara energikällor samt till olika tekniker och olika geografiska förhållanden. Regler för nätfrågor skall grunda sig på objektiva, klara och tydliga samt icke diskriminerande kriterier, se Artikel 4, Stödsystem och Artikel 7, Nätfrågor i direktivet.

Eftersom det med nuvarande elcertifikatsystem inte är möjligt att före ett investeringsbeslut kalkylera projektets lönsamhet på lång sikt, bör stödsystemet baseras på en ekonomisk avskrivningstid på högst 12–15 år. Skulle det bli möjligt att bedöma lönsamheten på 20 år blir produktionskostnaden lägre.

Beräkningen visar att den genomsnittliga investeringskostnaden är 9 400 kr och driftkostnaden är 9–12 öre /kWh under verkets ekonomiska avskrivningstid beroende på vindläget. Med de förutsättningar som redovisas i bifogat beräkningsunderlag har vi beräknat nedanstående produktionskostnaden med avskrivningstiden.

	12 år	15 år	
Mycket bra kustläge	55	48	öre/kWh
Bra kustläge	67	59	öre/kWh
Bra inlandsläge	74	66	öre/kWh

Någon tillkommande nätkostnad är inte inräknad i dessa kostnader.

Beräkningsunderlag

Svensk Vindkraftförening, SVIF, har till Elcertifikatutredningen 2001 gjort en beräkning av produktionskostnader för vindenergi på land.

Därefter har Elforsk gjort en jämförelse mellan olika tekniker för elgenerering med avseende på kostnader och utvecklingstendenser. Detta redovisas i Elforsks rapport "El från nya anläggningar – 2003" nr 03:14, juni 2003. I denna kostnadsjämförelse är inte alla kostnadselement medräknade.

Därför har SVIF gjort en ny uppdaterad beräkning av produktionskostnader för vindkraft på land. Denna beräkning baseras på verkliga kostnader för flera olika vindkraftprojekt.

Allmänna beräkningsförutsättningar

Inför EU-kommissionens notifiering av vindkraftens miljöbonus har Svensk Vindkraftförening i januari 2004 gjort en noggrannare beräkning. Den totala genomsnittliga investeringskostnaden, beräknad enligt STEM:s anvisningar för investeringsstöd, är 9 100 kr/kW eller 3,79 kr/årskWh. I denna kostnad är inte inräknat vissa projekteringskostnader och heller inte det 15 %-iga investeringsstödet.

Detta är en medelkostnad för alla vindkraftverk, som STEM har givit 15 % investeringsstöd under perioden 1 juli 1997–19 april 2002. Beräkningen baseras på 340 vindkraftverk med den totala effekten 260 MW och en beräknad produktion på 626,3 GWh/år och det totala investeringsstödet 356 miljoner kronor. Det beräknade genomsnittliga antalet fullasttimmar blir 2 409 timmar/år.

Här nedan redovisar SVIF en ny beräkning av både investeringskostnad och produktionskostnad. Nedanstående beräkning visar en genomsnittlig kostnad baserad på uppgifter från flera nya verk med effekten mellan 0,85 och 3 MW.

A. Investeringskostnad		9400 kr/kW, varav
Vindkraftverk inkl. montage		74,0%
Elanslutning	A.	12,5%
Väganslutning	B.	3,0%
Fundament	B.	5,5%
Projektering och tillståndsprövning		5,0%

A. Kostnad för elanslutning är i Sverige normalt i storleksordning 1200 kr/kW. På Gotland tillkommer en kostnad för själva nätanslutningen. Denna kostnad är inte inräknad i de ovan angivna 12,5 %.

B. Genomsnittlig kostnad för ett 850 kW vindkraftverk.

B. Driftskostnad**1. Kostnad i normalläge – 2000 fullasttimmar**

Som underlag för den följande beräkningen av den totala produktionskostnaden redovisas här nedan en genomsnittlig drift- och underhållskostnad för ett 850 kW Vestas vindkraftverk.

	Totalt kr/år	Fast del		Rörlig del beroende av vindläget kr/år
		%	kr/år	
Arrendeavgift ¹⁾	37500	50	18750	18750
Löpande drifttillsyn	8000	100	8000	0
Planerat underhåll 2 ggr/år ²⁾	35000	75	26250	8750
Försäkring	35000	75	26250	8750
Reparationsfond	12000	75	9000	3000
Miljötillsynsavg./ Miljöskadeavg.	5000	100	5000	0
Avl. Elmätare	5000	100	5000	0
Administration ³⁾	28000	100	28000	0
Fastighetsskatt ⁴⁾	20000	100	20000	0
Summa	185500		146250	39250

¹⁾ Arrendeavgift 4 % av bruttointäkten, beräknad till i genomsnitt 55 öre/kWh under verkets livslängd.

²⁾ Under garantitiden är detta underhåll lägre. Detta har liten påverkan på den genomsnittliga produktionskostnaden under projektets ekonomiska livslängd.

³⁾ Administration 3 % av bruttointäkten, beräknad till i genomsnitt 55 öre/kWh under verkets livslängd.

⁴⁾ Fastighetsskatten är 1 % på nettotaxeringsvärdet 6 400 kr/kW * 0,735*0,5.

2. Kostnad i olika vindlägen

	Fullasttimmar/ år	Fast del kr/år	Rörlig del kr/år	Totalt kr/år
Mycket bra kustläge	2450	146250	39250	185500
Bra kustläge	2000	146250	39250	185500
Bra inlandsläge	1800	146250	39250	185500
	Fullasttimmar/ år	Fast del öre/kWh	Rörlig del öre/kWh	Totalt öre/kWh
Mycket bra kustläge	2450	7,0	1,9	8,9
Bra kustläge	2000	8,6	2,3	10,9
Bra inlandsläge	1800	9,6	2,6	12,1

C. Produktionskostnad

Av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/77/EG av den 27 september 2001 om främjande av el från förnybara energikällor på den inre marknaden för el framgår i

– Artikel 4.2 Stödsystem. Varje förslag till ramverk skall ta hänsyn till särdragen hos olika förnybara energikällor, samt till olika tekniker och olika geografiska förhållanden.

– Artikel 7.2 Nätfrågor. Regler skall grunda sig på objektiva, klara och tydliga samt icke-diskriminerande kriterier som skall ta särskild hänsyn till alla kostnader och fördelar, som sammanhänger med anslutningen av dessa producenter till nätet. Reglerna kan medge olika typer av anslutning.

Alt. 1 12 års ekonomisk avskrivningstid 6 % ränta Annuitetsfaktor = 0,11928

Alt. 2 15 års ekonomisk avskrivningstid 6 % ränta Annuitetsfaktor = 0,10296

Alt. 3 20 års ekonomisk avskrivningstid 6 % ränta Annuitetsfaktor = 0,08718

Med nuvarande elcertifikatsystem är sannolikt kravet att produktionskostnaden beräknas för en ekonomisk avskrivningstid på högst 12–15 år för att projektet skall beviljas banklån.

	Fullast- timmar/år	Kapitalkostnad		Driftkostnad öre/kWh	Totalt öre/kWh
		Kr/årskWh	öre/kWh		
Alt. 1 Ekonom. avskrivn. tid 12 år					
Mycket bra kustläge	2450	3,84	45,8	8,9	54,7
Bra kustläge	2000	4,70	56,1	10,9	67,0
Bra inlandsläge	1800	5,22	62,3	12,1	74,4
Alt. 2 Ekonom. avskrivn. tid 15 år					
Mycket bra kustläge	2450	3,84	39,5	8,9	48,4
Bra kustläge	2000	4,70	48,4	10,9	59,3
Bra inlandsläge	1800	5,22	53,8	12,1	65,9
Alt. 3 Ekonom. avskrivn. tid 20 år					
Mycket bra kustläge	2450	3,84	33,5	8,9	42,4
Bra kustläge	2000	4,70	41,0	10,9	51,9
Bra inlandsläge	1800	5,22	45,5	12,1	57,7

Särskilt yttrande av sakkunniga Charlotte Zackari

Tillstånd för elleverantörer samt balansansvar (avsnitt 4)

Jag anser att inte att det finns tillräckliga skäl idag för att inrätta ett förfarande med tillståndskrav för elleverantörer. Det måste principiellt sett ifrågasättas varför denna grupp av näringsidkare på en fullt ut avreglerad marknad där varken liv, hälsa eller stora ekonomiska värden står på spel för konsumenterna och där få fall av oseriös verksamhet konstaterats, skall underställas tillståndsplikt. Även om utredningen anger att ett beviljat tillstånd inte skall tolkas som någon kvalitetscertifiering hade det, enligt min mening, också varit motiverat att belysa om ett tillstånd riskerar att ge konsumenten ett intryck av legitimitet, även i fall där det kan vara oberättigat. Kraven för tillståndet är få och relaterar t.ex. inte till eventuell förekomst av olämpliga eller oskäligen marknadsförings- eller faktureringsmetoder. Huruvida den offentliga förteckningen har någon rättslig relevans borde också ha belysts. Frågan är t.ex. om kunder kan betala med befriande verkan till en leverantör som några dagar dessförinnan avförts från förteckningen.

Frågorna i anslutning till återkallande av tillstånd framstår vidare som komplicerade ur ett regleringsperspektiv och tillika delikata eftersom effekten blir yrkesförbud. En viktig funktion är enligt utredningen att tydligt kunna hantera en situation där leverantören inte längre själv har, eller har någon annan som åtagit sig, det ekonomiska ansvaret för att balans finns mellan el som tillförs nätet och el som tas ut i de aktuella uttagspunkterna. Här möts de nu föreslagna offentligrättsliga ellagsreglerna om att återkallande av tillstånd om balansansvar saknas (6 kap. 12 §) samt om direkt ersättningsskyldighet för elleverantören visavi den systemansvariga myndigheten motsvarande det ekonomiska balansansvaret (6 kap. 11 §) och det förhållandet att regleringen av balansansvaret i Sverige vilar på kontraktsrättslig grund. Svenska kraftnät ingår kontrakt med balansansvariga leverantörer vilka å sin sida åtar sig det ekonomiska balansansvaret även för andra leverantörers uttagspunkter.

Jag ifrågasätter inte behovet av en förbättrad reglering vad gäller situationer där balansansvarsfrågan är oklar. Enligt min mening finns det dock genom den föreslagna regleringen risk att incitamenten för effektiv kontraktsrättslig reglering och tydliga kontraktsrättsliga ansvarsförhållanden störs eller i alla fall påverkas. Jag

menar att dessa aspekter borde belysts. Regleringens komplexitet ökar också med hänsyn till ellagens grundläggande leveransplikt och det nu lagda förslaget i 6 kap. 11 § samtidigt som tillsynsmyndighetens återkallelsebeslut varken är omedelbart giltigt eller exigit och det således kan ta avsevärd tid av hantering i domstolar innan en anvisad elleverantör kan utses.

Centralt anläggningsregister (avsnitt 7)

Jag motsätter mig inte utredningens förslag om inrättande av ett centralt anläggningsregister. En djupare analys borde emellertid ha gjorts av rapporteringsproblem, med felkällor och diskriminerande beteenden, och den inverkan de har för konsumenterna och marknadens funktion och hur de mest effektivt kan åtgärdas. Förslaget som det nu är utformat, dvs. som en passiv referensdatabas som inrättas parallellt med existerande rapporteringsrutiner, väcker frågor om lösningen ger tillräckliga incitament för nätföretagen och andra aktörer att över tiden kontinuerligt se till att korrekta uppdateringar sker och också om vilken reell möjlighet till förbättrad tillsyn som registret kommer att ge. Vidare finns frågan om nyttan med det föreslagna registret i beaktande av de faktiska och rättsliga hanteringsfrågor och problem som kan uppkomma. Detta gäller frågor om sekretess, meddelarfriheten som omfattar leverantörsuppgifter, driftsäkerhet, ansvar och tillsyn. Det senare särskilt då detta är en referensdatabas och då registerhållande myndigheten är en annan än tillsynsorganet. I utredningen finns dock inte tillräckligt underlag för att på ett bra sätt kunna överväga om det är rimligt att istället gå direkt till en lösning med någon form av kommunikationscentral.

Omedelbar giltighet för beslut (avsnitt 3.10)

Förslaget om omedelbar giltighet omfattar nu endast begäran att få upplysningar eller ta del av handlingar enligt 12 kap. 2 § ellagen. Jag anser att förslaget också bort omfatta förlägganden under handläggning som avser vidtagande av åtgärder enligt 12 kap. 3 § ellagen. Skillnaden dem emellan är ofta liten. Det finns enligt min mening inga avgörande skäl till varför det skall vara möjligt, exempelvis vad gäller ett företag som ger en kund dålig leverans kvalitet och som

har mätvärden dokumenterade, att begära dessa uppgifter enligt 12 kap. 2 § och beslutet har omedelbar giltighet medan det inte är möjligt att förelägga ett företag, som uppgivit att de inte har några uppgifter, att mäta.

Charlotte Zackari

Särskilt yttrande av experterna Stig-Arne Ankner, Sylvia Lindell och Johan Öhnell i förening

Centralt anläggningsregister som kommunikationscentral

Utredningen föreslår att ett centralt anläggningsregister införs på elmarknaden. Vi som kommer från Konsumentverket, Konkurrensverket och Oberoende Elhandlare stöder detta förslag men anser att anläggningsregistret även ska utgöra en kommunikationscentral mellan nätföretag och elleverantörer och att den information som hanteras även ska innefatta rapportering av mätarställningar. Att införa ett centralt anläggningsregister som även utgör kommunikationscentral medför förbättringar för alla aktörer på elmarknaden (se avsnitt 7.2.3). För elkunderna innebär det snabba och säkrare leverantörsbyten och korrekta elräkningar. Det ger i sin tur ett förbättrat förtroende för marknadens funktion. Det skapar även incitament för nätföretagen att rapportera in efterfrågade uppgifter i rätt tid då all rapportering ska ske via registret, även den till elhandelsföretag i samma koncern. På det sättet uppnås en konkurrensneutralitet mellan de olika aktörerna på elmarknaden.

Utredningens förslag är ett anläggningsregister som nätföretag lämnar vissa uppgifter till och som elleverantören och elkunden har tillgång till för att se vilka uppgifter som finns registrerade om kundens anläggning. De uppgifter som föreslås ingå är kund- och anläggningsidentiteter, nätföretag, elleverantör och balansansvarig. Om utredningens förslag kompletteras med att även uppgifter om kundens senast avlästa mätarställning ska finnas i registret så ger det en kraftigt förbättrad ställning för elkunden. Det gör att elkunden själv alltid kan inhämta den avläsning som är grund för elleverantörens och nätföretagets faktura. Det gör även att elleverantören enklare kan inhämta de avläsningar som saknas i den bilaterala rapporteringen mellan nätföretag och elleverantör. Denna komplettering till utredningens förslag skulle därför bidra till att förbättra kvalitén i kundernas fakturering som i dag är hushållens vanligaste problem enligt Elrådgivningsbyrån.

När månadsvis avläsning införs så kommer kraven på att rapporteringen sker i rätt tid att öka avsevärt för att kunderna ska kunna faktureras sin faktiska förbrukning. Det är därför av största vikt att registret utökas till att hantera mätarställningar i god tid

före 2009 när månadsvis avläsning ska vara införd för alla kunder i Sverige.

Sammanfattning av våra förslag:

Vi vill i första hand utöka anläggningsregistret till att även utgöra en kommunikationscentral mellan marknadens aktörer. Om detta inte bedöms möjligt att genomföra föreslår vi i andra hand att anläggningsregistret enligt utredningens förslag kompletteras med att uppgifter om senast avlästa mätarställning även ska registreras av nätföretagen. Det senare innebär endast en mindre förändring av utredningens förslag men skulle stärka kundens ställning på marknaden och ändrar ingenting av den rapportering som för närvarande sker mellan nätföretag och elleverantörer.

Sylvia Lindell

Johan Öhnell

Stig-Arne Ankner

Kommittédirektiv

Fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna

**Dir.
2003:22**

Beslut vid regeringssammanträde den 13 februari 2003.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppdrag att

- följa det pågående arbetet inom EU med att utforma gemensamma regler för den inre marknaden för el och naturgas och lämna förslag till lagstiftning och regelverk i övrigt som krävs för att genomföra Europeiska gemenskapens reviderade el- och gasmarknadsdirektiv samt överväga och i förekommande fall lämna förslag till ändringar som föranleds av förordningen om gränsöverskridande handel med el,
- föreslå hur de rapporteringar som krävs i direktiven skall genomföras,
- analysera om det finns tänkbara förbättringar att göra på elmarknaden och naturgasmarknaden och om så är fallet föreslå åtgärder för detta,
- utvärdera hur strukturförändringarna har påverkat konkurrensen på elmarknaden och belysa konkurrensen på elmarknaden ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv,
- analysera hur specifika krav på elleverantören lämpligen bör utformas,
- utreda behovet av sanktionssystem mot nätföretag som inte följer ellagens föreskrifter om leverantörsbyten,
- analysera möjligheter till effektivare tillsyn av anslutningsavgifter,
- göra en kompletterande analys av frågan om skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet,

- utreda behovet av offentlig upphandling av anvisad elleverantör,
- kartlägga konsekvenserna av att bestämmelsen om att de småskaliga elproducenterna endast skall betala för den del av nättariffen som motsvarar årlig kostnad för mätning och rapportering tas bort,
- bedöma konsekvenserna för resursbehovet för tillsynen av el- och naturgasmarknaderna av de förslag som läggs fram.

Uppdraget skall delredovisas senast den 31 oktober 2003 och slutredovisas senast den 14 september 2004.

Bakgrund

Förutsättningarna på el- och naturgasmarknaderna skiljer sig åt i flera väsentliga avseenden. Detta gäller framför allt tillgången till infrastrukturen och antalet aktörer på marknaden.

Avregleringen på el- och naturgasmarknaderna i Sverige har kommit olika långt. Elmarknaden avreglerades 1996 och alla elkunder kan i dag fritt välja elleverantör. Avregleringen av naturgasmarknaden påbörjades år 2000 då alla naturgaskunder med en förbrukning över 25 miljoner normalkubikmeter per år fick möjlighet att välja naturgasleverantör.

Elmarknaden

Den 1 januari 1996 trädde ett nytt regelverk i kraft på den svenska elmarknaden (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1, rskr. 1995/96:2). Fri konkurrens infördes i princip för all elproduktion och handel med el. Även i våra nordiska grannländer har elmarknaderna avreglerats. Handeln med el över Sveriges gränser har ökat i betydelse och i dag har vi en till stora delar integrerad avreglerad nordisk elmarknad.

Den 1 november 1999 utvecklades reformen genom att schablonberäkning infördes (prop. 1998/99:137, bet. 1999/2000:NU4, rskr. 1999/2000:1). I korthet innebär det nya regelverket att en övervägande del av alla elkunder enkelt och kostnadsfritt kan byta elleverantör, vilket har ökat bl.a. hushållskundernas valfrihet och rörlighet på marknaden.

Elnätsverksamheten bedrivs fortfarande som monopol. Monopolverksamheten är reglerad och övervakas av nätmyndigheten. I ellagstiftningen ställs krav på att nätverksamheten skall bedrivas skild från elhandel och elproduktion i olika juridiska personer, samt att nätverksamheten skall redovisas skild från all annan verksamhet.

Syftet med reformeringen av elmarknaden var att öka effektiviteten i produktions- och försäljningsledet genom att skapa valfrihet för elanvändarna. Konkurrensen i handeln med el skulle skapa förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress inom elförsörjningen.

Konkurrenssituationen på elmarknaden

Den ökade konkurrensen och den nya regleringen på elmarknaden har inneburit stora strukturförändringar både bland elnätsföretagen och elhandelsföretagen. Den svenska elmarknaden integreras allt mer med övriga nordiska länders elmarknader och arbetet inom EU lägger också grunden för en ökad integration med elmarknaderna på kontinenten.

En ökad marknadskoncentration, ökat korsvist ägande och ökat utländskt ägande har karaktäriserat marknadsutvecklingen. År 1996, det första året med avreglerad elmarknad, stod sju företag för drygt 90 procent av den svenska elproduktionen. Genom fusioner har dessa företag därefter reducerats till fem stycken.

I dag finns ca 130 elhandlare varav de tre största står för ca 70 procent av slutkundsmarknaden i Sverige.

I september 2001 tillsatte regeringen en utredning som fick i uppgift att studera konkurrensen och prisbildningen på elmarknaden och lämna förslag på åtgärder för att tillförsäkra att en väl fungerande konkurrens upprätthålls (dir. 2001:69). I slutbetänkandet *Konkurrensen på elmarknaden* (SOU 2002:7) redovisade utredaren ett antal övergripande slutsatser och lämnade förslag till konkreta åtgärder. Utredaren bekräftar att antalet elproducenter och elhandelsföretag blir allt färre men menar att de än så länge är tillräckligt många för att konkurrensen skall kunna upprätthållas. Det är dock enligt utredaren viktigt att bevaka utvecklingen.

Elmarknadens funktion och kundernas rörlighet

Utifrån utredarens förslag till åtgärder för att öka kundernas rörlighet på marknaden lämnade regeringen sin bedömning i propositionen *Samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning* (prop. 2001/02:143). Regeringen uttalade där att marknadsaktörer, framförallt konsumenterna, av olika anledningar ännu inte har tillräcklig kunskap om energimarknaderna och att ökade insatser för att underlätta för konsumenterna på marknaden därför är nödvändiga. Regeringen gjorde bedömningen att vissa frågor bör utredas vidare. Denna bedömning rör bl. a. frågor såsom utformningen av specifika krav på elleverantören och av eventuella sanktionssystem mot nätföretag som inte följer ellagens föreskrifter om leverantörsbyten.

I samma proposition berörde regeringen även frågan om behovet av offentlig upphandling av anvisad elleverantör. Det finns ingen skyldighet för nätkoncessionshavaren att teckna kontrakt med de elleverantörer som erbjuder kunderna lägsta möjliga pris eller andra speciella villkor. Om nätkoncessionshavaren har en närstående elleverantör går i praktiken tjänsten som anvisad elleverantör ofta till denne. Ett sätt att stärka konsumentens ställning i denna situation är att kräva att tjänsten som anvisad elleverantör upphandlas i konkurrens. Regeringen pekade dock på att ett flertal frågor behöver lösas för att ett system med krav på konkurrensupphandling av anvisad elleverantör skall fungera.

I nämnda proposition presenterade regeringen också sin bedömning att gällande bestämmelse om att de småskaliga elproducenterna endast skall betala för den del av nättariffen som motsvarar årlig kostnad för mätning och rapportering får vissa effekter som inte är önskvärda och att den därför bör tas bort eller ändras. Det saknades dock ett tillräckligt väl underbyggt underlag för att bedöma vilka konsekvenser det kan få för den småskaliga elproduktionen. Det har också påtalats från flera remissinstanser att man i detta sammanhang måste beakta och se över övriga bestämmelser för dessa elproducenter.

Elnätsföretagen har en viktig roll på elmarknaden. Som följd av elnätsföretagets centrala roll och monopolsituation är en fungerande tillsyn viktig för att marknaden skall fungera som det är tänkt. Nätmyndighetens tillsyn över nätavgifterna har förenklats genom den ändring av ellagen som trädde i kraft den 1 juli 2002. Anslutningsavgifter prövas dock fortfarande av myndigheten efter

ansökan. Detta har resulterat i att nätföretagen ändrar sina avgifter efter beslut i de enskilda fallen och inte efter de principer nätmyndigheten tar fram.

I propositionen *Energimarknader i utveckling - bättre regler och tillsyn* (prop. 2001/02:56) föreslog regeringen bl.a. en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet genom att ställa upp förbud mot gemensam VD och gemensam styrelsemajoritet i nätföretag och elhandels- eller elproduktionsföretag. Syftet med förslaget var att göra det svårare att vältra över kostnader mellan monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Riksdagen avslög dock regeringens förslag i denna del (bet. 2001/02:NU9, rskr. 2001/02:180). Riksdagen anmodade regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag.

Naturgas

Den svenska naturgasmarknaden är liten med en årlig total förbrukning på ca 10 TWh naturgas, som uteslutande importerar från Danmark. Naturgasen används i kraft- och värmeproduktion (ca 40 procent), som energikälla för industrin och direkt i industriella processer (ca 40 procent). Resterande 20 procent används i huvudsak för hushållsändamål med en mindre andel som fordonsbränsle.

Det svenska naturgasnätet sträcker sig längs västkusten från Trelleborg upp till Göteborg med förgreningar in i landet. Nätet berör ett 30-tal kommuner där naturgasen svarar för ca 20 procent av energianvändningen. Utslaget på nationell nivå motsvarar användningen av naturgas ca 2 procent av den totala energianvändningen, med totalt ca 55 000 naturgasanvändare. Marknadsaktörerna uppgår till ett tiotal. I huvudsak är det fråga om traditionella energiföretag som också bedriver annan energirelaterad verksamhet.

På naturgasmarknaden har rörligheten, på grund av den begränsade marknadsöppningen, varit mycket liten. Bland strukturförändringar kan nämnas att Vattenfall den 1 juli 2001 sålde sin majoritetsandel av stamnätsföretaget, nuvarande Nova Naturgas AB, till de övriga delägarna Ruhrgas, Statoil, Fortum och DONG. Företaget bedriver renodlad verksamhet med handel och överföring av naturgas.

Den 1 augusti 2000 trädde en ny naturgaslag i kraft. Lagen utgör en anpassning till rådets direktiv 98/30/EG av den 22 juni 1998 (EGT L 204) om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas.

Enligt direktivet skall slutkundsmarknaden öppnas gradvis för konkurrens och naturgaslagen medger från den 1 augusti 2003 att naturgasföretag, kraftproducenter samt kunder med en årlig förbrukning på mer än 15 miljoner normalkubikmeter naturgas fritt får välja leverantör (se prop. 2001/02:143).

Naturgaslagens innehåll och struktur har i mycket hämtats från ellagstiftningen. Den innehåller motsvarande bestämmelser om tillstånd att bygga och använda naturgasledningar, särredovisning och ledningsägarens skyldigheter i övrigt samt tillsyn, men det finns också vissa viktiga skillnader.

Naturgassystemet skiljer sig från elsystemet genom att det inte finns samma behov av att upprätthålla momentan balans mellan inmatning och uttag. Naturgasen kan lagras och även rörledningssystemen på högtrycksnivå, s.k. line-pack, kan utnyttjas för att balansera systemet. Det har inte inrättats något systemansvarigt organ som svarar för den tekniska balanseringen av systemet och inte heller någon balanstjänst. Dessa funktioner utövas för närvarande av innehavaren av stamledningen och av aktörerna själva på avtalsrättslig grund. En arbetsgrupp i Svenska gasföreningens regi har tagit fram förslag till gemensam avtalsreglering av balans- och systemansvarsfunktionen.

Som framgått ovan är naturgasnätet i Sverige utbyggt endast i begränsad omfattning. På distributionsnivå byggs nätet ut efter hand som naturgasföretagen träffar överenskommelse om naturgasleveranser. Koncession krävs endast för högtrycksledningar. Det saknas således motsvarighet till den områdeskoncession som tillämpas på elmarknaden. Den tillsyn som bedrivs omfattar inte all överföring utan är begränsad till sådan överföring som sker för annans räkning, vilket i naturgaslagen definieras som transport.

Konkurrenssituationen

Enligt Statens energimyndighets rapport *Utvecklingen på naturgasmarknaden* (dnr N/2001/10979/ESB) finns det för närvarande sju slutförbrukare som är berättigade kunder. Tillsammans med kraftvärmeproducenterna svarar de för ca 50 procent av förbrukningen.

I rapporten framhålls att det endast finns en tillförselledning till Sverige samt att innehavaren av stamledningen de facto har ett importmonopol. Enligt vad regeringen har inhämtat har marknadsöppningen hittills föranlett att en slutkund har bytt leverantör.

Även naturgasföretag kan enligt regelverket fritt välja leverantör, men här hindras rörligheten av befintliga avtal. Flertalet av dessa avtal löper ut under åren 2005 och 2009.

Statens energimyndighet har genomfört en översyn av den nuvarande naturgaslagen för att i syfte att föreslå förbättringar av förutsättningarna för en fungerande marknad. Myndigheten redovisade resultatet av översynen tillsammans med vissa förslag i december 2002 i rapporten *Översyn av naturgaslagen* (dnr N2002/12473/ESB).

Inre marknadspaketet

Den 13 mars 2001 presenterade Europeiska gemenskapernas kommission sitt förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv EG/96/92 av den 19 december 1996 (EGT L 027) om gemensamma regler för den inre marknaden för el och direktiv EG/98/30 av den 22 juni 1998 (EGT L 204) om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas samt förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om villkoren för tillträde till näten för gränsöverskridande utbyte på elområdet (förordningen).

Förslagen syftar till att skapa likvärdiga konkurrens- och marknadsvillkor inom el- och naturgassektorn och härigenom stärka konkurrenskraften för näringslivet som helhet.

Förslagen till ändringar i el- och naturgasmarknadsdirektiven innehåller dels "kvantitativa ändringar", som en ökad marknadsöppning och för gas ett utvidgat tillämpningsområde, dels "kvalitativa ändringar" om rättslig åtskillnad för systemoperatörer för transmission och distribution, krav på särredovisning, regler för nättillträde samt inrättande av en självständig tillsynsmyndighet som i förväg godkänner åtminstone metoderna för tariffsättning. Därutöver innehåller direktiven också vissa nyheter som gäller allmännyttiga tjänster, märkning av el, försörjningstrygghet, upphandling av ny kapacitet och av el för att täcka nätförluster, rapportering samt handel med tredje land.

Förslaget till förordning om gränsöverskridande handel med el innehåller övergripande bestämmelser om kompensation för tran-

sitflöden, harmonisering av nationella nättariffer, flaskhalshantering och sanktionssystem. Dessa övergripande bestämmelser kompletteras med riktlinjer.

Direktiven och förordningen innehåller, förutom de här angivna huvudpunkterna, ett omfattande och detaljerat regelverk.

Beredningsläget

Vid rådsrådet (transport, telekommunikation och energi) den 25 november 2002 träffades en politisk överenskommelse om hela inre marknadspaketet. Den fulla marknadsöppning då även hushållskunder får välja leverantör fastställdes till den 1 juli 2007. Distributionsföretag medges möjlighet att avvakta med att genomföra rättslig åtskillnad, likaså till den 1 juli 2007. Företagskunder kommer att kunna välja leverantör redan från den 1 juli 2004.

Innan direktiven kan träda i kraft skall de antas genom en gemensam ståndpunkt och godkännas av Europaparlamentet i en andra behandling. Ikraftträdandet beräknas till våren 2003.

Genomförande

Direktiven skall genomföras inom tolv månader efter att de har trätt i kraft, vilket sker 20 dagar efter att de har offentliggjorts i Europeiska gemenskapens officiella tidning.

Medlemsstaterna skall omedelbart efter direktivens genomförande informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och därefter varannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av dessa åtgärder. Kommissionen skall årligen rapportera till Europaparlamentet om hur direktiven tillämpas.

Uppdraget

Elmarknaden

En särskild utredare skall se över behovet av ytterligare förändringar av lagstiftningen på el- och naturgasmarknaderna. Uppdraget består av två delar. Den första delen innehåller förslag till lagstift-

ning och regelverk i övrigt som krävs för att genomföra Europeiska gemenskapens reviderade el- och gasmarknadsdirektiv. Dessutom skall utredaren överväga och i förekommande fall lämna förslag till ändringar som föranleds av förordningen om gränsöverskridande handel med el. I den första delen ingår även frågan om skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Den andra delen innehåller en analys av eventuella förbättringar av de svenska el- och naturgasmarknaderna samt vissa frågor om elmarknadens funktion.

Ellagstiftningen har förändrats efter avregleringen. Övergångssystemet med leveranskoncession har avskaffats, kravet på timvis mätning för byte av elleverantör har tagits bort och ersatts av ett system som baseras på att elförbrukningen fördelas över tiden enligt en schablonkurva som baseras på förbrukningen i ett nätområde, den s.k. schablonberäkningsreformen (prop. 1998/99:137 *Införande av schablonberäkning på elmarknaden m.m.*).

Sedan avregleringen har även omfattande strukturförändringar skett på elmarknaden. Antalet elleverantörer har minskat och flera av de aktörer som vid avregleringen gav sig in på marknaden har lämnat den igen. Utredaren skall utvärdera elmarknadens funktionssätt med huvudinriktning på hur strukturförändringarna har påverkat konkurrensen på elmarknaden och även belysa konkurrensen på elmarknaden ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv. Utredaren skall även föreslå metoder för hur konkurrensen på elmarknaden skall följas upp. I uppdraget ingår också att kartlägga hur konkurrensen på elmarknaden övervakas i andra länder.

Det finns även ett behov av uppföljning av den konkurrensutsatta delen av elmarknaden i syfte att förbättra elmarknadens funktionssätt och underlätta för konsumenterna på marknaden. Utredaren skall analysera om ytterligare krav bör ställas på elleverantörerna och om detta anses nödvändigt föreslå hur sådana krav bör utformas. Exempel kan vara krav på speciella IT-system för informationsutbyte eller krav på att elleverantörer skall offentliggöra vissa elprisuppgifter. Utredaren skall i detta sammanhang beakta vad som föreslås i betänkandet *Konkurrensen på elmarknaden* (SOU 2002:7).

Utredaren skall vidare utreda behovet av ett sanktionssystem riktat mot nätföretag som inte följer ellagens regler om leverantörsbyten. Om utredaren finner att det behövs skall utredaren föreslå formerna för ett sådant system. Utredaren skall även beakta möjligheten att på frivillig väg eller på annat sätt se till att kunden

får en skälig ersättning för den olägenhet som det uteblivna leverantörsbytet orsakat. Utredaren skall härvid beakta vad som framkommit i betänkandet *Konkurrensen på elmarknaden*. Utredaren skall i detta sammanhang även se över behovet av sanktioner riktat mot nätägare som inte följer ellagens regler om avläsning av elmätare. Om utredaren finner att behov finns skall utredaren föreslå formerna för ett sådant system.

Som följd av elnätsföretagets centrala roll och monopolsituation är en fungerande tillsyn viktig för att marknaden skall fungera som det är tänkt. Idag prövas anslutningsavgifter och andra anslutningsvillkor efter ansökan, och avgifterna justeras endast i de enskilda fallen efter nätmyndighetens beslut. Utredaren skall utreda om nuvarande regler för tillsynen av villkor för anslutning är ändamålsenliga och eventuellt föreslå åtgärder för att effektivisera tillsynen inom detta område.

Som redovisats ovan avtog riksdagen regeringens förslag om en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet (bet. 2001/02:NU9, rskr. 2001/02:180). Riksdagen anmodade regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag. Mot denna bakgrund skall utredaren närmare analysera förslaget till en skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet genom att uppställa förbud mot gemensam VD och gemensam styrelsemajoritet i nätföretag och elhandels- eller elproduktionsföretag. Även andra skärpningar i kravet på åtskillnad kan övervägas. Särskilt skall konsekvenserna av förslaget för de mindre företagen med både elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet beaktas. Utredaren skall här beakta vad som anges i elmarknadsdirektivet.

Enligt ellagen skall en elanvändare som saknar elleverantör av berörd innehavare av nätkoncession anvisas en elleverantör, som gentemot nätkoncessionshavaren har åtagit sig att leverera el till sådana användare. Det finns dock ingen skyldighet för koncessionshavaren att teckna kontrakt med den elleverantör som erbjuder kunderna det mest fördelaktiga priset eller andra villkor. Utredaren skall bedöma behovet av offentlig upphandling av anvisad elleverantör och om det behövs föreslå utformningen av ett system där tjänsten som anvisad elleverantör upphandlas i konkurrens. I detta sammanhang bör även utredaren analysera behovet av regler för skyldigheter som anvisad elleverantör samt flexibla möjligheter att byta elleverantör vid annan tid än

månadsskifte. Utredaren bör även beakta de erfarenheter som finns från tillfällena då systemet med anvisad elleverantör har använts.

I propositionen *Samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning* (prop. 2001/02:143) presenterade regeringen sin bedömning att gällande bestämmelse om att de småskaliga elproducenterna endast skall betala för den del av nättariffen som motsvarar årlig kostnad för mätning och rapportering får vissa effekter som inte är önskvärda och att den därför bör tas bort eller ändras. Det saknades dock ett tillräckligt väl underbyggt underlag för att bedöma vilka konsekvenser det kan få för den småskaliga elproduktionen. Utredaren skall kartlägga konsekvenserna av att ta bort gällande bestämmelse. Utredaren skall även föreslå alternativ till att ta bort bestämmelsen.

Naturgas

Utredaren skall utvärdera naturgasmarknadens funktionssätt och analysera om det finns tänkbara förbättringar att göra och om så är fallet föreslå åtgärder för detta. Utredaren skall i detta sammanhang ta ställning till de bedömningar Statens energimyndighet redovisat i rapporten *Översyn av naturgaslagen* (dnr N2002/12473/ESB). Utredaren skall särskilt beakta behovet av koncession för distributionsledningar samt frågan om systemansvar.

Inre marknads paketet

Utredaren skall följa det pågående arbetet inom EU med att utforma gemensamma regler för den inre marknaden för el och naturgas och lämna förslag till lagstiftning och regelverk i övrigt som kan behövas för att genomföra de nya direktiven. Dessutom skall utredaren överväga och i förekommande fall lämna förslag till ändringar som föranleds av förordningen om gränsöverskridande handel med el.

Utöver detta skall utredaren föreslå hur de rapporteringar som krävs i direktiven skall genomföras.

Konsekvensbeskrivning

Om utredaren föreslår åtgärder som kräver finansiering skall förslag till sådan lämnas. Utredaren skall även bedöma vilken miljöpåverkan som förslagen får om de genomförs. Utredaren skall, när det gäller redovisning av förslagets konsekvenser för små företag, samråda med Näringslivets nämnd för regelgranskning. Dessutom skall utredaren bedöma konsekvenser för resursbehovet för tillsynen av el- och naturgasmarknaderna av de förslag som läggs fram.

Arbetets genomförande, tidsplan m.m.

I fråga om resursbehov skall utredaren samråda med Statskontoret som har regeringens uppdrag att göra en översyn av verksamhetsinriktning m.m. för Statens energimyndighet (dnr N2002/8516/ESB). Utredaren skall i fråga om skärpning av kraven på åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet samråda med utredningen *Fjärrvärme på värmemarknaden* (dir. 2002:160). Utredaren skall också ta ställning till de bedömningar Statens energimyndighet redovisat i rapporten *Översyn av naturgaslagen* (dnr N2002/12473/ESB). Utredaren skall även beakta vad som framkommit i utredningen *Konkurrensen på elmarknaden* (SOU2002:7). Utredaren skall även beakta hur frågorna i uppdraget behandlas i övriga nordiska länder.

Uppdraget skall, i den del som avser genomförandet av el- och gasmarknadsdirektiven och frågan om skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, redovisas senast den 31 oktober 2003.

Övriga frågor skall redovisas senast den 14 september 2004.

(Näringsdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen (N2003:04) om en fortsatt utveckling av el- och naturgasmarknaderna

**Dir.
2003:140**

Beslut vid regeringssammanträde den 30 oktober 2003.

Förlängd tid för delredovisning av uppdraget

Regeringen beslutar om förlängd tid för att delredovisa uppdraget. Uppdraget skall delredovisas senast den 1 december 2003.

Bakgrund

Med stöd av regeringens bemyndigande den 13 februari 2003 har chefen för Näringsdepartementet tillkallat en särskild utredare med uppdrag att bl.a.

- följa det pågående arbetet inom EU med att utforma gemensamma regler för den inre marknaden för el och naturgas och lämna förslag till lagstiftning och regelverk i övrigt som krävs för att genomföra Europeiska gemenskapens reviderade el- och gasmarknadsdirektiv samt överväga och i förekommande fall lämna förslag till ändringar som föranleds av förordningen om gränsöverskridande handel med el,
- föreslå hur de rapporteringar som krävs i direktiven skall genomföras,
- göra en kompletterande analys av frågan om skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet,
- bedöma konsekvenserna för resursbehovet för tillsynen av el- och naturgasmarknaderna av de förslag som läggs fram.

Utredningen skall enligt direktiven delredovisa uppdraget i denna del senast den 31 oktober 2003.

I en skrivelse den 14 oktober 2003 anhåller den särskilde utredaren om förlängd tid för redovisning av uppdragets första del till den 1 december 2003.

Europaparlamentet och rådet antog el- och naturgasmarknadsdirektiven den 26 juni 2003. Europeiska kommissionen har kallat medlemsstaterna till möten om tolkningen av el- och naturgasmarknadsdirektiven den 21 oktober respektive den 13 november 2003. Det är angeläget att utredningen ges möjlighet att beakta vad som framkommer i samband med dessa möten. Uppdraget, i den del som avser genomförandet av el- och naturgasmarknadsdirektiven och frågan om skärpning av kravet på åtskillnad mellan elnätsverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, bör därför redovisas senast den 1 december 2003.

(Näringsdepartementet)

Statens offentliga utredningar 2004

Kronologisk förteckning

1. Ett nationellt program om person-säkerhet. Ju.
2. Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
3. Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård. + Bilagor. S.
4. Förnybara fordonsbränslen. Nationellt mål för 2005 och hur tillgängligheten av dessa bränslen kan ökas. M.
5. Från klassificering till urval. En översyn av Totalförsvarets pliktverk. Fö.
6. Översyn av personuppgiftslagen. Ju.
7. Ledningsrätt. Ju.
8. Folkbildning och lärande med ITK-stöd – en antologi om flexibelt lärande i folkhögskolor och studieförbund. U.
9. Bokpriskommissionens fjärde delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter IV. Ku.
10. Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen. N.
11. Sveriges ekonomi – utsikter till 2020. Bilaga 1–2 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
12. Patientskadelagen och läkemedelsförsäkringen – en översyn. S.
13. Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring. S.
14. Det ofullständiga pusslet. Behovet av att utveckla den ekonomiska styrningen och samordningen när det gäller länsstyrelserna. Fi.
15. Tolkförmedling. Kvalitet registrering tillsyn. Ju.
16. Digital Radio. Ku.
17. Turistfrämjande för ökad tillväxt. N.
18. Brottsförebyggande kunskapsutveckling. Ju.
19. Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
20. Genetik, integritet och etik. S.
21. Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten. Ju.
22. Allmänhetens insyn i partiets och valkandidaters intäkter. Ju.
23. Från verksförordning till myndighetsförordning. Fi.
24. Utlandstjänstens villkor. Arbetsvillkor, ersättningssystem och skatteregler för statligt anställda under utlandsstationering. UD.
25. Informera om samhällets säkerhet. Fö.
26. Arbetstid vid vägtransporter – förslag till ny lag. N.
27. En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt. U.
28. Hyressättning av vissa ändamålsbyggnader. Fi.
29. Tre vägar till den öppna högskolan. U.
30. Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor. U.
31. Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse. UD.
32. Informationssäkerhet i Sverige och internationellt – en översikt. Fö.
33. Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige. Ju.
34. Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
35. Utan timplan – med målen i sikte. U.
36. Reformerade egendomsskatter. Fi.

37. Miljöbalkens sanktionssystem och hänsynsregler. M.
38. Alternativ för miljöbalkens prövningsorganisation. M.
39. Nytt regelverk för marksänd digital-TV. Ku.
40. Kortare instanskedja och ökad samordning. Alternativ för plan- och bygglagens prövningsorganisation. M.
41. Totalförsvarets forskningsinstitut. En översyn. Fö.
42. Lärare, forskare och läkare – tre kompetenser i en befattning. U.
43. Den könsuppdelade arbetsmarknaden. N.
44. Kan vi räkna med de äldre? Bilaga 5 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
45. Nationaldagen – ny helgdag. Ju.
46. Svensk kod för bolagsstyrning. Förslag från Kodgruppen. Ju.
47. Näringslivet och förtroendet. + Bilagedel. Ju.
48. Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag. Ju.
49. Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. Ju.
50. Skolans ansvar för kränkningar av elever. U.
51. Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagarna. U.
52. Samhällets behov av betaltjänster. N.
53. Bevara ljud och rörlig bild. Insamling, migrering – prioritering. U.
54. Handikappolitisk samordning – organisation för strategi och genomförande. S.
55. Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering. Ju.
56. E-tjänster för alla. Fi.
57. Tillsyn för säkra varor och öppna marknader. UD.
58. Försvarshögskolan. En översyn. Fö.
59. Kvinnors organisering. Ju.
60. Samspel och integration. Nationell organisation för deltagande i EU:s forsknings- och utvecklingsarbete. U.
61. En översyn av Brottsoffermyndigheten. Ju.
62. Handla för bättre klimat – handel med utsläppsrätter 2005–2007, m.m. N.
63. Skatt på väg. Fi.
64. Allmänna vattentjänster. M.
65. En statsförvaltning i utveckling och förnyelse. Fi.
66. Egendomsskatter. Reform av arvs- och gåvoskatter. Fi.
67. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2004. M.
68. Sammanhållen hemvård. S.
69. Marknadsmisshandling. Fi.
70. Tid och pengar – dela lika? Bilaga 13 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
71. Sexuell exploatering av barn i Sverige. S.
72. Utsädeskontroll i förändring. Jo.
73. Migration och integration – om framtidens arbetsmarknad. Bilaga 4 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
74. Utlänningslagstiftningen i ett domstolsperspektiv. UD.
75. Insyn och sekretess – i statliga företag – i internationellt samarbete. Ju.
76. Godstransporter – noder och länkar i samspel. N.
77. Snö, mörker och kyla. Fö.
78. Byggnadsdeklarationer. Inomhusmiljö och energianvändning. M.
79. Allt ljus på storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal? Förslag till nationellt utvärderingsprogram. Ju.
80. Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen. Ju.
81. Ett steg mot ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande. Ju.
82. Sluta strunta i EU – EU 2004-kommitténs förslag till permanent bidragsgivning och utåtriktad verksamhet. SB.
83. Hjälpmedel. + Lättläst, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. S.
84. SWENTEC AB – för en nationell kraftsamling på svensk miljöteknik. N.
85. Genomförande av direktivet om information och samråd. N.
86. Var går gränsen? S.

87. Ny reglering för transporter av farligt gods. Fö.
88. Tobakskontroll i internationellt perspektiv. S.
89. Verksamheten vid IMEGO AB. U.
90. Bokpriskommissionens femte delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter V. Ku.
91. Reformerad hyressättning. Ju.
92. En samlad järnvägslagstiftning. + Bilagedel. N.
93. Lönegarantiförsäkring – en partsfråga. Fi.
94. K-märkt.
Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. K.
95. PROSPEKT. Nya regler om prospekt m.m. Fi.
96. Remissvaren på 2003/04 års Långtidsutredning. Fi.
97. Att lyfta matematiken – intresse, lärande, kompetens. U.
98. För oss tillsammans. Om utbildning och utvecklingsstörning. U.
99. Kärnavfall – demokrati och vetenskap. M.
100. Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn. Fi.
101. Genomförande av tjänstepensionsdirektivet. Fi.
102. Ekonomisk brottslighet inom taxi-näringsen. N.
103. LSS – Särskilt personligt stöd. + Lättläst sammanfattning, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. S.
104. Att lära för hållbar utveckling. U.
105. Utdelning av överskott i inkomst-pensionssystemet. S.
106. Folkbokföringsuppgifter hos arkivmyndigheterna. Integritet – Effektivitet – Tillgänglighet. Ku.
107. Att granska och pröva ansvar i kommuner och landsting. + Bilaga. Fi.
108. Personskyddet för den centrala statsledningen. Ju.
109. Energideklarering av byggnader. För effektivare energianvändning. N.
110. Gränskontrollag – effektivare gränskontroll. Ju.
111. Ny vallag. Ju.
112. Frågor om Förmyndare och ställföreträdare för vuxna. Band I–III. Ju.
113. Utveckling av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder. N.
114. Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor. Internationellt rättsligt bistånd, brottskatalogen, målhandläggningsfrågor m.m. Ju.
115. Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i skolans pedagogiska arbete. U.
116. Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan. U.
117. Nytt nationellt kunskapscentrum. Ombildning av RKC. N.
118. Beviljats med inte fått. + Lättläst sammanfattning, Daisy och kassett. S.
119. Hållbara laster. Konsumtion för en ljusare framtid. Jo.
120. KÄRNAVFALL
Tillbakablick och framtidsperspektiv i KASAM:s verksamhet.
Rapport från ett seminarium tillägnat Camilla Odhnoff.
Stockholm 22 oktober 2002. M.
121. Slag i luften.
En utredning om myndigheter, mansvåld, och makt. N.
122. Ingripanden mot unga lagöverträdare. Ju.
123. Ett nationellt register över yrkesutövare av alternativ- eller komplementärmedicin. S.
124. Utredning rörande organisation av ett Östersjöcentrum. UD.
125. Betalningsansvaret för kärnavfallet. + Underlagsrapporter. M.
126. Vänd på kuttingen! Tillväxt- och utveckling i ett nytt perspektiv. N.
127. Försäkringskassan. S.
128. En lag om Sveriges indelning i län och landsting. Fi.
129. El- och naturgasmärknaderna. Energimärknader i utveckling. + Bilagedel med rapporter. N.

Statens offentliga utredningar 2004

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Sluta strunta i EU

- EU 2004-kommitténs förslag till permanent bidragsgivning och utåtriktad verksamhet. [82]

Justitiedepartementet

Ett nationellt program om personsäkerhet. [1]

Översyn av personuppgiftslagen. [6]

Ledningsrätt. [7]

Tolkförmedling. Kvalitet registrering tillsyn. [15]

Brottsförebyggande kunskapsutveckling. [18]

Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten. [21]

Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter. [22]

Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige. [33]

Nationaldagen – ny helgdag. [45]

Svensk kod för bolagsstyrning.

Förslag från Kodgruppen. [46]

Näringslivet och förtroendet. + Bilagedel. [47]

Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media, och vardag. [48]

Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. [49]

Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering. [55]

Kvinnors organisering. [59]

En översyn av Brottsoffermyndigheten. [61]

Insyn och sekretess

– i statliga företag

– i internationellt samarbete. [75]

Allt ljus på storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal?

Förslag till nationellt utvärderingsprogram. [79]

Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen. [80]

Ett steg mot ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande. [81]

Reformerad hyressättning. [91]

Personskyddet för den centrala statsledningen. [108]

Gränskontrolllag

– effektivare gränskontroll. [110]

Ny vallag. [111]

Frågor om Förmyndare och ställföreträdare för vuxna. Band I–III. [112]

Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor. Internationellt rättsligt bistånd, brottskatalogen, målhandläggningsfrågor m.m. [114]

Ingripanden mot unga lagöverträdare. [122]

Utrikesdepartementet

Utlandstjänstens villkor. Arbetsvillkor, ersättningssystem och skatteregler för statligt anställda under utlandsstationering. [24]

Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse. [31]

Tillsyn för säkra varor och öppna marknader. [57]

Utlänningslagstiftningen i ett domstolsperspektiv. [74]

Utredning rörande organisation av ett Östersjöcentrum. [124]

Försvarsdepartementet

Från klassificering till urval. En översyn av Totalförsvarets pliktverk. [5]
Informera om samhällets säkerhet. [25]
Informationssäkerhet i Sverige och internationellt – en översikt. [32]
Totalförsvarets forskningsinstitut. En översyn. [41]
Försvarshögskolan. En översyn. [58]
Snö, mörker och kyla. [77]
Ny reglering för transporter av farligt gods. [87]

Socialdepartementet

Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård. + Bilagor. [3]
Patientskadelagen och läkemedelsförsäkringen – en översyn. [12]
Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring. [13]
Genetik, integritet och etik. [20]
Handikappolitisk samordning – organisation för strategi och genomförande. [54]
Sammanhållen hemvård. [68]
Sexuell exploatering av barn i Sverige. [71]
Hjälpmedel. + Lättläst, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. [83]
Var går gränsen? [86]
Tobaks kontroll i internationellt perspektiv. [88]
LSS – Särskilt personligt stöd. + Lättläst sammanfattning, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. [103]
Utdelning av överskott i inkomstpensions-systemet. [105]
Beviljats med inte fått. + Lättläst sammanfattning, Daisy och kassett. [118]
Ett nationellt register över yrkesutövare av alternativ- eller komplementär medicin. [123]
Försäkringskassan. [127]

Finansdepartementet

Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till Långtidsutredningen 2003/04. [2]
Sveriges ekonomi – utsikter till 2020. Bilaga 1–2 till Långtidsutredningen 2003/04. [11]

Det ofullständiga pusslet. Behovet av att utveckla den ekonomiska styrningen och samordningen när det gäller länsstyrelserna. [14]
Långtidsutredningen 2003/04. [19]
Från verksförordning till myndighetsförordning. [23]
Hyressättning av vissa ändamålsbyggnader. [28]
Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2003/04. [34]
Reformerade egendomsskatter. [36]
Kan vi räkna med de äldre? Bilaga 5 till Långtidsutredningen 2003/04. [44]
E-tjänster för alla. [56]
Skatt på väg. [63]
En statsförvaltning i utveckling och förnyelse. [65]
Egendomsskatter. Reform av arvs- och gåvoskatter. [66]
Marknadsmisbruk. [69]
Tid och pengar – dela lika? Bilaga 13 till Långtidsutredningen 2003/04. [70]
Migration och integration – om framtidens arbetsmarknad. Bilaga 4 till Långtidsutredningen 2003/04. [73]
Lönegarantiförsäkring – en partsfråga. [93]
PROSPEKT. Nya regler om prospekt m.m. [95]
Remissvaren på 2003/04 års Långtidsutredning. [96]
Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn. [100]
Genomförande av tjänstepensionsdirektivet. [101]
Att granska och pröva ansvar i kommuner och landsting. + Bilaga. [107]
En lag om Sveriges indelning i län och landsting. [128]

Utbildningsdepartementet

Folkbildning och lärande med ITK-stöd – en antologi om flexibelt lärande i folkhögskolor och studieförbund. [8]
En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt. [27]
Tre vägar till den öppna högskolan. [29]

Folkbildning i brytningstid
– en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor. [30]
Utan timplan – med målen i sikte. [35]
Lärare, forskare och läkare – tre kompetenser i en befattning. [42]
Skolans ansvar för kränkningar av elever. [50]
Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagarna. [51]
Bevara ljud och rörlig bild. Insamling, migrering – prioritering. [53]
Samspel och integration. Nationell organisation för deltagande i EU:s forsknings- och utvecklingsarbete. [60]
Verksamheten vid IMEGO AB. [89]
Att lyfta matematiken – intresse, lärande, kompetens. [97]
För oss tillsammans. Om utbildning och utvecklingsstörning. [98]
Att lära för hållbar utveckling. [104]
Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. [115]
Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan. [116]

Jordbruksdepartementet

Utsädeskontroll i förändring. [72]
Hållbara laster. Konsumtion för en ljusare framtid. [119]

Kulturdepartementet

Bokpriskommissionens fjärde delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter IV. [9]
Digital Radio. [16]
Nytt regelverk för marksänd digital-TV. [39]
Bokpriskommissionens femte delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter V. [90]
K-märkt.
Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. [94]
Folkbokföringsuppgifter hos arkivmyndigheterna. Integritet – Effektivitet – Tillgänglighet. [106]

Miljödepartementet

Förnybara fordonsbränslen. Nationellt mål för 2005 och hur tillgängligheten av dessa bränslen kan ökas. [4]
Miljöbalkens sanktionssystem och hänsynsregler. [37]
Alternativ för miljöbalkens provningsorganisation. [38]
Kortare instanskedja och ökad samordning. Alternativ för plan- och bygglagens provningsorganisation. [40]
Allmänna vattentjänster. [64]
Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2004. [67]
Byggnadsdeklarationer. Inomhusmiljö och energianvändning. [78]
Kärnavfall – demokrati och vetenskap. [99]
KÄRNAVFALL
Tillbakablick och framtidsperspektiv i KASAM:s verksamhet.
Rapport från ett seminarium tillägnat Camilla Odhnoff.
Stockholm 22 oktober 2002. [120]
Betalningsansvaret för kärnavfallet.
+ Underlagsrapporter. [125]

Näringsdepartementet

Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen. [10]
Turistfrämjande för ökad tillväxt. [17]
Arbetsvid vid vägtransporter – förslag till ny lag. [26]
Den könsuppdelade arbetsmarknaden. [43]
Samhällets behov av betaltjänster. [52]
Handla för bättre klimat – handel med utsläppsätter 2005–2007, m.m. [62]
Godstransporter – noder och länkar i samspel. [76]
SWENTEC AB – för en nationell kraftsamling på svensk miljöteknik. [84]
Genomförande av direktivet om information och samråd. [85]
En samlad järnvägslagstiftning.
+ Bilagedel. [92]
Ekonomisk brottslighet inom taxinärningen. [102]
Energideklarering av byggnader. För effektivare energianvändning. [109]

Utveckling av god företagshälsovård
– ny lagstiftning och andra åtgärder.
[113]

Nytt nationellt kunskapscentrum.
Ombildning av RKC. [117]

Slag i luften.

En utredning om myndigheter,
mansvåld, och makt. [121]

Vänd på kuttingen! Tillväxt- och
utveckling i ett nytt perspektiv. [126]

El- och naturgasmarknaderna.

Energimarknader i utveckling.
+ Bilagedel med rapporter. [129]